

Capítol X

ELS CURSOS DE LLENGUA I
CULTURA VALENCIANES

Juli Moreno i Moreno

10.1. SITUACIO DE L'ENSENYANÇA DEL VALENCIÀ EN LES PRIMERES DECADES DEL SEGLE XX.

El fet de voler abordar l'activitat docent de la llengua valenciana, entenent esta com un proces reglat, encara que no oficial ni dins dels plans d'estudi educatius, nos faria començar est estudi centrant-nos en els ultims anys de la decada dels quaranta, o inclus en els primers del cinquanta. Per tot aço es ben interessant fer este preambul i una aproximacio als primers anys de la present centuria; d'esta manera podrem comprovar la motivacio i l'interes de multitud d'entitats valencianistes per la repressinacio de la llengua valenciana, el seu conreu i sobre tot el seu aprenentage.

Inclus un poc abans, a la fi del segle XIX, en el naiximent de Lo Rat Penat (1878) com a associacio, comprovarem que la recuperacio de la llengua valenciana es un objectiu basic ratpenatiste; es mes, apareix com una de les seues finalitats estatutaries prioritaries.

Els fundadors de Lo Rat Penat, i el seu maxim inspirador Constanti Llombart, immersos en plena Renaixença, eren conscients, com molt be diu Igual i Ubeda, que “quan un poble ha tingut una forma d'expressio propia i pels motius que siga, l'ha perduda i assimilat un atre idioma, es pot ben assegurar que ha perdut, alhora la seua idiosincràcia, de manera tant més lamentable quant, al pas de les generacions acaba per no adonar-se'n”¹.

Despres del segle XV es va iniciar un proces de decadencia que supongue el descens productiu a nivell lliterari en llengua valenciana i si aço es absolutament negatiu, mes ho es encara el que l'us oral de la mateixa tambe ana minvant de manera considerable i alarmant. Especialment les classes mes humils de la societat mantingueren viu l'idioma, be com a producte d'una no renuncia conscient o possiblement, mes encara, com a producte del dificil acces a la cultura “oficial” d'estes classes populars. A la vegada, precisament per les seues caracteristiques socials, tampoc no tingueren ni força, ni preparacio, ni decisió per a treballar per la revitalisacio del seu natural vehicul de comunicacio.

En els alhors del segle XVIII no hi havia interes lliterari pel valencià, si exceptuem alguna personalitat (Carles Ros i Lluís Galiana) que demostra un interes per l'idioma autocton. Sera necessari arribar a la fi del segle XIX en l'aparicio de Lo Rat Penat primer, i en la d'una atra serie d'entitats civiques i culturals despres, per a que timidament s'inicie un moviment de recuperacio i de prestigi de la llengua valenciana, el qual intergrarà a diferents personalitats i estudiosos de la llengua.

Mes, el fet al que acabem de fer alusio i inclus l'aparicio de notables escriptors, poetes i dramaturcs no sera suficient per a que es regularise minimament un proces per a l'ensenyança de la llengua valenciana i molt menys encara per a l'ensenyança en llengua valenciana.

¹ A. IGUAL I UBEDA. *Historia de Lo Rat Penat*. Excm. Ajuntament de Valencia. Valencia, 1959, p. 28

CX JOCS FLORALS - ANY 1993

Regina

Sra. Marivi Ferrandis i Olmos

Lo Rat Penat hauria de ser un motor fonamental en tot este proces i ya hem dit que des d'aquella memorable nit del 31 de juliol de 1878, en que va ser constituïda i fon presentada la dita associació en public, quedà ben clar quin era el camí que l'inspirava. Davant un pabello, el Pabello Municipal, ple de gom a gom de lo mes selecte de la societat valenciana, el Sr. Granda es dirigí a l'auditori, en valencià, per a donar llectura del discurs que per a l'ocasió havia preparat Constantí Llobart,—i que l'emoció impedi llegir a qui era l'esperit d'aquella nova associació—. Un discurs d'exaltació de la llengua “llemosina” i com hem dit pronunciat íntegrament en valencià. Encara que part de l'auditori fon tolerant en aquella “excentricitat sols tolerable en una nit festiva com aquella” segurament no entengue molt be que es lo que estava ocorrent.² Intranquil·litat, esglai o grans reserves davant uns parlaments que podrien interpretar-se com a separatistes i que hague d'explicar o suavisar el propi president de la recent fundada associació el Sr. Feliu Pizcueta en el seu discurs, el naixent organisme desijava l'exaltació de l'història i de la llengua de València, sense qüestionar la condició de ser espanyols. Les seues paraules foren estes:

“Yo en esta nit tindria un altre deure que cumplir i ho fas en major gust, quant que lo que diga ha de vindre en benefici i progrés de Lo Rat Penat. Vulch previndre als esperits recelosos respecte á les nostres mires é intencions; vulch no deixar ducte ningú respecte als propòsits que nos animen.

Tal vegada crega algú que la creació d'esta Societat obeixca quant manco á alguna mira d'esclusivisme provincial y quant més á alguna idea separatista; y yo no dech concentrar en lo meu pit los sentiments de mes dignes companys, tinch que declarar así, que ans que tot som fills y amants de la noble terra espanyola; que no resucitem glories del antich Realme valencià, mes que per tenir lo goig de que no s'obliden y se perguen com la sehua llengua en l'obscuritat del temps”³.

S'havia de donar un impuls a la llengua i a la lliteratura valenciana i baix eix esperit, i imitant algunes convocatories precedents i inclus d'atres territoris veïns, es convocaren els Jocs Florals de la Ciutat i Regne de València en el ferm proposit de que constituïren un certamen a on es premiaren la creació lliteraria i l'investigació històrica. No cal dir que sense subte fon esta justa un puntal en la potenciació de l'ús escrit de la llengua, pero no fon l'única activitat que directament o de manera indirecta, conscientment o inconscientment contribuï a l'ús i a la potenciació de la llengua vernacula i pròpia dels valencians. Velades poetic-lliteraries, concursos, conferencies i funcions teatrals en valencià constituïrien algunes de les primeres activitats i manifestacions de caracter popular, no sense oblidar l'edició de diferents publicacions.

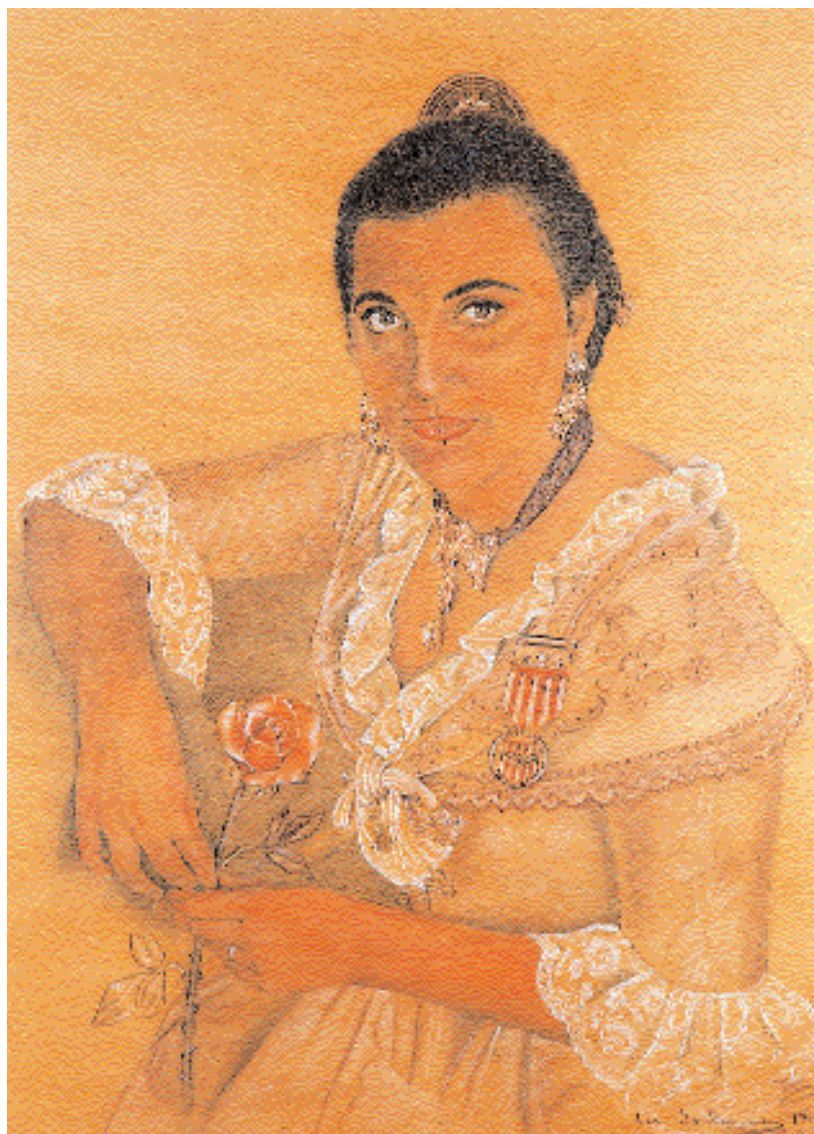
Si en determinada època no hi hague prou en el Decret de 29 de juny de 1707, ara se llegislava de la manera mes negativa en l'orde que nos ocupa; prova d'aço fon l'aparició de la publicació del Real Decret de 21 de novembre de 1902 en el que se prohibia l'ensenyança en l'Instrucció Primària, en una altra llengua que no fora la castellana. Este mateix any, i en data 7 de desembre, el Vicepresident de Lo Rat Penat, Fausti Barberá i Martí pronunciava una conferència baix el títol *De regionalime i valentinicultura. Discurs vell i comentaris nous*, la qual sería editada en posterioritat, que constituïx un compendi de doctrina valencianista i en la que llançava, entre moltes mes propostes, un clar missatge en el que reclamava l'ús de la llengua valenciana en l'àmbit de la docència, precisament en el quadro de la Primària.

“...Conste que no pretenc apartar el castella de les persones i els usos que li siguen propis, pero entenc que els valencians-valencianes devem mirar ab preferència la llengua nostra en tots el actes de lliure elecció...”

² Vore el capítol I d'esta obra.

³ Feliu PIZCUETA. Discurs de gracies. Acte fundacional. *Excel·lencies de la llengua Llemosina. Discurs Panegirich llegit en la solemne sessió inaugural de Lo Rat Penat*. 1ª edició València, 1878. Reedició Paris-València, 1979, pp. 85-86.

CXI JOCS FLORALS - ANY 1994

Regina

Sra. Ampar Simarro i Lucas

“Tambe deu Lo Rat Penat posar ma en l’ensenyança fins a on puga naturalment, pero sempre ab decisio i procurant modificar-la en sentit nostre”.

“Nostres escoles de primeres lletres son per lo general centres a on se li’s sol castigar als xics l’us de la nostra llengua i se’ls convertix en papagalls d’una atra; (...) a on no solament no se li’s ensenya a escriure lo que parlen a tota hora, sino se busca per tots los mitjos deslligar-los de tot lo valencià”.⁴

En 1904 una nova Real Orde, de 19 de decembre senyalava lo següent:

“Es el primer deber de los maestros de instrucción primaria la enseñanza de la lengua castellana, singularmente en aquellas provincias de la monarquía que conservan idiomas o dialectos locales (...) pues si en todos es de capital interés el conocimiento del idioma patrio, lo es mucho más en aquellas comarcas en las que si no fuera por el perseverante esfuerzo del maestro quedarían los nacidos en ella en lamentable incomunicación intelectual”

Comprovarém que Lo Rat Penat, al menys en estes primeres decades del segle XX, no estague a soles en l’ardu treball de recuperacio cultural i idiomática, m’atreveria a dir inclus de “revalencianisacio”. El rebuig ratpenatiste a que el valencianisme se convertira en politic feu que atres organiscions protagonisaren, quan no lideraren estes actuacions. Este va ser el cas de Valencia Nova quan en 1907 convocà l’Assamblea Regionalista, i en esta es propongue la difusio de la llengua valenciana, demanant la cooficialitat per ad est idioma.

Actituts reivindicatives en este sentit, i en un caracter mes general i colectiu les trobarém ya en 1914, precisament en el “Acte d’Afirmacio Valencianista”⁵ que es celebrava en el Teatre Eslava el 26 de juliol organiscat per Joventut Valencianista, i en el qual es donaren cita diferents grups que representaven un ample espectre.⁶ La propia Joventut Valencianista feya una decidida aposta per l’us i ensenyança de la llengua valenciana, sent precisament l’idioma un dels eixos vertebrals de dos bases de la famosa “Declaracio Valencianista” publicades en *La Correspondencia de Valencia*, el 14 de novembre de 1918, i desenrollades en les bases 1^a i 5^a.⁷

Uns atres grups com Joventut Nacionalista Republicana o Unio Valencianista es preocuparen per la qüestio de l’ensenyança de la llengua valenciana. Inclus alguns organismes oficials, com l’Ajuntament de Valencia, a proposta del seu alcalde, el blasquiste, Fausti Valentín Torrejón, en 1918, aprovava una mocio en el següent sentit:

“...se sirve acordar que, en todas las Escuelas y centros de enseñanza no técnicos, de Facultades Artes y Oficios se enseñe a leer i escribir el valenciano, sin perjuicio de las otras

⁴ Fausti BARBERÁ I MARTÍ. *De regionalisme i valentinicultura. Discurs vell i comentaris nous*. Valencia, 1910, p. 35

⁵ L’acte es convocava entorn al recolzament d’unes “minimes bases”, com eren:

1ª Oficialitat de la llengua valenciana

2^a Renaiximent de la personalitat valenciana.

3^a Autonomia administrativa.

⁶ “...l’acte d’afirmacio valencianista trobara ampla resposta, de primeries, entre la practica totalitat de partits politics i agrupacions valencianes d’aleshores, i obtinguera un exit insospitat inclus per als mateixos organiscadors, com dona constancia la resenya que, de l’acte donara *La Voz de Valencia*. “...De les adhesions i telegrams rebuts dona lectura en començar l’acte el secretari de la Joventut Valencianista”, don Marià Ferrandis Agulló, fent notar la presencia de la practica totalitat de les agrupacions valencianes i culturals del moment (...), entitats politiquies valencianes (...), periodics i semanaris (...).” Es fa una relacio exhaustiva de les adhesions.

Vicent SANÇ I SANCHO. *L’obra dels primers valencianistes*. Ed. Lo Rat Penat. Col. “Al Vent”, n° 1. Valencia, 1983, p. 24.

⁷ 1^a “El Pòble valencià, integrat per els habitants de les tres *provincies actuals*, constituix una fòrta personalitat social caracteriscada per la possessio d’una llengua pròpia, per la seua modalitat racial, per la comunitat de historia i de condicions econòmiques”

5^a “Existint en Valencia, segons els territoris, dualitat de llengües valenciana i castellana, demaném la cooficialitat per als dos idiomes”

CXII JOCS FLORALS - ANY 1995

Regina

Srta. Olívia González-Lizondo i Sánchez

enseñanzas a las que se dediquen, que se ruegue así a todos dichos centros y que en aquellos que subvenciona, directa o indirectamente el Excmo. Ayuntamiento sea condición indispensable y previa para el pago de dichas subvenciones se justifique que dan esa clase o enseñanza con toda regularidad”⁸

Esta mocio, aprovada per unanimitat, mai es dugue a terme com a conseqüència de la desautorisacio del propi partit blasquiste al qual pertanyia l'Alcalde, la qual organisacio politica consegui la dimissio del President de la Corporacio Municipal i que la mocio no s'aplicara.

Dins les propies files del blasquisme sorgix Joventut Republicana Nacionalista que redactarà un manifest en el qual feya una serie de demandes i d'entre elles destaca a rant del nostre treball lo següent:

“La cooficialitat de les llegües valenciana i castellana, intensificant l'estudi del valencià per a donar al poble la consciencia de la seua cultura genuina, ver esperit de la pàtria”⁹

La definitiva aposta per una ensenyança de la llengua valenciana tardaria molt en arribar, pero decisions al respecte, procedents d'entusiastes esperits valencianistes, no n'han faltat i en este sentit cal mencionar, abans d'arribar a la figura de Carles Salvador i al proces docent iniciat en Lo Rat Penat, al Pare Lluís Fullana i Mira, i especialment a l'instrument que usa, la seua catedra de Llengua Valenciana en l'Universitat de Valencia.

10.1.1. LLUÍS FULLANA. LA CATEDRA DE LLENGUA VALENCIANA EN L'UNIVERSITAT DE VALENCIA.

Parlar de Fullana es parlar d'un dels maxims estudiosos de l'idioma valencià, frare i sacerdot, pero en gran part de la seua faceta humana i intelctual consagrat a l'estudi i al conreu de la seua llengua materna. El seus treballs son producte de l'estudi de camp, contrastant les obres classiques en la viva llengua valenciana de les comarques que en mes purea la parlen. No res mes podriem aportar aci sobre la seua figura de lo ya escrit i dit sobre ell, pel seu propi biograf, Benjami Agulló en l'obra *Biografia de Lluís Fullana i Mira O.F.M.*, i en este sentit farem alusio ad esta publicacio.

De tota la seua obra, i si nos cal destacar alguna cosa, es possible que la seua *Ortografia Valenciana*, 1932 i 1933, el seu *Vocabulari Ortografic Valencià-Castellà*, 1921, *Els temes pràctics per a l'ensenyança de la Llengua Valenciana girats a l'estil de Martorell*, 1926, la seua *Gramatica Elemental de la Lengua Valenciana*, 1915 o el *Compendi de la Gramática Valenciana*, 1922; siguen els pilars basics sobre els que poder sustentar la docencia sobre l'idioma valencià.

Precisament Fullana era conscient del desgavell ortografic i la confusio que en este sentit existia, i per tant no dubta en acceptar l'encarrec fet per Lo Rat Penat, en 1914, de redactar un “Proyecte de Normes Ortografiques”. Este proyecte el dugue avant en algunes reserves i definitivament va eixir:

“...el “*Proyecte de Normes Ortografiques*” es va publicar en el “*Diario de Valencia*”, aprovades per consens del assambleistes, en varies assamblees publiques, alçant una polseguera de protestes pels no partidaris d'elles. El Pare Fullana, sempre prudent i conscient de lo que fea, escriuria: “Huí ixen a llum, no en carácter definitiu, sino transitori, i fins qu'es veja la necessitat o conveniencia d'introduir alguna reforma o modificacio en les mateixes”.

⁸ Alfons CUCÓ. *El valencianismo político, 1874-1939*. Ed. Ariel. Barcelona. 1977, p. 101. Cucó arreplega esta cita a la vegada de *La correspondencia de Valencia*, n.º 17.515 de 9 d'agost de 1918.

⁹ *Ibidem*, pp. 142-143.

CXIII JOCS FLORALS - ANY 1996

Regina

Srta. Macarena Mari i Cariñena

A pesar de les protestes i de la transitorietat de les “normes”, este ha segut un bon pas en l'intent del pare Fullana de “llaurar de primera rella” lo camp erm de sa terra en lo que a filologia valenciana es referix.

Teodor Llorente Falcó escriuria que havia segut una gran sort topetar en el pare Fullana per a la solucio d'este problema, puix “podem afirmar que ningú, en los moments presents, ha fet estudis tan especials del valencià, que li permitixquen ostentar el titol de *mestre en dita ciència*”.¹⁰

Al propi Teodor Llorente seguim, puix a banda de demostrar ser conscient de la precarietat per la que travessava la llengua valenciana, en el prolec de la *Gramática Elemental de la Lengua Valenciana* del pare Fullana, publicada pel Centre de Cultura Valenciana, en 1915, fa una serie d'aportacions interessantíssimes sobre la situacio del valencià, el proces de la seua codificacio i sobre tot de l'autor de tan necessaria obra. Es fea reso de l'immensa necessitat de la publicacio d'esta gramatica aixina com de l'ortografia aprovada per les assemblees de Lo Rat Penat i que com hem dit, la seua elaboracio i el posar consens s'havia encarregat des d'aquella Societat al pare Fullana quan es fa eco de les dos possibles tendencies a l'hora de dur avant este treball.

“Lo qu'está fòra de tot dupte, es qu'el valencià, per influencies de la llengua oficial i el menyspreu de les classes cultes, pergué pòc a pòc molta de la seua puressa i elegancia, corrompentse i adulterantse, de sòrt que huí, ab grans dificultats, els fills d'esta tèrra podem entendre l'idioma lliterari de nostres grans escriptors, com Ausias March o Jaume Roig”.

“... intentar la restauració del antic llenguatge lliterari, espigolant paraules castices i giros d'atres sigles, era condenar el nòu moviment a una floració completament artificiosa, sens rails en l'ánima del pòble”

“Sòls uns cuants, que podríen contarse ab els dits acertaran el curs que devíen seguir en sa obra redentora, i crearan una poesía valenciana, sens caure en ningú dels extréms dits i conseguint ser entesos i llegits per el pòble”.¹¹

Aixina puix justificava el proces de codificacio ortografica i gramatical. Seguim este prolec perque el considerem d'absoluta actualitat i importancia donades les actuals circumstancies. Afirmar Llorente:

“No s'han distinguit may els valencians per sos estudis filològics de la seua llengua”.

“No obstant lo dit alguns treballs s'han escrit sobre Filología Valenciana en estos últims sigles, pero sos autors, excèpte alguns, molt contats, mes que verdaderes autoritats, foren homens de bòn desijos i entusiastes del renaiximent de nòstra llengua, i ses òbres no pugueren reglar la anarquía ortográfica, que de quant en quant removía protèstes de les noves generaciós, desijoses de cooperar a la renaixença del lexic de la terra.

Farà cosa de un any, patrocinat per Lo Rat-Penat, Societat valencianista, baix del cual amparo s'ha fet lo que tenim en nòstre moviment regionaliste, se doná un pas de gegant en el problema de la unificació de la ortografía”.

Despres de fer referencia al pare Fullana, indica:

¹⁰ J.Benjami AGULLÓ PASCUAL. *Biografía de Luís Fullana Mira O.F.M.* Ed. Del Senia al Segura. Valencia, 1998, p. 92.

¹¹ Teodor LLORENTE I FALCÓ. Prolec de la *Gramática Elemental de la Lengua Valenciana*, de Lluís Fullana. Centre de Cultura Valenciana, 1915. Reedició facsimil del G.A.V. Valencia, 1978.

CXIV JOCS FLORALS - ANY 1997

Regina

Srta. Cristina Costa i Priego

“... podem afirmar que ningú, en los moments presents, ha fet estudis tant especials del valenciá, que li permetixquen ostentar el títol de mestre en dita ciència.”

“... un problema tan espinós se tractara en unes quantes sessions, i que el projecte, ab menudes modificacions, sempre proposades pel ponent fora acceptat per unanimitat. I sense grans roïdos, Lo Rat-Penat deixá resòl un dels mes trascendentals assumtes pera el desenrollament de son moviment lliterari”.

“Les normes valencianes no mogueren la polseguera que en torn de les catalanes se formá, i éste es atre triumpfo del confeccionador del proyècte, hòme progresiu, que sabé en elles armoniçar les modificacions introduïdes per la acció del temps, ab el respècte més escrupulós de la fonètica i la etimología de nostra llengua”¹²

Benjami Agulló participa exactament de lo que diu Llorente puix escriu respecte del proces seguit que:

“A pesar de les protestes i de la transitorietat de les “normes” este ha segut un bon pas en l’intent ...”¹³

El propi Fullana descriu el criteri que seguí i al qual es subjectà a l’hora de la redaccio de les “normes”, i explica el proces:

“Al resurgir lo conrèu de la nòstra llengua, a mijans del sigle passat, després d’haver estat esmortida per espay de doscents anys, oblidada casi per complet i fins menyspreuada de pròpis i estranys, la gran escollida còlla d’Amadors de les glòries valencianes que, per mig de la benemèrita Societat Lo Rat-Penat, prengueren per lo seu conte l’enaltiment d’esta dolça i rica parla, no obstant els seus esfòrços, trovaren mil dificultats que no pogueren vèncer, repècte a l’ortografia que devíen usar .

Ya, dende aquell grandió resurgiment de la nostra llengua, alçaren, l’u en front de l’atre, dos sistemes ortogrífics, tant encontrats, com encontrades eren les dos tendències que reinaven: la tendència clàssica i la tendència vulgar. Un i atre sistema adolía dels seus defèctes; una i atra tendència corrien de nit i a fosques, per mancar a una i a atra la clara llum d’una fixa orientació.

Els partidaris de la tendència clàssica no tenint en conte que tota llengua, en son desenroll, sempre progressiu, descriu dos línees paraleles: una representada per la *Fonètica*, i l’atra per l’*Ortografia*; i qu’estes línees s’òbrin pas sempre les dos a un temps, i aon arriba la una, allí deu arribar també l’atra; i que prenint dits partidaris, per norma de lo seu sistema, la línea ortogrífica que fon interrompida, durant lo transcurs del sigle XVII, semblaren els seus escrits d’un sens fí d’arcaïsmes, no podent may acomodar la llengua qu’el pòble parlava a la llengua en qu’ells escrivien.

No cap dupte qu’eixe sistema tendix, sense donarse conte, ni preténdreu sos partidaris, a la desaparició de nostra verdadera Fonètica, a la implantació d’una Ortografia forastera i estranya a la nòstra, a l’empobriment del nòstre lèxic, i, com a consequència lògica, a la destrucció de la llengua.

Ia, en repetides ocasions, els amants de nostra llengua, que reconeixien i deploraven esta anarquía dins del camp ortogrífic, prengueren a pit la reforma i unificació de l’Ortografia, fent grans esfòrços pera portar a cap la mampresa; pero may pugueren conseguir arribar a vènit, fins que per fí la Societat Lo Rat-Penat, prenint l’assunt per son conte,

¹² *Ibidem*, p. 11.

¹³ Benjami AGULLÓ. Op. cit, p. 92

CXV JOCS FLORALS - ANY 1998

Regina

Srta. Maria Cantos i Fagoaga

tingué la feliç idea de fer una crida general a tots els amadors de la nòstra llengua, pera que, en el concurs de tots, fora discutit un *Proyècte de Normes ortogràfiques* que dita Societat presentaria. Els verdaders amants de la seu llengua no foren sorts a la crida feta per l'esmentada Societat; demprés de donar cascú son parer sobre cada una de les cuestions ortogràfiques, i haverse discutit suficientment dit *Proyècte*, pels concurrents a una serie d'Assamblees públiques que, pera este fí, es celebraren, foren aprobades les *Normes Ortogràfiques*, que huí ixen a llum, no en carácter *definitiu*, sino transitòri, i fins qu'es veja la necessitat o conveniència d'introduir alguna reforma o modificació en les mateixes.”¹⁴

Pero en Fullana a mes del filolec, del gramatic o de l'home d'estudi tambe trobem al docent, al mestre, i precisament eixa gran faceta l'eixeriria en la Catedra de Llengua Valenciana que a instancies i gracies a les gestions del Centre de Cultura Valenciana se creà en l'Universitat de Valencia.

“En 1916, se fan gestions en l'Ajuntament de Valencia. Se dirigixen escrits al Rector de l'Universitat, al Ministre d'Instruccio Publica de Madrit. Se feu eco d'estes peticions la prensa de Valencia i varies entitats.”¹⁵

I les gestions fructificaren positivament. El Rector de l'Universitat posà a disposicio del Director-Deca del Centre de Cultura Valenciana una aula (la numero 7) a on el R.P. Lluís Fullana eixerirà la seua Catedra de Llengua Valenciana. Cooperacio entusiasta i decidida entre dos institucions que llavors investigaven, educaven i funcionaven per a Valencia i per als interessos de la llengua i cultura valencianes.

L'acte d'inauguracio es celebrà el 27 de giner de 1918 i a la primera lliço inaugural acodi el senyor Rector, molts catedratics i alumnes. Les classes s'establí donar-les els dimarts i divendres a les sis i mija de la vesprada.

En el curs 1919-1920 l'Universitat inaugurà els “Cursos d'Idiomes” entre els quals figurava el valencià. Martínez Aloy, Director del Centre de Cultura Valenciana, acodi a l'acte d'apertura invitat pel Rector de l'Universitat i pronuncià un entusiaste discurs sobre les aspiracions que cobria, per als valencians, esta possibilitat d'ensenyar-se en llengua valenciana.

Uns quants anys de docencia del Pare Fullana fruiren els valencians que s'interessaren pel signe mes genuí de la cultura propia, deu, segons el seu biograf Benjami Agulló des d'aquell acte inaugural en 1918. De la referencia que fa Cucó i atres, l'any 1923 seria el de la supressio de la dita catedra a conseqüencia del Govern de la Dictadura de Primo de Rivera.¹⁶

Elogis de la labor docent de Fullana els trobem entre les mes altes personalitats de l'epoca, com per eixemple la del catedratic de Paleografia i Diplomatica de l'Universitat de Barcelona, D. Felip Mateu i Llopis.

La seua autoritat era indiscutida i el llistat de publicacions sobre temes llingüistics valencians realisats en un criteri absolutament científic, llarguissim.

¹⁴ Lluís FULLANA I MIRA. Notes que precedixen la redaccio i l'edicio de les seues *Normes ortogràfiques*. Text arreplegat per Llorente en el Prolec de la *Gramática Elemental de la Lengua Valenciana*, de Fullana, reedicio del G.A.V. Valencia, 1978, pp. 11-12-13.

¹⁵ Benjami AGULLÓ. Op. cit. p. 136.

¹⁶ “Como se apuntó anteriormente, el advenimiento de la dictadura primorriverista significó —de hecho— la desaparición de importantes iniciativas políticas y culturales valencianistas... Actividades tan inocuas como la llevada a cabo por el padre Lluís Fullana al frente de la cátedra de Lengua Valenciana del Instituto de Idiomas, vinculado a la Universidad de Valencia, atrajeron el enojo de Primo de Rivera, que pöhibió los cursos.” Alfons CUCÓ. *El valencianismo político 1874-1939*. Ed. Ariel. Barcelona, 1977, p. 135.

“Viculat a la Universitat de València anava rutllant una Càtedra de Llengua Valenciana de l'Institut d'Idiomes. Al seu càrrec estava el P. Lluís Fullana... Doncs bé, aquestes activitats tan inofensives, amb l'adveniment de la Dictadura el 1923, no van escapar del centralisme del general Primo de Rivera” VV.AA. *Escola i llengua al País Valencià*. Ed. 3 i 4. Valencia, 1976, p.127.

CXVI JOCS FLORALS - ANY 1999

Regina

Sra. Encarna Albarracín i Raga

10.1.2. UNES ATRES ACCIONS EN FAVOR DE LA LLENGUA VALENCIANA I LA SEUA ENSENYANÇA.

Molt i mes es podria parlar de l'obra de Fullana, pero no es est el nostre objectiu, encara que sí resenyar que es de dificil explicacio que el seu ardu treball no fon suficient puix, en breu, este proces cauria de nou en l'oblit per desacorts interns respecte a qüestions llingüístiques, i l'anarquia ortografica seguiria, producte tal volta de la propia personalitat dels valencians i inclus de la doble concepcio cultural i llingüística de la realitat valenciana, la qual ya es feya de notar en estes primeres decades del segle.

Mes en tot este proces de repriminacio llingüística s'han anat succeint accions i inclus manifestant intencions que no sabem quina repercussio haurien pogut tindre en cas d'haver quallat. Es el cas del projecte de Vicent Dualde, advocat i president de Lo Rat Penat (entre 1910-1912), que dirigi la publicacio *Lo Rat Penat*, revista mensual que inicià el seu caminar en giner de 1911 i que edità la propia Societat valencianista.

Dualde, mamprenedor, entusiaste i en una gran capacitat de treball i organisacio, reuni al voltant de la referida publicacio, com a col·laboradors, a tots els valencianistes destacats del moment, conseguint la seua col·laboracio sense excepcions. Pero possiblement un dels seus grans projectes, la creacio de la "Academia de la Llengua Valenciana", es va vore frustrat puix mai arribà a realitzar-se.

En la publicacio aludida, en el seu primer numero, Teodor Llorente Falcó dedicava el primer articul a glossar els bons propòsits de Dualde entre els que mencionava la propia revista com a orgue de la Societat i la formacio de l'Academia. De les seues paraules seleccionem les següents:

“Teniu, y vos proposéu conrear fins que apleguen á rams de benehir, altres plans, pot ser més interesants, entre ells la formació d'una *Academia de la Llengua Valenciana*, que estudie y resolga lo que deu ser nostre idioma literari, aclarint els nombrosos ductes que detenen y confonen als que avuy l'escriuen. Moltes vegades han demanat esta l·legislació-gramatical els escriptors valencians, y mes que tots els jovers poetes, plens d'entusiasme, y moltes vegades d'inspiració y de bon sentit filològich; pero poch inclinats al examen dels textos escrits y de la riquesa que la llengua que es parla encara, pot donar al nostre léxich. Saber be la llengua, es la primera obligacio del qui la escriu, y aixó es lo que més nos manca escriptors valencians.

Lo que fins ara no s'ha fet, espere que ara's farà; entra en vostre programa, y eixe programa s'ha de cumplir. Y si l'Academia's crea, y ella dicta ses lleys idiomátiques, la Revista de *Lo Rat-Penat* nos les farà saber á tots, y será, per sa redacció, el modelo á que tots es subjectarém. Mentre tant, crech jo, que esta Revista deu mantindre, com provisionals, les regles gramaticals, y sobre tot, la ortografia que desde son naiximent ha usat en ses publicacions *Lo Rat-Penat*.”¹⁷

En este proces historic pel qual ha anat caminant i protagonisant Lo Rat Penat, precisament congratulant-se d'extraordinaries realisacions com la fundacio, en 1915, del Centre de Cultura Valenciana al qual ya hem fet alusio, com diem, en este llarc pelegrinaje, tambe passà per epoques d'hores baixes i haurem d'arribar a 1919 per a que sanc revifadora entrara en la dita Societat.

“El dirigien (a Lo Rat Penat) persones de cert relleu social i politic, però no eren pas valencianistes de soca i arrel, no eren valencianistes abrandats de passió com aquells de la vella guàrdia. “Lo Rat-Penat” era cada dia menys casal d'aimadors i conreadors de les glòries valencianes. S'havia d'esperar un miracle de reacció patriòtica, i aquest es va produir

¹⁷ Teodor LLORENTE I FALCÓ. “Senyor Don Vicente Dualde, President de Lo Rat-Penat”. Revista mensual *Lo Rat Penat*. Num. 1. Valencia. Giner de 1911, p. 2.

quan l'any 1919, quaranta després de la fundació de l'entitat, fon elegit president d'ella En Francesc Almarche Vázquez”¹⁸

Baix la presidència d'Almarche s'organisaren tertulies lliteraries que es celebraren cada dijous, també un concurs de sainets i ja un fet fonamental, la creació de la secció “Joventut” (1922). Esta secció, dirigida per Emili Cebrián Navarro, havia de ser el rent que garantira un esplendit futur. I s'ha de fer esta cita perquè entre les moltes activitats la secció organisa “els dimecres d'amical conversa”, unes reunions periodiques en les quals es plantejaven importants i polemics temes sobre el valencianisme. Però, encara més trascendent baix la nostra òptica fon la publicació de la revista *Germania*, dirigida per Lluís Cabrelles, de la que aparegueren 24 numeros (abril de 1925 a abril de 1926). En ella escriurién tots els ratpenatistes més destacats del moment.

A pesar del talant progressista de la publicació, segons Ricardo Blasco Laguna, se frustraren moltes intencions. “Fue abandonada por la juventud intelectual avanzada y por los elementos conservadores al comprobar que Primo de Rivera suspendía los cursos de lengua valenciana que Lluís Fullana impartía en la Universidad, a la vez que dificultaba la conmemoración del 9 de octubre”¹⁹

El reconeixement del valencià com a llengua oficial o cooficial junt al castellà i la seua incorporació en el procés docent, són dos dels objectius bàsics que el moviment valencianista, cultural i polític, va a tindre ben presents entre les seues reivindicacions i accions.

S'ha fet dins d'este preambul més d'una al·lusió ad estos fets, però valga ara la ressenya i l'aportació d'algunes dades que es poden considerar historiqués en este procés de recuperació idiomàtica.

En 1907 en l'Assamblea Regionalista Valenciana, organisaada per Valencia Nova, en la que participaren, a l'ombra de lo que estava significat la “Solidaritat Catalana”, grups d'intellectuals, carlistes i sorianistes (els partits de dretes-monarquics o els blasquistes s'inhibiren —quan no com estos la combatiren de manera hostil—), s'arribà entre les diferents conclusions a:

“ Las cuestiones lingüísticas son tratadas con más detención en un último apartado: “Filología i literatura”. El punto más destacado en este sentido lo constituye la explícita declaración de bilingüismo. Aspecto éste en el que sigue la orientación impuesta por el grupo de Llorente, desde la Renaixença. La Asamblea recomienda el “uso y carácter oficial de las lenguas castellana y valenciana, por la existencia en el Reino de Valencia de pueblos i comarcas que tienen una y otra adoptada desde tiempo muy antiguo”

El resto de las conclusiones de este apartado es muy heterogéneo. En ellas se recomienda desde la creación de un diario regionalista, hasta “estudiar vulgarizar la ortografía valenciana” o publicar “un diccionario enciclopédico de la lengua valenciana”.²⁰

En 1914 cal destacar una de les primeres, o si no la primera, reivindicació col·lectiva respecte de l'ensenyança de la llengua valenciana. Açò es produïa en l'Acte d'Afirmació Valencianista, organisaat per Joventut Valencianista i celebrat en el Teatre Eslava, el 26 de juliol.²¹

També des de *Patria Nova* orgue d'expressió que fon practicament de Joventut Valencianista, “es trenca mes d'una llança en favor de l'oficialitat de la llengua valenciana”²².

Joventut Valencianista, ja hem fet menció, en la “Declaració Valencianista” de 1918 a la seua decidida aposta per la cooficialitat de l'idioma valencià i, més encara, es dedicaria a la potenciació del seu coneixement entre els més joves promovent activitats com els “Concursos Infantils de Lectura Valenciana”.²³

¹⁸ A. IGUAL I UBEDA. Op. cit., p. 94. Veja's també el capítol II d'esta obra.

¹⁹ *Gran Enciclopedia de la Región Valenciana*. T5, p. 104. Valencia, 1972.

²⁰ Alfons CUCÓ. *El valencianismo político 1874-1939*. Ed. Ariel. Barcelona, 1977, p. 49.

²¹ V. MOLINER, i altres. *Escola i llengua al País Valencià*. De. 3 i 4 Valencia, 1976, p. 121.

²² Vicent SANÇ I SANCHO. Op. cit., p. 77.

²³ Francisco A. ROCA TRAVER. *La Real Academia de Cultura Valenciana*. Serie Minor. Nº 31. Ed. Consell Valencià de Cultura. Valencia, 1996, p. 64.

Uns atres grups com Joventut Nacionalista Republicana o Unio Valencianista es preocuparen pel tema de l'ensenyança de la llengua valenciana.²⁴

El propi Centre de Cultura Valenciana es dedicà a fomentar l'aprenentatge i us de la llengua valenciana com es deduïx de l'acort pres en la sessió del 28 de novembre de 1918 —a banda de patrocinar la Gramàtica de Fullana o la Catedra de Llengua Valenciana en l'Universitat—.

“... hay necesidad de que en la escuela, al mismo tiempo que el castellano, se enseñe el idioma valenciano, pues solamente así se conseguirá la necesaria instrucción de nuestro pueblo, que hoy tiene que luchar con obstáculos insuperables para poder llevar a cabo sus conocimientos”.²⁵

Inclus en este mateix sentit i seguint a Roca Traver en el seu estudi, nos informa de que en setembre de 1919 el Centre de Cultura Valenciana promou l'edició de l'obra de Ventura Pascual i Beltrán *El valenciano en las escuelas y en la vida social. Cuestiones de actualidad*.

“Nostra Parla” fon un atre dels organismes dins de l'àmbit cultural que, creat en 1916 i constituït per tres entitats autònomes en València, Barcelona i Palma de Mallorca, treballà per l'unificació espiritual d'estes terres mes les del Rosello. A banda, i presidida per Almela i Vives, es va propondre dur avant “una obra de reivindicación y dignificación de la lengua vernácula, dirigiéndose por medio de circulares a los ayuntamientos del País Valenciano pidiendo que “en les escoles d'eixa localitat es donen ensenyances de l'idioma valencià...” así como a otros organismos con el mismo propósito y recomendación”.²⁶

En 1922 “Nostra Parla” intentà conciliar les forces polítiques valencianistes, i arribà a aconseguir que els diputats provincials Moliner, Bataller, Monforte, Flores i Serrano presentaren una proposició a la Diputació Provincial instant a la “cooficialidad de las lenguas castellana y valenciana” en el referent organisme.

El mateix any, en juliol, organisà una assemblea baix el patrocini de les diputacions de Castello, València i Alacant. Es reivindicà l'us de la llengua valenciana.

“... entre les ponències de la qual hi havia una de N. Balaguer: ‘El valencià en l'escola’”.²⁷

Igualment com el mestre Nicolau Balaguer, Amparito Navarro en una altra ponència proposava l'ensenyança en valencià en les escoles emmarcades en les àrees valencià parlants i inclús que els mestres depregueren esta llengua en la Normal.²⁸

El propi Azzati, cap dels blasquistes que s'havia distinguit en anterioritat per la seua oposició a l'ensenyança del valencià en unes atres esferes que no fora l'escola primària, proposaria ara la creació d'una “Universidad Valenciana de Altos Estudios” i el foment de traduccions, estudis, publicacions o l'elaboració de diccionaris en valencià.²⁹

Sense avançar en la cronologia, serà per este dates quan apareixeran uns intents renovadors en l'escola propugnats per Carles Salvador i seguidors de la pedagogia de Pestalozzi i Froebel. En este sentit, en 1921 publicava un follet de propaganda *Pro Associació Protectora de la Ensenyança Valenciana*, en el que llançava un crit a favor de l'ensenyança de la llengua valenciana i en llengua valenciana, buscant el compromís dels docents.

²⁴ V. MOLINER i atres. Op. cit., p. 121.

²⁵ ROCA TRAVER. Op. cit., p. 65.

²⁶ *Gran Enciclopedia de la Región Valenciana*. T. 8, p. 13. València, 1972.

²⁷ V. MOLINER i atres. Op. cit., p. 126.

²⁸ *Ibidem*, p. 125.

²⁹ *Ibidem*, p. 126 i *Gran Enciclopedia de la Región Valenciana*. T. 8, p. 13. València, 1972.

“Estem plenament convençuts que el nostre poble valencià no ocupa el lloc que mereix entre els capdavanters del món, perquè no li és permesa l’ensenyança que per justícia li requerix.

Nostres hòmens, no obstant ésser subjugats a manifestar el saber per mig de la cultura castellana —científicament inadequable al nostre esperit i raça,— han sobreixit conquerint els més preuats llorers que el món sap donar: la fama, la immortalitat.

Amb una ensenyança nostra, penseu quants en serien els hòmens immortals.

No podria dir-se que serien els necessaris per a posar les comarques valencianes entre les més selectes de la Terra?

Recapaciteu, valencians!”³⁰

“Mes del centralisme no esperem l’escola valenciana, car d’ell enjamai vindrà. L’ha de protegir València, l’ha de fer València. Però mentre el valencianisme polític no tinga representants en ajuntaments i diputacions, la protecció a la nostra ensenyança tindrà que reduir-se a la iniciativa particular aïllada i a la resultant d’una societat que integrant la voluntat d’un nombre d’individus, faça una labor assidua.”³¹

I, Carles Salvador baix l’epígraf de “Lo que devem fer els valencians”, seguit de les paraules anteriors, llança una serie de vies que possibiliten la creació d’una ensenyança valenciana. La creació de l’Associació Protectora de l’Ensenyança Valenciana serà bàsica per a unir espírits valencianistes, la professió dels quals és la docència.

En algun punt arriba a ser dur i crític en determinats grups socials als que censura la seua actitud negativa respecte del seu procedir en lo que a la llengua valenciana fa referència:

“El secret de tant dissort està en que nostre poble no sap llegir; no vol oir l’idioma propi, atenent la falsa creència de molts ignorants, cursis —tot lo que es vullga;— d’eixa munió de senyorets torpes i de llauradors llegits que qualifiquen de menys fi que’l castellà nostre dolç, sonor, i riquíssim llenguatge valencià, els quals han de buscar amb afany nostres edicions i han de portar llurs fills a les nostres escoles el dia que compreguen que és sumament científic l’escriure, llegir, recitar i oir les explicacions del mestre en la llengua vernacular i miraclosa que ha pogut resistir segles i segles d’embats i atropells, sobreposant-hi.”³²

Igual que ocorrerà en unes altres iniciatives, també la Dictadura de Primo de Rivera paralisarà les activitats de “L’Oficina d’Acció” i consegüentment de La Protectora.

“El president del directori militar havia declarat el 21 de desembre de 1923:

A ningún centro oficial docente procede autorizar la enseñanza de disciplinas que no estén incluidas en el plan de estudios previamente aprobado por la superioridad”.³³

Este procés de recuperació quedarà momentaneament immers en una letargia, producte de les condicions polítiques, que començarà novament a despertar, i ho farà en gran entusiasme i impuls en la dècada dels anys 30, sent la figura de Carles Salvador clau en el mateix.

³⁰ Carles SALVADOR I GIMENO. *Pro Associació Protectora de la Ensenyança Valenciana*. València, 1921, p. 3.

³¹ *Ibidem*, pp. 12-13.

³² *Ibidem*, p. 14.

³³ V. MOLINER i altres. Op. cit., p. 128.

10.1.3. UNES ATRES APORTACIONS AL VOLTANT DE L'US I DE L'ENSENYANÇA DEL VALENCIÀ.

Podriem considerar els anys 30 com un moment de expectació, ben interessant per a la consideració de la llengua valenciana. Lo Rat Penat, en proclamar-se la República, el 14 d'abril de 1931, no es quedà al marge, ben al contrari:

“convocà diversos organismes valencians perquè es redactara un estatut d'autonomia regional d'acord amb les possibilitats de la nova Constitució, i va entregar al Ministre d'Instrucció Pública un informe demanant la cooficialitat de l'idioma valencià.”³⁴

Precisament durant estos anys es succeïxen cronològicament en el temps tres anteproyectes d'estatut d'autonomia³⁵, però resulta curios, que ningú d'ells conegui el necessari consens ni entre les forces polítiques ni dels representants de les tres províncies. El primer es el conegut com Avantprojecte “blasquista” de 1931 o Avantprojecte d'Estatut de la Regió Valenciana que fon elaborat i promogut pel propi Ajuntament del Cap i Casal de majoria blasquista,.

Destaquem que arplega el principi de cooficialitat de les llengües, “essent el castellà l'idioma de relació amb l'Estat i les altres regions.”³⁶

El segon projecte fon obra d'Esquerra Valenciana i per als qui han realitzat el seu estudi i contrast resulta este ser una “traducció valenciana de l'Estatut basc a la qual s'ha afegit alguns matissos d'abast i importància notablement escassa”. “El règim lingüístic està el de la cooficialitat, tot i que l'organització pràctica d'aquesta no afavorix la recuperació de la llengua valenciana.”³⁷

I per últim el projecte d'Unió Republicana Nacional, el qual diferix en certs punts de l'anterior i connecta mes en el projecte blasquista de 1931.

“Pel que fa a l'idioma recolleix, també, la tesi de la cooficialitat, precisant, però, que als municipis privarà l'idioma dominant i fent l'ensenyament obligatori de les dues llengües, —la castellana i la nostra—, en les comarques que parlen valencià. L'ensenyament escolar, però, es faria en la llengua de la comarca”.³⁸

Hi ha també fins a un quart anteproyecte, sent est elaborat per la C.N.T., el qual carix de qualsevol plantejament valencianista, cosa obvia si atenen a l'ideologia d'este grup anarco-sindicalista i a la seua concepció internacionalista.

Les entitats civiques i culturals valencianistes tampoc van a quedar-se al marge, en esta època que es possibilita la seua actuació, i en son diverses les organitzacions que arpleguen entre els seus principis i objectius conseguir la cooficialitat de les llengües valenciana i castellana. Es el cas del Centre d'Actuació Valencianista (1931) o d'atres que naixen en l'express objectiu de recuperar l'idioma valencià com a vehicul de cultura i incorporar-lo al proces de l'ensenyança i a l'escola, es el cas de l'Agrupació Valencianista Escolar (1932), l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana (1934) o els semanaris *Taula de Lletres Valencianes* (1927-1930), o *El Camí* (1932-1934), que tant de paper jugaran en el proces de gestació de les *Bases Ortogràfiques de 1932*. Publicacions i conferències com *Concepte Doctrinal del Valencianisme* de Joaquim Reig i Rodríguez, 1932; *La Llengua Valenciana a l'Escola* de Nicolau Primitiu, 1936, son basiques per a entendre la situació i l'aposta del valencianisme per a que la llengua pròpia formara part del proces educatiu.

Joaquim Reig, afirma:

³⁴ A. IGUAL I UBEDA. Op. cit., p. 105. Veja's també el capítol III d'esta obra.

³⁵ Ningun d'estos anteproyectes conegui el consens necessari entre les forces polítiques ni dels representants de les tres províncies valencianes.

³⁶ L.I. AGUILÓ LÚCIA, FRANCH i FERRER, V. i MARTÍNEZ SOSPEDRA, M. *Volem l'Estatut! Una autonomia possible per al País Valencià*. Ed. Prometeo. València, 1984, p.43.

³⁷ *Ibidem*, pp. 44 i 45.

³⁸ *Ibidem*, p. 45.

“Eixa personalitat que és un fet viu i armònic (referint-se a la valenciana), està caracterisada per la llengua i la raça, per la historia i l’economia”.

“... el valencianisme demana la cooficialitat per als dos idiomes”³⁹ —Esta cooficialitat hi havia que entendre-la en el marc de la Constitucio Republicana de 1931 en que prohibia expressament l’obligatorietat de l’us o ensenyança de “las lenguas regionales”⁴⁰. Açò es, la promocio del valencià havia de passar per la voluntarietat i no per l’obligatorietat—.

I Reig, proseguix,

“Puix si el valencianisme es sent a sí mateix com un problema de cultura a ningú extranyarà que considere finalitat essencial el recobrament de la llengua pròpia, viva manifestació de l’esperit.”⁴¹

Com s’ha dit abans esta cooficialitat que se sollicita hi havia d’entendre-la en el marc de l’articul 4 de la Constitucio Republicana de 1931 en que es prohibia expressament l’obligatorietat de l’us o ensenyança de “les llengües regionals”⁴².

Nicolau Primitiu pronucià una conferencia en la “Setmana Pedagògica d’Ontinyent” el 20 de setembre de 1934, que despres serfa publicada pel propi autor en 1936. D’ella destaquem les següents aportacions:

“...el mestratge és un sacerdoci mistic que deixuplina i sacrifica la pròpia personalitat per a nul·lar-la, en el jardí escolar, santuari de la cultura incipient i més bé, diríem, fonamental on endreça, esporga i empelta les tendres plantes rustegues, sense pretendre imposar ni la seua voluntat ni les seues creacions, a fi que aquelles ànimes, integrants de l’Ànima Nacional, propulsen un dia la Cultura Pàtria sense haver deixat d’ésser filles d’ella; ço es, com havem dit, que un nacional no devinga mai un estranger per haver substituït l’ànima popular per atra ànima estrangera a la seua nissaga.”⁴³

“El poble té una cultura independent de l’escola. A voltes diríem que la seua cultura es oposada a l’escola. En este cas, emperò, en honor del poble devem dir que esta oposició sol ésser conseqüència dels sistemes oficials d’ensenyança i de la conducta dels encarregats de llur interpretació i aplicació, els qui amb una incomprensió esgarriant, pretenen ignorar la dita cultura, i encara, de vegades, la ignoren.

L’infant des que naix es troba submergit en un ambient que el compenetra formant-li d’una manera suau, però persistent, aquella subconsciència que serà en el futur la base de la seua personalitat; allò que podríem dir la *prehistòria de la cultura*.

Eixe ambient on es naix és com una immensa escola amb mestratge difús, on són mestres la mare i la dida i la família i els veïns i els passants, les coses i les ànimes. I l’infant va assimilant-se el tresor sensorial que enriqueix el seu coneixement, possibilitant i perfeccionant la seua intel·ligència i adquirint la primera cultura, eixa cultura prehistòrica que havem dit... I esta cultura és imborrable, resistix tots els tràngols polítics i socials, ... Esta cultura... clau que obri de bat a bat el pit del poble per a retrobar en son si l’esperit de la cultura, que és el de la Pàtria: l’Ànima Nacional. I esta clau, este índex, este exponent, es la llengua del poble, la llengua consuetudinària, que en nosatres és la llengua valenciana.

³⁹ Joaquim REIG I RODRÍGUEZ. *Concepte Doctrinal del Valencianisme*. Ed. L’Estel. Quaderns d’Orientacio Valencianista. Valencia, 1932, p.13.

⁴⁰ Veja’s la nota 172 del capítul III de la present obra.

⁴¹ *Ibidem*, p. 17.

⁴² Veja’s nota 172 del capítul III d’esta obra.

⁴³ Nicolau PRIMITIU. *La Llengua Valenciana a l’Escola*. Valencia, 1936, pp. 18-19.

No hi ha, no pot haver ningun Estat on la cultura consuetudinària no siga la base de tota cultura escolar oficial...”⁴⁴

“És doncs evident que tota cultura que no es base en la consuetudinària,..., no tindrà arrels en el poble i serà amenaçada de mort.”⁴⁵

A banda d’individualitats com a les que acabem de fer referència hi haura dos semanaris, fonamentalment, que tindran un pes i un protagonisme específic en tot el procés de *normalisacio* ortogràfica: *Taula de Lletres Valencianes* i *El Camí*. El segon agarrarà el testic de la crida llançada pel primer en el seu número 34 — juliol de 1930— per a aconseguir un acort respecte a l’ortografia a usar en les publicacions i pels escriptors.

El Camí no solament s’encrregarà de culminar la tasca iniciada des de *Taula*, possibilitant l’aparició i difusió de les bases ortogràfiques de 1932, es mes, des dels primers números inclourà un apartat dedicat a l’ensenyança de la llengua valenciana.

“Carles Salvador, que ya havia firmat un article en el primer número de la publicació, enceta el projecte traent la secció “Notes gramaticals”, que inicia en el número 7. Mes avant —a partir del 16— apareix un nou espai en una pareguda finalitat. Es nomena “Parlem be!” i va signada per Daniel Tossal, pseudonim de F. Caballero Muñoz, que així mateix ya havia participat escrivint sobre temes culturals en números anteriors i que tambe va referit al desig de fer neteja de castellanismes que conté el valencià, ...”⁴⁶

El projecte d’ensenyança del valencià ana mes avant i en el nº 50 de *El Camí* s’anunciava per primera vegada el “Curs d’Ortografia Valenciana per Correspondència”. L’anunci comercial⁴⁷ senyalava la manera de quedar matriculat: “Es considera matriculat qui envie la primera lliçó”; a qui anava dirigit: “interessa a escriptors, mestres de escola, estudiants, periodistes, oficinistes, correctors d’impremta, etc..., a tots els valencians”. El curs costaria de 30 lliçons “expostes metodològicament” i seria gratuït.

Baix l’epígraf de “Notes gramaticals”, en el número 51, 25 de febrer de 1933, apareix signat per Carles Salvador l’informació precisa per a seguir el “Curs d’Ortografia Valenciana”, les observacions que ha de seguir l’alumne i les oficines a on s’han de remetre les lliçons: en València al Centre d’Actuació Valencianista, C/Barques, 17 i a l’Agrupació Valencianista Republicana, C/Redemció, 8 ; i en Castelló a la Plaça Pintor Carbó, 1.

Lo Rat Penat tambe dirigeix la crida corresponent, especialment “al mestres i amants de l’escola valenciana”, en motiu de l’organització d’estes cursos. El mateix semanari *El Camí* es feia eco en el seu número de 11 de març de 1933. En ella es feia referència a les corrents pedagògiques, a la jurisprudència assentada pel Tractat de Versalles, al Decret de 31 d’abril de 1931 que estableix el principi universal de la Pedagogia que centra l’eficàcia de l’ensenyança primària en la llengua materna, per a acabar fent una crida als mestres i convidar-los a seguir el curs de Carles Salvador.

“La temàtica de la llengua havia seguit llargament tractada en este semanari tan preocupat pel tema de l’ensenyança de la llengua materna i son numerosos els articles i les cartes publicades urgint la necessitat de fer escola i materials pedagògics consegüentment, en valencià;...”⁴⁸

⁴⁴ *Ibidem*. pp. 23-24-25.

⁴⁵ *Ibidem*. p. 30. Estes idees son les que el portaren a guanyar el premi de l’Associació Protectora de la Ensenyança Valenciana, dins dels Jocs Florals de 1935.

⁴⁶ Alfons VILA I MORENO. *Les normes del 32. Aportació documental (Estudi al voltant de les Bases d’Ortografia Valenciana de 1932)*. Ed. Lo Rat Penat. Col. “Al Vent” nº12. València, 1997, p. 33.

⁴⁷ Anunci comercial del Curs, publicat en varis números de *El Camí*.

⁴⁸ A. VILA I MORENO, Op. cit., p. 37.

10.2. CARLES SALVADOR I ELS CURSOS ORALS I PER CORRESPONDENCIA DE LO RAT PENAT.

10.2.1. LES BASES ORTOGRAFIQUES DE 1932 I ELS PRECEDENTS MES IMMEDIATS.

A pesar dels rius de tinta enramats i de tantes conversacions acalorades sobre el tema de l'acort de les Bases Ortogràfiques de 1932, no son moltes les aportacions documentals que sobre el mateix es poden trobar, ni en la premsa diària, ni en les actes d'algunes entitats valencianistes punteres o que podrien ser proclius d'entrada a l'acort.

“Cap periodic donava a conèixer “el fet històric” de la firma del document que, encapçalat per la frase “Acceptem les Bases ortogràfiques i el Vocabulari que integren este quadern” tingue lloc “*En la nostra casa social i entorn de la nostra taula de treball... lo dia 21 de desembre de 1932...*” pels representants de varies entitats culturals.

I no donaren la notícia els periodics per la senzillera raó de que l'encontre seria merament simbòlic”.⁴⁹

A penes cap referència trobem en les actes de Lo Rat Penat, ni tampoc en entitat tan significativa com l'Agrupació Valencianista Escolar⁵⁰ i sí en algunes com la pròpia Castellonenca de Cultura, el Centre de Cultura Valenciana, *Las Provincias* de 1934 en el *Almanaque* i per suposat *El Camí*, l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana o el propi Ajuntament de València que les publicà en un follet en motiu de la Festa del Llibre de 1933.

El cas de *El Camí* i el de la Protectora es poden considerar a banda. Tal volta siguen l'un i l'atra el setmanari i l'entitat que més apostaren per l'èxit de l'acort, tant en l'un com en l'atra la figura de Carles Salvador serà decisiva i el seu treball organitzant els primers cursos, instrument bàsic per a la seua difusió i afiançament.

La Protectora de l'Ensenyança Valenciana, nascuda a imitació de la Protectora de l'Ensenyança Catalana creada en 1899⁵¹, quedà constituïda el 7 de febrer de 1934 i en la seua primera sessió el Consell General prengué com a primer acort, a proposta del seu president, Antoni Tarín i Sales, l'adhesió a les Bases del 32.⁵²

Igualment s'acordà l'organització d'un curs de Ortografia Valenciana per correspondència i absolutament gratuït, “a l'ensenyament que un curs de Morfologia també per correspondència, per mig del setmanari “*El Camí*” i la correcció dels exercicis a càrrec del Departament de Cultura del Centre d'Actuació Valencianista”.⁵³ El sr.

⁴⁹ *Ibidem*, pp. 68-69.

⁵⁰ L'Agrupació Valencianista Escolar es constituï en novembre de 1932, un grup universitari i valencianista que lluità per l'autonomia docent valenciana. Tenia una persona delegada en el setmanari *El Camí*. Seguint el seu llibre d'actes el 30 de novembre de 1932 resenya la creació d'uns cursos de llengua, història, geografia, dret, ciències, etc., a més del seu contacte en l'Universitat i centres d'ensenyament.

El 8 de febrer de 1933 arplega una referència d'un dels seus membres directius, el Sr. Chaqués (Claudi Chaqués Ramón, president a partir del 25 d'octubre de 1933) per a que “anem junts en els que fan el Diccionari valencià actualment”.

Igualment participà i prestà la seua col·laboració al Centre d'Actuació Valencianista en l'organització de la Segona Setmana Cultural Valenciana, “donat el caràcter preminentment cultural o escolar que té la nostra Agrupació Valencianista Escolar (15 de maig de 1933).

S'acordà també aprovar, a proposta de Robert Moroder i Molina “organitzar una Universitat Popular Valencianista” (26 d'octubre de 1933), en la qual s'impartirien les matèries dels cursos i temàtiques citats.

⁵¹ “La “Protectora” (catalana) fa una magna labor; crea i sosté escoles catalanes; subvenciona les no oficials que donen ensenyament en català; sosté les *Càtedres de Llengua Catalana* a les Normals de mestres i Mestreses de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona, havent-li comunicat l'Ajuntament barceloní que en oposicions a escoles municipals en que es segueix el coneixement del català es considerarà únic títol acreditatiu el certificat de competència expedat per la “Protectora” en estes càtedres abans dites. A més, aquesta Associació duu a gloriós terme la *Festa de la Cultura Catalana*, la *Festa Escolar Catalana*, la *Festa d'Infants i Flors*, Concursos Nacionals de *Lectura, Escriitura i Ortografia i Història de Catalunya...*” Salvador, Carles. Follet de Propaganda *Pro Associació Protectora de la Ensenyança Valenciana*. València, 1921.

⁵² Acta del 7 de febrer de 1934 de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana. *Llibre d'actes*, p. 2

⁵³ *Ibidem*, p. 2.

Orts ya donarà conte de la marcha del curset en l'acta de la segona reunió (27 de març de 1934) indicant que hi ha 19 inscrits en el curs d'Ortografia i 44 en el de Morfologia.

En la reunió del 3 de setembre acordaren "interessar de l'Ajuntament i de la Diputació de València la celebració de l'Escola de Gramàtica Valenciana".

En desembre, acabant l'any, la Protectora dona resposta afirmativa a la sol·licitud feta pel Centre d'Actuació Valencianista per a donar unes lliçons pràctiques de llengua valenciana. El mateix dia 16 es prengue també l'acort de "continuar els cursos de llengua valenciana per corresponència que tant d'èxit han assolit".⁵⁴ En la següent sessió del dia 23 es prengue l'acort de "celebrar un Concurs Infantil de Lectura i Escripura Valencianes (en posterioritat es modificaran les bases convocant separadament la lectura de l'escripura) per al propinent mes de Maig. També s'acorda que, a més dels premis per als xiquets, es concedixquen premis per als mestres que major puntuació obtinguen entre el nombre de deixebles matriculats i el nombre de premis obtinguts".⁵⁵ En esta convocatòria, trobem quasi en tota seguretat el precedent mes immediat del concurs que en el mateix nom convocaria la secció de Llengua i Filologia, després de Cursos, en Lo Rat Penat, i el nexa d'unio entre l'un i l'atre també en tota seguretat es Carles Salvador.

La labor continua i en febrer de 1935, en la sessió del dia 3, Robert Moroder i Molina, ostentant ya la presidència de l'entitat Carles Salvador, proposen el lliurament d'un certificat als qui finalisen els cursets de llengua, lo qual s'aprova a l'igual que anunciar en la premsa diària els Cursets de Llengua. D'estos anuncis i de la seua repercussió es dona nota en l'acta del 24 de febrer: "Es dona compte de l'anunci en la premsa dels Cursets de Llengua que han produït noves inscripcions; com, així mateix, l'anunci també en premsa de la correcció de treballs de les Comissions falleres, per lo qual s'han rebut treballs a esmenar".⁵⁶

Les accions de la Protectora s'encarrilaven mes i mes cap al món de l'educació i, en este sentit, el 29 de març de 1935 s'acorda "crear una Oficina de relacions amb els mestres del País Valencià i que el Sr. Beüt siga el seu President". En maig se compren 10 Ortografies de "L'Estel" per a atendre als cursets de Llengua i el 9 d'este mateix mes s'acorda concedir un premi, consistent en 50 pessetes, per als Jocs Florals de Lo Rat Penat sobre el tema "El monolingüisme valencià a les escoles primàries". L'acció i reivindicació arriba al fet de cursar una carta a Lo Rat Penat, indicant-li que per al premi ofert per la Protectora únicament s'admetran treballs escrits en valencià, i igualment se sol·licita a dita entitat que suprimisca la base primera dels Jocs Florals i que per contra faça constar que sols s'admetran treballs en llengua valenciana".⁵⁷

Sent Joaquim Rieta i Sister president de la Protectora, en l'acta del 5 de setembre de 1935 a banda de convocar els concursos de lectura i escriptura per al 9 de desembre, s'acordà fer una llista dels socis mestres per tal de consultar-los sobre el problema de la creació d'una escola valenciana. Esta aspiració tingue continuïtat i fon tema bàsic de discussió en la reunió del Consell directiu en la següent sessió de 20 de setembre:

"Amb tota extensió es estudiat el problema de la constitució de la 1ª escola valenciana i es prengueren els següents acords: 1 Que l'escola, de primeres, siga per la vesprada i comprenga un hora entre 5 i 7 a juí del mestre encarregat. 2 Que es convoque per al dia 25 una reunió de mestres socis i que vixquen en la Ciutat per a donar-lis notes sobre el problema i expresen la seua opinió si estan disposats a col·laborar. 3 Que s'envie una lletra als mestres de fora sobre els cas demanant la seua opinió i orientacions. 4 Que l'escola siga feta a base de estudis de Llengua, Geografia i Història valencianes."⁵⁸

⁵⁴ *Ibidem*, pp. 8-9.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 9.

⁵⁶ *Ibidem*, p.18.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 30.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 41.

Alguna cosa més pogué fer la Protectora, puix a rant de l'èxit electoral frontpopulista de 1936, encara “realizó una activa campaña en favor del decreto sobre la cooficialidad del valenciano y castellano en la Región Valenciana, y promovió cursos sobre Lengua, Historia y Geografía valencianas, patrocinados por el Ayuntamiento de la capital”.⁵⁹ Com unes altres entitats valencianistes el conflicte belic, la Guerra Civil, significà la fi dels seus dies i desaparegué en 1938.

Dins el casal del propi Rat Penat, en 1932, en l'ànim de potenciar el coneiximent de la llengua valenciana entre els joves, es gesta l'idea, baix la presidència d'Agusti Alamar, de celebrar un concurs de lletura infantil.⁶⁰

Després de la Guerra Civil haurem d'arribar a 1948 per a que aparega la figura de Carles Salvador vinculada a Lo Rat Penat. Josep Calatayud Bayá president que havia accedit ad este carrec en 1942, davant de tanta intromissió del regim en el propi funcionament de la Societat, decidí presentar la seua renúncia. El Governador Civil, Ramon Laporta nomenà president a Manuel González Martí (que repetia en el carrec per segona vegada després de 20 anys) i entre els socis que conformaren la nova junta estava Carles Salvador.

10.2.2. CARLES SALVADOR I L'ORGANISACIÓ DELS CURSOS ORALS I PER CORRESPONDÈNCIA DE GRAMÀTICA VALENCIANA.

Carles Salvador naixqué en la ciutat de València, en el carrer de Dalt - en el barri del Carme-, l'any 1893. Son pare era fuster, i este segurament hauria seguit també el seu ofici de no haver tingut un accident que li impedi dedicar-se ad esta activitat i feu que es matriculara en l'Escola Normal de Magisteri de València, lloc a on es faria mestre als 18 anys.

No tots els autors coincidixen al cent per cent en les seues dades biogràfiques. Hi ha una certa tendència a dir que el primer poble a on eixercí la seua professió fon Ayelo de Malferit, però uns altres indiquen que fon Almassera⁶¹. Aprovades les oposicions sera destinat a Bensassal a on s'establirà i se casarà. L'últim trasllat en la seua activitat com a docent va tindre lloc en setembre de 1934, any en el qual obtingué plaça en el grup escolar “Cardenal Reig” de Benimaclet, localitat en la qual li sorprendria la mort el 7 de juliol de 1955.

Seguint a Simbor, este resumix en les següents paraules la seua participació en política i la faceta de valencianiste:

“...la participació en campanyes políticoculturals i en diversos partits polítics nacionalistes, com més avall veurem, i, també, erigir-se en el patrocinador i màxim responsable de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana, que impulsà des de l'any 1921 fins l'arribada de la Dictadura de Primo de Rivera. L'activitat cultural el portà també a ocupar llocs decisius en totes les entitats culturals valencianes: director de número i president de la Secció de Llengua i Literatura del Centre de Cultura Valenciana; president de la Secció

⁵⁹ *Gran Enciclopedia de la Región Valenciana*. Tomo 2, p. 17. València, 1972.

⁶⁰ Veja's el capítol III d'esta obra.

⁶¹ Alfons VILA MORENO, en la seua obra inèdita “Carles Salvador i la llengua valenciana” indica lo següent: “El seu primer destí, com a mestre interí, va ser Almassera, d'a on passà a Ayelo de Malferit. Allí permaneixqué fins a 1915, havent guanyat les oposicions, fon nomenat mestre de la Poble de Benifassa, a on va estar més de quatre mesos, passant seguidament a ocupar una vacant en Benassal (el 22 d'abril de 1916). Ací es casà en Sofia Monferrer Beltrán (22 d'agost de 1918) i naixqueren els dos fills: Carles i Sofia (que després de la mort de son pare tornaria a viure, se casaria i moriria allí) i s'identificaria fortament en el poble. També allí a pesar de la solitud pròpia dels mestres rurals, enlllestí una bona part de les seues obres literàries, diversos estudis relatius al poble, una abundosa sèrie d'articles periodístics, la pràctica totalitat de la tasca propagandística relacionada en el magisteri i els inicis en la participació d'activitats públiques valencianistes —els “Aplecs” de Bechi i les “Setmanes Culturals” de València— i en la mes coneguda de les seues mampreses: la de netejar, normalisar i divulgar la llengua valenciana, iniciada en 1932 des de les pàgines del semanari *El Camí*”.

de Literatura i Filologia de Lo Rat-Penat; professor de la Càtedra de Valencià a l'Institut d'Idiomes de la Universitat de València; col·laborador de l'Institut d'Estudis Catalans i membre de la Comissió Patrocinadora per a l'edició del *Diccionari Català-Valencià-Balear* d'Alcover-Moll.⁶²

Activiste, poeta, escriptor, estudios de la llengua, a la qual dedicà gran part del seu temps, i a lo que seria mes important, buscar una serie d'instruments a través dels quals potenciaria el seu us i buscaria el seu reconeixement social. Ell fon un dels artífex de l'acort ortogràfic de 1932.

Mes tota esta activitat no li supongue cap sancio professional en arribar el franquisme per la qual cosa continuà en la seua plaça de Mestre Nacional sense cap novetat despres de la Guerra Civil.⁶³

La seua obra poetica, molt influenciada per Joan Salvat-Papasseit i d'atres autors catalans. “No acudí només a Salvat, també són evidents trets carnerians, margallians, de Sagarra. Carles Salvador admirava la recuperacio político-cultural de Catalunya i hi begué el Noucentisme i l'Avantguardisme, el qual intriduí al País Valencià”.⁶⁴ D'entre les seues obres destacarém: *Plàstic* (1923), *Vermell en to major* (1929), *Rosa dels vents* (1930), *El bes als llavis* (1934), *Nadal, flor cordial* (1943), *El fang i l'Esperit* (Premi Valencia de lliteratura en 1952).

Les seues narracions foren moltes, la major part les publicà en el “Cuento del Dumenche”, “Nostra Novela” i “Poble Valencià”. La primera narracio fon *Pecat d'amor* (1915), unes atres foren *La dragomana dels déus* (1920) *L'artista de la Valltorta* (1920), *Barbaflorida, professor* (1930) o *El maniquí d'argila* (1931).

Tambe va escriure ensajos com: *Elogi del xiprer*, *Elogi de la vagància*, *Les festes de Benassal*, *Llibre eucarístic*, *Antologia Llorentina*, etc, i obres teatrals, sense massa pretensions com: *Amb el títol que vullguen*, *L'amor camí del cel* i unes atres que deixa inedites: *La pau dels pobles*, *El cuquet del cervell*, *La llei del cor* i *Raig de sol*.

Entre les seues obres de caracter filologic publicà: *Parlem bé* (1930), *Vocabulari Ortogràfic* (1934), *Ortografia Valenciana amb exercicis pràctics* (1934), *Lliçons de gramàtica amb exercicis pràctics* (1951) i *Gramàtica valenciana amb exercicis pràctics* (1952), d'ella se'n feren varies edicions.

D'ell s'ha escrit molt, sempre tan apassionadament com poden fer els valencians que militants d'una concepcio o una atra respecte de l'identitat cultural del nostre poble, han vist en este a l'home que possibilità una gran part del redreçament cultural, que cultivà diferents generos lliteraris i molt especialment contribuí a la codificacio ortogràfica i expansio d'una determinada ortografia per a la nostra llengua “dedicant-se a defensar (...) la solucio fabriana com única viable...”⁶⁵

Carles Salvador sabia aprofitar l'infraestructura de Lo Rat Penat per a montar els Cursos Orals i per Correspondencia, els quals tingueren com a base les lliçons d'ortografia publicades en *El Camí* (1932-1934), que reuniria “L'Estel” en el volum *Ortografia Valenciana, amb exercicis pràctics*, (1934), quint dels “Quaderns d'Orientacio Valencianista”. Precisament sobre la base d'este treball s'organisà un curs oral de valencià, dins del Curs Academic 1935-36 del Centre de Cultura Valenciana, impartit pel propi Carles Salvador, i en el qual es lliurarien els primers títols de suficiencia i varis certificats d'estudi.

“El propi Salvador en carta datada el 18 d'abril i llegida en la Junta de Govern donava alguns detalls sobre el mateix:

...es llegeix una convocatòria per a inaugurar els curs de Llengua valenciana que ha de donar el Director de número senyor Carles Salvador, el qual proposa... s'otorgue als qui l'hagen pofessat el títol de professor de Llengua Valenciana...”

⁶² Vicent SIMBOR ROIG. *Carles Salvador: política i nacionalisme*. Quaderns 3 i 4, nº30. Ed. Eliseu Climent. Valencia, 1983, p. 8.

⁶³ J.M. FERNÁNDEZ SORIA i M^a del Carmen AGULLÓ DÍAZ. *Maestros valencianos bajo el franquismo*. Diputacio de Valencia. Institutio Alfons El Magnanim, Valencia, 1999, pp. 329 i ss.

⁶⁴ Vicent SIMBOR ROIG. Op. cit., pp. 10-11.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 9.

I en la General, tinguda a continuació, de forma personal:

“...manifesta que'l dia vint i huit començarà el curs de llengua valenciana...”
La conferència inicial —i en juliol la de clausura— la va donar el Director Sr. Martínez Martínez...”.⁶⁶

10.3. ELS CURSOS ORALS I PER CORRESPONDENCIA DE GRAMATICA VALENCIANA DE LO RAT PENAT. APROXIMACIO HISTORICA.

Una vegada arribat Carles Salvador a formar part de la Junta de Govern de Lo Rat Penat, per nomenament del Governador Civil i de la ma de Manuel González Martí, “el dia 8 de gener de 1949 va prendre possessió la nova junta de “Lo Rat-Penat”⁶⁷, que rapidament reorganisaria la Societat i la dotaria de nova saba i vida. Sabem que en esta estructuració una de les seccions de major importància seria la de Literatura i Filologia, de la qual Carles Salvador ostentaria la presidència.

“Pero, per damunt de tota altra, la manifestació més trascendent fou, sense dubte, la preponderància que obtingué la Secció de Literatura i Filologia, integrada pels senyors Enric Soler Godes, Enric Valor Vives i Josep Giner, i presidida per Carles Salvador”.⁶⁸

.../...

“D'aquí l'encert d'aquesta revifalla de la Secció de Literatura i Filologia de “Lo Rat-Penat”, l'activitat de la qual es limità, de moment, a la celebració de conferències glossant temes adients, però que prompte duria a la pràctica el projecte, ja molt elaborat per Carles Salvador i els seus amics i deixebles, d'iniciar uns cursos d'ensenyament de la llengua valenciana”.⁶⁹

10.3.1. ELS CURSOS EN LA NORMATIVA DE 1932.

Una gran part de l'història dels Cursos de Llengua i Cultura Valencianes de Lo Rat Penat es troba en les pròpies memòries que les publicacions d'esta Secció arrebegaven puntualment cada any en editar la conferència de clausura de les seues activitats. Fer un recorregut per estos interessants documents nos ha de dur a conèixer tant el funcionament de la pròpia Secció, els alumnes que a través de les seues ensenyances anaven formant-se en la nostra llengua valenciana o el propi claustre de professors que feia possible tan ardua i il·lusiónant labor, mes inclús, en alguns casos s'arriba a conèixer i a coparticipar d'algunes iniciatives en favor de l'ús i consideració social del valencià.

Este recorregut necessari s'ha d'iniciar en l'edició que es realitzà —no se constata l'any— en motiu de la Clausura dels Cursos de Gramàtica Valenciana (es el primer nom que reben) el dia 20 de juny de 1954. La conferència correge a càrrec del prehistoriador, Domenech Fletcher i Valls. En l'introducció⁷⁰ es fa una breu

⁶⁶ *Ibidem.*, p. 77.

⁶⁷ Veja's el capítol III d'esta obra.

⁶⁸ IGUAL I UBEDA. Op. cit. p. 111.

⁶⁹ *Ibidem.*, p. 112.

⁷⁰ “Historieta dels Cursos de Gramàtica Valenciana”, inclosa en la publicació nº 1 dels Cursos de Llengua i Literatura Valencianes de Lo Rat Penat: *Els valencians pre-romans*, de Fletcher Valls, Domenech, pp. 5-6. València, 1954.

historia dels Cursos de Gramàtica Valenciana que arranca des de la necessitat de divulgar l'acort "que normalitzava lingüísticament el valencià" en 1932 i apunta a les columnes sobre "llicions d'ortografia valenciana amb eixercicis practics a base de les quals es creà un curs per correspondència..." que incloïa el semanari *El Camí*. El text indica que Lo Rat Penat "encarregà aquesta missió al seu directiu, l'Inspector de Primera Ensenyança En Joan Senent i Ibañez".

Sera baix la presidència d'En Manuel González Martí quan es repregue "l'eficax obra dels Cursos de Gramàtica Valenciana, i l'any 1949 obria dues classes orals —una d'Ortografia i una altra de Morfologia— resseguint les llicions pràctiques dels textos anotats"⁷¹ (Fa referencia a la *Ortografia Valenciana*, publicada per l'Estel i obra de Carles Salvador). Este, Enric Valor i Vives i J. Giner foren els primers professors que en el curs d'ortografia creat dugueren avant la tasca formativa i es veren recolzats per Francesc Ferrer Pastor, Mn. Vicent Sorribes Gramatge i Ismael Rosselló i Zurriaga.

La breu cronica seguix i informa de l'exit dels cursos en 1950 i que en 1951 es feu imprescindible publicar la *Gramàtica Valenciana* de Carles Salvador, de la que hi hague necessitat d'una segona edicio, en esgotar-se la primera, en 1952.

Es fa referencia ad alguna noticia i fet ya avançats en este treball com es l'obertura de delegacions per a impartir classes, degut a l'exit d'acollida, en Madrit i en Barcelona. Els matriculats en eixes ciutats eren numerosos i calia l'atencio oral i personal del professor.

Respecte del claustre que atengue "la totalitat dels cursos" estague integrat pels senyors: "Valor i Vives, Sanchis i Zabalza, Gil i Genís, Queralt, Martí i Minyana, Mn. Moscardó, Rosselló, Sánchez i Pastor i V. Ferrís i García, actuant de secretari el Sr. Enric Matalí"⁷².

En l'edicio de la conferencia que pronunciara el Dr. Fletcher Valls *Els valencians pre-romans*, comença va la serie de publicacions dels Cursos de Llengua i Lliteratura de Lo Rat Penat.

La memoria del Curs 1954-55 inicia la seua cronica fent memoria de Carles Salvador i del seu traspas. Este curs va vore complementada la seua programacio i els seus objectius sobre les ensenyances de la llengua valenciana en una serie de visites a archius, biblioteques i museus a on els alumnes reberen les explicacions dels seus respectius directors. Esta labor educadora es complementaria en set conferencies de les quals s'edità la corresponent a la clausura, que estague a carrec de Francesc Almela i Vives el qual dissertà sobre *Panorama històric de la literatura valenciana*.

L'expansio dels Cursos seguia i no es va constrenyir a les classes que s'impartien des de la Seccio en la seu social, precisament durant este curs, en l'Universitat de Valencia i en "la catedra (sic) de Filosofia i Lletres es donà un Curs de Llengua i Cultura Valencianes professat per l'eminent filòleg i gramàtic En Manuel Sanchis Guarner"⁷³, el qual es complementà en conferencies a carrec d'Ernest Martínez Ferrando, Enric Taulet, Julià San Valero, Francesc Almela i Vives i Joan Beneyto. "Ad este curs universitari aportaren els Cursos de Lo Rat Penat, 22 deixebles"⁷⁴.

Tambe el claustre de professors ana consolidant-se i es fa novament resenya del falliment "del fundador i Director dels Cursos de Llengua Valenciana de Lo Rat Penat, Carles Salvador i Gimeno, ocorreguda el 7 de juliol del present any 1955"⁷⁵.

El dia 17 de juny de 1956 es clausurava l'edicio dels Cursos corresponents al de 1955-56 en la conferencia que pronuncià Joan Fuster sobre *El mon literari de Sor Isabel de Villena*.

Com en anteriors edicions les llicions de gramatica es complementaren en conferencies sobre historia, art, geografia i es fea agraiment a la colaboracio de les editorials, institucions i particulars que regalaren llibres per

⁷¹ *Ibidem*, p. 5.

⁷² *Ibidem*, p. 6.

⁷³ "Cronica". Inclosa en la publicacio n° 2 de Cursos, *Panorama historic de la literatura valenciana*. Conferencia de Francesc Almela i Vives. Lo Rat Penat, Valencia, 1955, p. 6.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 6.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 7.

un valor de 4.000 pessetes per a ser obsequiats als alumnes. Esta practica es fara habitual en les futures edicions i s'ampliarà notablement en el moment es convoque el Concurs Infantil de Lectura i despres s'amplie al d'Escritura. En este mateix sentit als Srs. Nicolau Primitiu i Gaetà Huguet (que estague present en l'acte) se'ls feu public agraïment pel patrocini de l'edicio de les conferencies publicades des de la Seccio.

Es important la decisió del claustre de professors que "d'acord amb l'experiencia adquirida, va decidir el que el curs oral es dividisca en tres cursets intensius de tres mesos de duració cada un, essent de caràcter elemental els dos primers i d'ampliació el tercer. Igualment va establir començar el curs per correspondència per la primera lliçó de l'Ortografia"⁷⁶. Es pot considerar que se van establir els primers plans d'estudi, els qual aniran adaptant-se i variant atenent a les necessitats i interessos.

En el curs de 1956-57 es d'obligada resenya l'increment de la matricula i especialment trobem la primera noticia sobre l'organissacio i realissacio d'un curs per a infants, "ha estat major el nombre de cursetistes assistents a les classes orals i al curs per a infants, aixi com els que han fet el curs per correspondencia."⁷⁷

Durant el curs i com ya era habitual en les anteriors edicions es celebraren diferents conferencies sobre dret, lliteratura, geografia... i el dia 23 de novembre es celebrava la festa "Poesia i musica de Nadal" en la que es combinaven la llectura de poemes i cançons propies de l'epoca a carrec de l'Orfeo de la Societat Coral "El Micalet".

Igualment, per primera vegada en estes croniques de final de curs es fa mencio de la celebracio dels concursos de llectura infantil, tan populars en posteriors edicions. "Celebràrem concursos de lectura infantil, per als que van concedir premis l'escriptora Beatriu Civera i Lisard Arlandis Corral, entusiasta protector de nostra tasca"⁷⁸.

La clausura corregeu a carrec d'Antoni Igual i Ubeda que pronuncià una conferencia que titulà *La llengua materna*. En l'acte de clausura es feu homenage a Francesc Ferrer Pastor, "autor del *Diccionari de la Rima*, obra importantíssima i necessària per a l'estudi del valencià i que ha obtingut, a més d'un gran èxit de públic i crítica, el premi de l'Ajuntament de València al millor llibre en prosa de caràcter no històric amb motiu de la Festa del Llibre."⁷⁹

Del curs 1957-58 resulta destacable la seu problematica organissacio, conseqüencia de la gran riuada que va sofrir la ciutat de Valencia i que repercutiria directament en el descens de matriculats, mes l'optimisme es fa patent en el següent paragraf estret de la cronica corresponent:

"Ha resultat brillant per moltes raons: nombre de deixebles que han seguit els cursos orals i per correspondència...; classe per a infants, concurs de lectura per a infants que ha assolit un gran relleu, aprofitament dels deixebles, establiment d'una revàlida per als qui, havent acabat els eixercicis amb nota d'aprovat, han desitjat obtindre el "Títol de Professor", etc."⁸⁰

Igual que en edicions anteriors s'organissaren conferencies i actes culturals en gran exit, celebrant-se el concurs de llectura per a chiquets. L'acte de clausura es celebrà el 15 de juny de 1958 i en este dictà la tradicional conferencia el catedratic de llati de l'Universitat de Valencia, Miquel Dolç sobre el tema *Virgili i nosaltres*.

"A l'igual que en els passats, també en el curs 1957-58 havem organitzat el cicle de conferencies i actes culturals, amb gran èxit de públic i de les personalitats que intervingueren; aquestes varen ser : Sr. Roberto Feo, qui parlà sobre "Ciència i música, fenòmens

⁷⁶ "Crònica". Inclosa en la publicacio nº 3 de Cursos: *El món literari de Sor Isabel de Villena*. Fuster, Joan. Lo Rat Penat, Valencia, 1957, pp. 6-7.

⁷⁷ "Crònica". Inclosa en la publicacio nº 4 de Cursos: *La llengua materna*, Igual i Ubeda, Antoni. Lo Rat Penat, Valencia, 1957, p.5.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 6.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 8.

⁸⁰ "Crònica", inclosa en la publicacio nº 5 de Cursos: *Virgili i nosaltres*. Dolç, Miquel. Lo Rat Penat, Valencia, 1958, p. 5.

acústics”, Mn. Vicent Castell Mahiques, qui desenrotllà un substanciós parlament sobre Sant Vicent Ferrer en la vetlada al nostre Sant dedicada; Emili Beüt i Belenguer dissertà sobre “Visió del regne de València”, amb projecció de nombroses diapositives en color de paisatges del País Valencià: Leopold Piles Ros donà una documentada i interessant conferència “Sobre els moros de València”; l’escriptora Beatriu Civera, antiga deixeble dels nostres cursos, una lectura de narracions originals; Lisard Arlandis Corral, company ratpenatista i destacat aficionat a la fotografia, va presentar una sèrie de pel·lícules originals titulades “Les falles”, “Arròs amb fesols i naps”(segons la poesia de Teodor Llorente), “L’exposició vicentina” i, finalment, “Calendari valencià”, recull de les festes més importants que se celebren als distints pobles i ciutats del Regne de València. Hi va fer el comentari d’aquesta projecció el notable escriptor, també antic deixeble dels nostres cursos, Eduard Soleriestruch.”⁸¹

El claustre, al que en l’any anterior s’incorporà Jesús López Sancho, es va vore reforçat per dos nous professors: Rafael Tomás Bernia (corrector dels cursos per correspondència) i Vicent Cervera i Grifol.

El curs de 1958-59 significà un atre ascens en el numero de matriculats i en l’aprofitament dels cursos, fins a un total de 271 alumnes es varen inscriure. Este fon un any important per a les edicions puix que, a banda de les conferències de clausura, es publicà el *Qüestionari de Revàlida* per a obtindre el Títol de Professor, i la tercera edició de la *Gramàtica Valenciana amb eixercicis pràctics* de Carles Salvador i el llibre *Un món per a infants*, llibre de llectura per a chiquets que patrocinà la LXXV Regina dels Jocs Florals Ampar Soriano i Pina.

Mossen Lluís Alcón i Edo s’incorporava al claustre de professors en el que col·laboraria durant molts anys i Miquel Coll i Alentorn clausurava el Curs el dia 21 de juny de 1959 en la conferència *El cronista Desclot i el Regne de València*.

Resulta curios però en l’edició de la memoria del Curs 1959-60 s’incorpora una separata que anunciava l’edició del de 1960-61, el text de la qual firmava Enric Soler i Godes com a President de la Seccio de Propaganda de Lo Rat Penat. El text es una lloa ad aquells esperits que s’interessen per tot lo valencià:

“...s’ha creat a la nostra terra una nova classe de ciutadans: el cursetista, ço és, el jove que ha pres d’una manera seriosa el sentit valencià del seu naixement.

El cursetista es el que en les hores de lleure o esplai, en compte de dedicar-se a escoltar serials radiofònics, parlar de futbol o de la lluna, obri el seu esperit a les coses valencianes i se n’alegra de les nostres glòries o s’entristeix de les nostres desgràcies. Amb fermesa i fent honor a si mateix parla la seua valenciana llengua i fa de la defensa de la seua terra un acte de fe.

Lo Rat Penat sap dir molt bé al cursetista que mentre estudia és un aspirant, i que una vegada aprovat el curs ja és un valencianista per dret i voluntat pròpia. Que des de que se li fa entrega del diploma i fins l’arrematament de la seua existència, la seua vida, espiritual i material, ha de voltar en torn als nostres problemes, perquè tot el que afecta a València, de rebot li afecta a ell.”⁸²

En este mateix text s’inclou un resum sobre la Cronica del Curs 1959-60 en la relació de matricules per cursos i premis i diplomes concedits. En l’acte de clausura, celebrat el 19 de juny, es feu un homenage al secretari Enric Matalí i Timoneda per la seua destacada actuació al front del seu carrec en els Cursos, i en est acte pronuncià la tradicional conferència Enric Soler i Godes que dissertà sobre *Els primers periòdics valencians*.

⁸¹ *Ibidem*, p. 6.

⁸² “Cursos de Llengua Valenciana 1960-61” Paraules als cursetistes. Enric Soler i Godes. Valencia, 1960.

En este document es resenyen, els premis i diplomes concedits, la relació es nominal i junt a cada persona apareix la localitat de residència. Allí s'aprecia que els cursos de Lo Rat Penat arribaven més alla dels límits valencians: Madrid, Tortosa, Balears, Viscaya, Tarragona, Itàlia...

Per primera vegada es poden llegir en un document d'estes característiques les instruccions, que després es faran tan populars, per a poder seguir les ensenyances per correspondència i les bases del Concurs Infantil de Llectura.

La crònica del Curs 1959-60 s'inicia en un cant a la tasca cultural que desenvolupa Lo Rat Penat a través dels seus Cursos i als propis cursetistes: "Cada cursetista és un valencià voluntari per a la gran obra del nostre recobrament. Cada cursetista és un valencià que, des del dia en que es matricula ha tombat l'esquena a tot lo estrany i s'ha posat de cara a València. I viure de cara a València és estimar més la terra nostra i fer personals els problemes de tota mena que afecten al nostre poble"⁸³.

Novament est any la matrícula ascendi respecte dels cursos precedents contant en 342 "cursetistes" inscrits dels més diversos llocs de l'Estat i inclús d'Itàlia, Alemanya o França. En esta edició es preparà un curs d'estiu la matrícula del qual ascendi a 33 alumnes.

La crònica del Curs de 1960-61 arreplega una vegada més l'èxit creixent en el número d'inscrits que arribà a 369; però apunta un negatiu fet, la mort de Joaquim Sanchis Zabalza, professor del claustre que fundà els Cursos de Llengua Valenciana en Madrid; claustre que per una altra banda es va vore incrementat en incorporar com a professors —per a realitzar les tasques de correcció d'exercicis— Albero García i Ferrís García.

Es convocava de nou el curs per a l'estiu, que iniciaria les classes els primers dies de juliol.

S'arreplega com sempre la relació de premis, diplomes i títols otorgats i un agraïment personal a Ignaci Villalonga per actuar com a protector dels Cursos.

El 18 de juny es realitza l'acte de clausura. En este cas la conferència que duya el títol de *Mossén Alcover i el País Valencià* fon pronunciada per Francesc de B. Moll.

De les activitats, accions i iniciatives realitzades durant els Cursos 1961-62 cal destacar que es feu pública l'organització de l'Agrupació d'Alumnes dels Cursos de Llengua Valenciana, la finalitat de la qual era mantenir una relació entre tots els alumnes que havien realitzat els cursos de llengua valenciana o estigueren interessats en ells: "Fomentarà les amicals relacions entre els alumnes, organitzarà actes culturals i excursions i publicarà els *Fulls dels Cursos de Llengua Valenciana*, en els quals a més de les notícies pròpies de l'Agrupació i dels Cursos, podran col·laborar tots els cursetistes que s'hagen subscrit a l'Agrupació enviant treballs originals en prosa i vers"⁸⁴.

Tambe s'explana la congratulació en fer pública la constitució de la Fundació Huguet, instituída per Gaeta Huguet Segarra, la finalitat bàsica de la qual es la difusió de l'ensenyança de la llengua valenciana i d'unes altres manifestacions culturals tradicionals del Regne de València. Els cursos havien rebut i rebrien la col·laboració del patrici castellonenc.

La conferència de clausura en esta ocasió estigué a càrrec d'Àngel Sánchez Gozalbo que parlà de *Els Viciàns i la nostra literatura*.

La crònica de 1962-63 fa menció per primera vegada, en relació al Concurs Infantil de Llectura, a la col·laboració de determinats mestres i centres escolars que feren d'esta convocatòria un èxit de participació en 104 inscripcions i una participació de 96 chiquetes i chiquets. Se premià als concursants en llibres i diplomes i una ajuda econòmica com a premi a l'abnegació dels mestres que es preocupaven per ensenyar a llegir valencià. "Aquests mestres, exemple per a tots els que tenen al seu càrrec l'educació de l'infància, són: Mn, Vicent

⁸³ "Crònica", inclosa en la publicació nº 9: *Els primers periòdics valencians*. Soler i Godes, Enric. Lo Rat Penat, València, 1960, p. 5. En el mateix text s'indica que es en 1947 quan Carles Salvador, president de la Secció de Llengua i Literatura de Lo Rat Penat creà els Cursos de Llengua Valenciana. És possible que es tracte d'un error i que l'any exacte, ad ell fan més abundantment referència les cites, fora el de 1949.

⁸⁴ "Crònica", inclosa en la publicació nº 12 dels Cursos: *Els Viciàns i la nostra literatura*. Sánchez Gozalbo, Àngel. Lo Rat Penat, València, 1963, p. 6.

Faus Beltrán, de les Escoles Pies, i Sra. Mercés Segovia, de l'unitària municipal de la partida de Sant Miquel de Soternes, i la Junta de l'Altar se Sant Vicent Ferrer de la plaça del Carme...⁸⁵.

Fon també este un any d'edicions, *Qüestionari de Revalida* (2ª edició), la primera edició dels *Fulls dels Cursos de Llengua Valenciana*, que d'entrada contava en una inscripció de 70 cursetistes, i també la conferència del curs anterior.

La clausura, celebrada el 16 de juny, estague a càrrec del conferenciant, il·lustre professor, Felip Mateu i Llopis que dissertà sobre *Estil literari dels documents i formularis diplomàtics durant els segles forals*.

El dia 21 de juny de 1964 es celebrà l'acte de clausura del Curs 1963-64. Est any per primera vegada es celebrava el "Concurs d'Esriptura en Llengua Valenciana", convocant-se de manera paral·lela al de Lectura. Els chiquets i chiquetes, l'aprenentatge de l'idioma, encara que no fora dins de l'ensenyança reglada, eren objectiu també del Cursos. L'esforç particular d'alguns mestres possibilità que est any un bon grapat d'infants arreglaren de mans de la Regina dels Jocs Florals, Srta. Mª Lluïsa Brea i Ferrer els premitos conseguits. Apareix un agraïment genèric als col·laboradors i patrocinadors dels concursos, i de manera especial a la Fundació Huguet. Estos col·laboradors constituïran en venideres edicions un llistat que es resenyarà de manera explícita en la majoria de memòries de final de Curs.

La Secció fon prolífica en activitats i edità els números 2, 3 i 4 dels *Fulls dels Cursos de Llengua i Cultura Valencianes*, bolletí de l'Agrupació d'Alumnes dels Cursos de Llengua Valenciana.

La conferència de clausura estigue a càrrec del catedràtic i escriptor Rafael Ferreres i Ciurana que parlà sobre *Eduard Escalante: l'home i el saineter*.

“Després de l'acte es reuniren professors, conferenciant, cursetistes, invitats i simpatitzants, presidits per la reina dels Jocs Florals, en un restaurant de la platja on va tindre lloc l'acostumat dinar de germanor”⁸⁶.

El Curs 1964-65 fon brillant, en paraules que es lliguen en la corresponent crònica, i el 20 de juny de 1965 es celebrava l'acte de clausura en un Saló de Regides ple de públic i a on es realitzava la corresponent entrega de premis, diplomes i títols. Dos alumnes rebieren el Títol de Professor i junt en l'anunci del Curs d'estiu i la conferència de Lluís Guarner, *Viatgers literaris a València*, es posava fi a l'acte.

Els agraïments de la Secció a les Fundacions Huguet i Villalonga, a diaris i entitats bancàries, empreses i particulars obrin la memòria del curs 1965-66: “En la lectura de la Memòria, pel secretari dels Cursos, es va fer present la gratitud per la valuosa i encoratjadora ajuda de la Fundació Huguet, de Castelló de la Plana; Fundació Villalonga, diaris *Las Provincias*, *Levante* i *Jornada*, Banc de València, Beatriu Civera, Maria Maqueda, Iris Folia, A. Senent i Micó, Successor de Vives Mora, Editorial Sicània, Editorial L'Estel, Diccionari de la Rima, Maestrat, Marieta Beüt, Recasens, Lisard Arlandis i E. Soriano Pina, que com cada any, col·laboren decisivament en les labors dels Cursos i del Concurs de Lectura i Esriptura.”⁸⁷

També es destaca a banda de la relació de matricules, diplomes i premis, i de manera significativa un punt relatiu al “Concurs Infantil de Lectura i al d'Esriptura”. Per primera vegada est acte es celebrava a banda de la pròpia Clausura dels Cursos de Llengua Valenciana. L'augment de participació, l'afluència de chiquets i chiquetes i de familiars aixina aconsellaren esta decisió que es mantindria fins a la darrera convocatòria d'este concurs. La poetessa Maria Mulet col·laborà en el seu discurs poètic lloant la labor del concurs i especialment la dels participants. Açò assentaria precedent per a futures edicions.

⁸⁵ “Crònica”, inclosa en la publicació n° 13 de Cursos: *Estil literari dels documents i formularis diplomàtics durant els segles forals*. Mateu i Llopis, Felip. Lo Rat Penat, València, 1964, p. 5.

⁸⁶ “Crònica”, inclosa en la publicació n° 14 de Cursos: *Eduard Escalante: l'home i el saineter*. Ferreres Ciurana, Rafael. Lo Rat Penat, València, 1965, p. 7.

⁸⁷ “Crònica”, inclosa en la publicació n° 17 de Cursos: *La Música i els estils en les Belles Arts*. Palau Boix, Manuel. Lo Rat Penat, València, 1967, p. 5.

La clausura oficial dels Cursos es celebrà el dia 19 de juny de 1966 i l'Excm. Sr. Manuel Palau Boix pronuncià la tradicional conferència, el tema fon *La Música i els estils en les Belles Arts*.

El dia 8 de juny de 1967 es clausurava els Curs 1966-67 en una conferència de Manuel Sanchis Guarner sobre *Les generacions literàries en la Renaixença Valenciana*. El claustre queda mermat pel falliment del professor Ismael Rosselló a qui se li rendí homenage.

El Concurs Infantil de Lectura es convocava en la seu XI edició i el d'Escritura en la IV, participant en ells un total de 134 concursants.

En el Curs 1967-68, novament es celebra en un acte a banda l'entrega i repartiment dels premis dels "Concurs Infantil de Lectura i el d'Escritura". En l'acte intervingue la poetessa Maria Mulet, autora de molts llibres dedicats als chiquets. La conferència de clausura estague a carrec de Santiago Bru i Vidal qui parlà sobre *La València pre-romàntica d'Alexandre de Laborde*.

En la memòria del Curs 1968-69 per primera volta, a banda de la pròpia crònica de les activitats, s'introdix esta en un text reflexiu i profundament alentador. Encara que llarg, es interessant la seua difusió, d'ahi l'inclusió d'eixa primera part de la Crònica escrita en 1969:

"L'ànima, causa actuant del ser vivent
... natural cosa és que tota persona, e puis tota persona, e puis tota au e tota creatura,
ama la pàtria e el lloc on és nat."

(Crònica de Ramon Muntaner)

La cita transcrita de la *Crònica* de Ramon Muntaner es suficientment explícita per a justificar l'obra dels Cursos de Llengua Valenciana de Lo Rat Penat. "És natural que nosaltres, valencians, amem la nostra pàtria. Però hem d'amar-la no sols en un sentit divergent, del tronc a la perifèria, cada vegada més lluny de l'essència vital, sinó en el sentit convergent que va de tot el que abraça el límit del nostre ser per a convergir al centre on hem d'amerar-nos de saba vivificadora.

I el nostre ser és els límits geogràfics, l'economia, la literatura, les arts, l'idioma. En resum, tot allò que forma part d'un cos, creador d'una personalitat perfectament definida.

Si un cos és sols l'agregació de les parts que el componen, n'hi ha multitud de cossos materials, cossos morts, però per a tenir vida necessita d'un principi vital: l'ànima, causa actuant del ser vivent, principi de la voluntat i de la sensibilitat i font de la intel·ligència.

L'ànima del cos de la pàtria és l'idioma. Per això Lo Rat Penat, a la vegada que dedica uns espais de temps a fer conèixer les matèries que el componen, com són la història, la literatura, geografia, etc. del nostre poble, ha posat especial cura en eixe principi vital de tot ésser viu. Un any i un altre any es repetix la seua labor tan important, reconeguda per tots: els cursos de llengua valenciana. Milers i milers de cursetistes han conegut les excel·lències expressives del propi idioma, la seua riquesa lexicològica i la representació ortogràfica que cal emprar per a representar-lo amb la dignitat deguda.

La lluita ha estat àrdua, però no isolada. Altres hòmens han contribuït al retrobament que ja s'albira. Nomenar-los ens portaria a la confecció d'una nombrosa llista amb la possibilitat d'involuntàries omissions...⁸⁸.

Les anteriors paraules son una lloa a la llengua valenciana, eixa part espiritual i essencial del poble valencià, i a la vegada un renovat compromís de Lo Rat Penat i de la seua secció docent per excelència sobre la necessitat de la difusió de les ensenyances sobre el coneiximent i correcte us de l'idioma patri.

La matrícula novament es va vore incrementada i no falta la ressenya dels professors integrants del claustre i dels concursos de lletura i d'escritura. Per últim es menciona la magnífica conferència pronunciada per Emili Beüt i Belenguer, qui participà en la clausura del Curs el 15 de juny, en el tema *Les comarques valencianes*, una sèrie de propostes sobre les seues delimitacions.

⁸⁸ "Crònica", inclosa en la publicació n° 20 de Cursos: *Les comarques valencianes*. Beüt i Belenguer, Emili. Lo Rat Penat, València, 1970, p. 5.

La crònica sobre el Curs de 1969-70, s'inicia en la resenya de que es complix el XIX aniversari del funcionament sense interrupció dels Cursos, i que també en esta edició com venia ocorrent s'ha incrementat la matrícula, "no en forma cridanera, però sí constant". El secretari dels Cursos, Sr. Matalí anunciava que en la venidera edició, coincidint en el XX aniversari de l'obra formadora i educadora que fundara Carles Salvador, se li dedicaria un monument al mestre en Benassal, patrocinat per la Fundació Huguet.

Cal destacar la conferència de clausura *La repriminació de la Catedral de València* a càrrec del propi President de Lo Rat Penat i destacat arquitecte, Joan Segura de Lago, director de les obres de restauració de la catedral.

Segueix la mateixa tonica en el curs de 1970-71, i només resenyem en este cas la conferència de clausura, la qual estigué a càrrec de Vicent Andrés i Estellés, el qual parlà sobre *Carles Salvador: un moment de la poesia valenciana*.

El curs 1971-72 fou tot un èxit en cada un dels objectius marcats. Si durant la dècada dels 60 s'havia aplegat a un promig d'inscripció per curs de 450 alumnes aproximadament, en l'actual s'arribà fins a 839 curseistes inscrits. De la mateixa manera s'incrementa notablement la participació de chiquets i chiquetes en els concursos de lletura i d'escriptura aplegant a participar-ne 189, lo que supongué triplicar la xifra d'anys anteriors.

S'organitzà un Curs Oral Infantil que contà en l'assistència de 30 chiquets/tes, el qual va ser impartit per Rosa Armñana. Este curs proseguiria en anys posteriors.

L'acte de clausura, celebrat el 18 de juny de 1972, es realitzà, com ja havia ocorregut en alguna edició anterior i després proseguiria en unes altres, en el Saló de Corts del Palau de la Generalitat. La conferència pronunciada, en motiu de l'ocasió, estigué a càrrec de Xavier Casp i versà sobre el gran Nicolau Primitiu. La titulà *Idees en memòria de Nicolau Primitiu*. En ella es glossa la figura d'este gran patriota i patrici valencià, que havia mort l'any 1972, i que havia segut gran protector del Cursos.

El gran número de matricules, a lo que ja s'ha fet al·lusió, significà també que els claustres de professors incrementaran, sent la relació dels mateixos la següent: "Mn. Lluís Alcón i Edo, Mn. Vicent Sorribes i Gramatge, Màrius Ballester Pérez, Antoni Benlloch Hurtado, Francesc Chapa Montalvá, P. Enric Ferrer Solivares, Alfred Gómez Fajarnés; Jesús López Sancho, J. Vicent Maroto, Josep Martí Bodí, més Josep Cervera i Grífol i Emili Martí Gómez en la classe oral, i Rosa Armñana en la classe infantil. Ha estat Director dels Cursos el senyor Enric Matalí i Timoneda, i Secretari, senyor Antoni Belloch i Hurtado."⁸⁹

Els concursos de lletura i d'escriptura també foren un èxit i la memòria destaca la participació dels concursants procedents d'escoles de Corbera, Oliva i Torrent, i senyala que en l'acte de repartiment intervingué la Professora del Conservatori Superior de Música de València i Directora de l'Agrupació Vocal de Cambra, Mª Teresa Oller que il·lustrà als chiquets, en notable èxit sobre "Les cançons infantils en el folklore valencià"

En el Curs 1972-73 s'hagué d'augmentar, novament, el número de professors degut a l'increment d'inscripcions realitzades (s'aplegà als 915 alumnes). La sessió de Clausura es dedicà a rendir homenatge a la memòria del que havia segut President de Lo Rat Penat i membre del claustre, Joan Segura de Lago que havia fallit en 1972. L'acte es celebrà en el Saló de Corts del Palau de la Generalitat, i la conferència d'Eduard Soleriestruch, *D'Alzira... (Sense plors, però)* posà fi a la celebració.

També conve destacar la participació de Matilde Lloria, poetessa i premi "València" de poesia, qui en l'acte de repartiment de premis dels concursos de lletura i d'escriptura llegí un interessant treball titulat "Paraules als chiquets".

El Curs següent, açò es, el de 1973-74 es sobrepassa la xifra del miller, alcançant la matrícula els 1.228 alumnes. El claustre seguí augmentant igual que els participants en els concursos de lletura i d'escriptura, en els quals es fa especial menció a la participació escolar de Gandia i Vilanova de Castello. La professora que s'encarregava del curs oral infantil, Rosa Armñana, en el qual 71 chiquets i chiquetes rebieren en mestria les seues

⁸⁹ "Crònica", inclosa en el n° 25 de Cursos: *Idees en memòria de Nicolau Primitiu*. Casp, Xavier. Lo Rat Penat, València, 1973, pp.7-8

ensenyances, també fon l'encarregada de llegir un treball literari propi als concursants infantils en l'acte de repartiment de premis.

La gastrofília valenciana en Blasco Ibáñez fon el tema elegit pel conferenciant Vicent Ll. Simó Santonja, i en ell es posa fi a l'acte de clausura del Curs.

Novament el Saló de Corts del Palau de la Generalitat era l'escenari de l'acte de clausura del Curs 1974-75. L'activitat es celebrava el dia 15 de juny de 1975 i es dedicava a la memòria del que fon President de la Comissió de Cursos de Llengua Valenciana, Ricart Sanmartí i Bargues.

La matrícula novament superava la d'unes altres edicions i en gran èxit es convocava el Curs Oral Infantil, que contà en 51 discípu­ls i estagüe a càrrec de Rosa Armiñana. Eix èxit es pot traslladar al que acompanya les convocatòries dels concursos de lectura i d'escriptura en el que prengueren part 160 chiquetes i chiquets.

Rogeli Sanchis i Llorens, cronista oficial d'Alcoy pronuncià la tradicional conferència de clausura i parlà sobre *La Universitat de València segons les constitucions de l'any 1611*.

En el Curs 1975-76, per primera vegada es fa ressenya sobre lo lamentable que resultava la desproporció entre el gran nombre de matriculats cada any i els pocs alumnes que acabaven i obtenien el corresponent diploma:

“...amb la qual victòria podríem comptar de no existir, cada any, un reculament... diem-ne natural, d'alumnes que subscriuen matrícula i a penes iniciats els estudis, i a voltes sense eixe a penes..., que per raons pot ser justificades, potser no, fan anul·lament de propòsits i ja no es deixen vore més...”

Es lamentable. Creem que no deuria haver ni un sol valencià sense passar per la profitosa disciplina, d'obligació moral, de l'aprenentatge pur i correcte de la LLENGUA VALENCIANA parlada, i sobre tot, escrita. Confiam d'ara endavant que no en falte ningú..., en benefici de “tots”!⁹⁰

En l'organització hi hague algun canvi, Enric Matalí i Timoneda es feu càrrec de la Presidència de la Secció, mentre que Rosa Armiñana seria la Directora i Tomas Martínez es responsabilisaria de la classe oral infantil.

Per primera vegada en estes memòries es pot llegir un comentari al marge del pur relat acadèmic. En este cas es fa menció al reconeixement de la labor del professorat i a la seua voluntaria dedicació:

“... com el claustre de professors que són, tots ells, persones amb una voluntat de treball digna d'encomi, pel seu evidentment desinteressat lliurament a l'íntegra i noble comença de l'ensenyament del VALENCIÀ... Perquè ser professor dels Cursos de Lo Rat Penat, entra un deler viu i formidable, i a més de tot, sagrat!”⁹¹

I dels professors, passa a referir-se al propi Rat Penat en estes paraules:

“Espere de tots la fidelitat que la dita societat mereix. Puix que analitzades les consideracions, no es ni una miqueta just que se la desprestigie, sent com és, esta sofrida societat, davantera i continuadora d'un “fet” palpablement importantíssim com és el de la perseverància en la tasca de l'ensenyament de la LLENGUA VALENCIANA, puix, sabut és de “TOTS” que, any darrere d'any, fins els 25 que ara complix, du avant... És innegable, que solament pel mèrit adduït, se li hauria de rendir el més unànim i digne reconeixement.

⁹⁰ Crònica, inclosa en la publicació nº 33 de Cursos: *Poble, cultura i llengua*. San Valero Aparisi, Julià. Lo Rat Penat, València, 1977, p. 5.

⁹¹ *Ibidem*, p. 7.

Siguem agraïts, sí; però, sobretot..., justs! Fem els honors a esta ENTITAT que treballa sense cap vanaglòria tota plena de silenci humil; no anem a negar-li la sobra de virtut que per a condecorar-la té per eixa exímia dedicació continuada que amb generositat, gra a gra, va omplint-nos el graner de la saviesa... Sí; alta consideració mereix. Anem a negar-li-la? No. Honradament, no. Si som justs, eixe pecat d'ingratitud mai no el cometrem!"⁹².

El catedraire de l'Universitat de València i Vice-decà del Centre de Cultura Valenciana, Julià San Valero i Aparisi clausurava la XXV edició dels Cursos en la conferència *Poble, cultura i llengua*.

El Curs 1976-77 significà una notable recuperació en les inscripcions d'alumnes, fins a un total de 943, i els diplomes que es varen repartir van ser 188, aixina s'arplega en la crònica que es llegeix en motiu de la clausura del Curs celebrada el 19 de juny de 1977. La directora Rosa Armíñana, pronuncià un breu discurs d'elogi als professors i als alumnes, que precedí la conferència que pronunciaria Baltasar Rull Villar sobre *Raó i característiques diferencials de la Regió*.

En la memòria del Curs 1977-78 es reflexa de manera apesadumbrada un problema que ja començava a sembrar la discòrdia entre els professors i els filòlegs i que trascendiria a la pròpia societat.

Extraem-ne alguns paràgrafs de la dita memòria, i detingam-nos especialment en el segon, producte de la recreació literària del problema al·ludit, escrit baix l'epígraf "Terra que cobriràs el meu cos", per la directora Rosa Armíñana.

"Tots els cursos són diferents als anteriors... i este..., el d'enguany, s'endú la palma; però la del martiri..., s'entén?... Menut maremàgnum no hem hagut de patir, a l'entorn i al damunt, tots els professors dels Cursos de Lo Rat Penat, i, així mateix, els alumnes!

Sobre este curs han repercutit, consegüentment, més que mai, la gran pressió d'injustícies comportades per cert moviment acaparador..., tan "acaparador"... que si nos descuidem els valencians, anem a quedar-nos... a zero!, per no dir "en porreta" perquè faria molt lleig... I això seria un lamentable abús i una descaradura vergonyosa, sense cap justificació ni dret! Moments de summa i delicada importància, en els quals sura la supèrbia i la desraó... ben crítica! Confiam en la justícia, ja que la "raó", de ben antic nos ve"⁹³.

El fragment final diu aixina:

"Mare entranyable... València!, trenca els lligaments de tortura, ab la força de la raó..., puix que volem oir-nos cridar, un a un, pel nostre vetust i honorós nom!... Però fes que el teu consternat crit arribe a "tots"... i com a única resposta et digam: València!, fills teus som: una i mil voltes ho repetirem! Teus hem segut sempre... i teus volem continuar sent..., pels segles dels segles!

València, plores? València, no penes per res! la teua vàlua perdurà en el temps. El nostre cor bategarà sempre fidel... i la teua veu..., la valenciana, serà, SEMPRE!, la nostra veu...; ab sentiments de germanor envers "tots els altres"...; però... única!, ab drets propis, sense semblança...; essencialment diferent.

Per la gràcia de Déu naixqui valenciana, i ..., per la gràcia de Déu, valenciana morirà!"⁹⁴.

⁹² *Ibidem*, pp. 8-9.

⁹³ "Crònica-memòria", inclosa en el nº 38 de Cursos: *Pere III i València*, Cabanes i Pecourt, Amparo. Lo Rat Penat, València, 1978, p. 9.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 14.

En llegir els texts citats anteriorment, i inclús l'ortografia de les memòries immediatament anteriors ad esta, pero especialment a partir d'esta es podra comprovar una valencianisacio no sols del lexic sino inclús de la propia ortografia, conve fer constar aci que la Seccio havia editat ya en 1976 la *Gramàtica de la llengua valenciana*, en solucions valencianes i abandonant consegüentment la gramatica de Carles Salvador. Del seu preambul cal destacar:

“La Comissió de Cursos de Llengua Valenciana de Lo Rat Penat ha redactat per tant esta Gramàtica de conformitat amb la “Declaració i Normes ortogràfiques” unificadores aprovades en Castelló el 21 de desembre de 1932, i tenint present el contingut del *Vocabulari Ortografic Valencià*, fet amb tal motiu pel competent gramàtic Carles Salvador, soci de Lo Rat Penat, i publicat per “L'Estel”.

Esta *Gramàtica de la Llengua Valenciana* està destinada principalment per a l'ús dels alumnes dels Cursos de Lo Rat Penat; no obstant és apta i profitosa per a tots aquells que tinguen desitjos de conèixer la nostra llengua, circumstància que s'ha tingut en compte utilisant, dins la deguda correcció, vocables lo més comprensius possible i pròpiament valencians, assequibles al poble.”⁹⁵

Tambe en esta edicio dels Cursos, per primera vegada, es dona noticia i es registra en la memoria, els cursos impartits fora de Lo Rat Penat per professors del claustre d'esta entitat valencianista:

“Els professors de Lo Rat Penat han donat classe: la senyora Purificació Zomeño Calatayud, en el Col·legi dels Salesians, en la Fonteta de Sant Lluís; Amparo Cervera Fornás, en la falla del carrer de Jerusalem; Vicent Puertes Moreno, en la “Sagrada Família”, de València; Rosa Armiñana, en Riba-Roja del Túria, poble d'una valenciania fenomenal!”⁹⁶.

Tomás Martínez García seguí en la classe infantil i apareix tambe, per primera vegada, una referencia a una classe de Cultura Valenciana, que estague a carrec d'Antoni Fontelles i Fontestad.

La conferencia de clausura versà sobre *Pere III i Valencia*, i fon pronunciada per la doctora en Historia, Amparo Cabanes i Pecourt, especialista en Historia Migeval.

Nous elements de contrast, com les actes del Claustre de Professors, —nomes hem tengut acces a les que s'arreglaren a partir del Curs 1978-79, encara que nos consta de l'existencia d'anteriors, pero que segurament s'extraviarien o simplement desaparegueren dels archius de Cursos— nos donen informacions mes precises i puntuals sobre el funcionament de la propia Seccio i consegüentment dels Cursos.

En l'acta del 30 de novembre de 1977 s'arreglaren propostes i acorts com el de “Demandar al Ministeri d'Educació i Ciència el registre i legalizació dels nostres Cursos Orals i per Correspondència i que se done valor legal als Certificats d'Estudi i Títols de Professors que lliuren estos cursos, donant a este acord el caràcter d'urgència. El Sr. Beüt oferix donar compte a la Junta de Govern i tramitar-ho urgentment”. Esta demanda i aspiracio de la Seccio de Cursos i de Lo Rat Penat s'anira repetint en diferents ocasions, inclús quan ya la Generalitat nostra obtingue competencies en Educacio. El silenci administratiu, o les pressions per a que els Cursos acceptaren una directriu “normalitzadora” —catalanizadora de l'idioma—, han segut les uniques respostes rebudes per qui des de molt pronte apostà, de manera altruista i dessinteressada, per l'ensenyança de la llengua valenciana.

⁹⁵ *Gramàtica de la Llengua Valenciana*. Seccio de Cursos de Llengua Valenciana de Lo Rat Penat. Preambul, p. 6. Valencia, 1976.

⁹⁶ Cronica- memoria, inclosa en el n° 38 de Cursos... p. 8.

El funcionament i l'organització dels Cursos també es debatia en este primer claustre del curs que s'iniciava. S'estipulaven nivells i horaris, i s'assignaven classes i professors, inclús es proposava el pagament per part dels alumnes d'una quantitat en metàl·lic, en concepte de despeses d'inscripció i matrícula, que entraria en cas d'aprovar-se en efectivitat a partir del proper curs escolar (1979-80).

D'igual manera es considerava necessari fer una revisió del *Qüestionari de Revàlida* per a obtenir el títol de professor i adaptar-lo al text de la gramàtica valenciana redactada per la Secció (1976).

Després de clausurat el curs 1977-78, el dia 18 de juny, el 27 del mateix mes es reunia el claustre i este fou un tant tens. En ell presentà la dimissió el President de la Secció, Enric Matalí Timoneda, relleu que sol·licità ocupar Antoni Fontelles i Fontestad, petició que la Directora s'encarregaria de transmetre a la Junta de Govern.

La reunió donà per a molt més i es prengueren acords que repercutirien en el seu funcionament: fixació del nombre d'alumnes per aula en el curs oral, determinis per a realitzar i formalitzar esta inscripció, així com programar horaris o revisar el curs per a obtenir el Títol de Professor (s'establí la realització d'un curs de practiques en Lo Rat Penat). Des d'esta mateixa data la Secció canviava de nom, i en el punt 10 de l'acta s'arregla lo següent:

“Acceptat el canvi de noms:
 -Secció de Llengua Valenciana.....Secció de Llengua i Cultura Valencianes
 -Revàlida..... Curs de Professorat de Valencià
 -Professor..... Professor de Llengua Valenciana”
 (L'acord era substituir la nomenclatura de la primera columna per la segona).

Novament es reprenge el tema de fer la corresponent sol·licitud per al reconeixement oficial dels títols de professor expedits per la Secció i Lo Rat Penat.

El curs 1978-79 estava a punt d'iniciar-se i en la reunió extraordinària del Claustre, celebrada el 25 de setembre de 1978, presidida per Pasqual Barrachina, s'exponen les dificultats del curs infantil pel, llavors, professor del dit curs Tomas Martínez, però se li manifestà que no desmayara perquè la labor que realitzava era interessantíssima, esta a la fi seria posteriorment complementada, a proposta del mateix professor, en cursos de teatre i de declamació.

El curs s'iniciaria el 23 d'octubre i per primera vegada els alumnes pagarien una sifra (200 ptes) per l'inscripció.

Novament el reconeixement de títols era motiu d'una sol·licitud d'audiència, en este cas al President del Consell preautonòmic, Sr. Albiñana. L'il·lusió no s'havia perdut i es preparà per a l'ocasió un documentat dossier. Este tema continuava sent motiu de negociació en el Ministeri d'Educació i Ciència, i optimistament creia el president de la Secció, Sr. Barrachina, que l'homologació es conseguiria abans d'acabar l'any escolar.

En abril, en el claustre celebrat el dia 10, es donava informació sobre les gestions fetes prop de l'Acadèmia de Cultura Valenciana “sobre les cartes creuades entre “Lo Rat Penat” i dita Acadèmia, ab el fi de reunir-se en una taula redona i concretar sobre la llengua valenciana, informant que per part de “Lo Rat Penat” ja estaven designades les persones de dita reunió”⁹⁷.

Si l'ambient estava caldejat entre l'Acadèmia i Lo Rat Penat degut, segons alguns, als personalismes de Miquel Adlert i Emili Beüt, respectivament, dins de la Secció seguien els problemes respecte de l'organització en les persones que la componien. El reglament en vigència (1939) donava potestat a la Junta de Govern per a nomenar a determinats carrecs, com per exemple els qui componien la Comissió de Cursos: “President,

⁹⁷ *Libre d'actes de la Secció de Cursos de Lo Rat Penat*, p. 7.

Secretari i tres vocals, que son els Srs. Barrachina, Vilaplana, Cervera, Soler i Godes i la Sra. Mª Teresa Oller respectivament”⁹⁸. En este sentit, i respecte a la designacio del Sr. Soler i Godes s’arplega que “ha segut un fracàs, segons diuen els Srs. Alfons i Fontelles, els quals manifesten que este senyor es “catalaniste” i va per “Lo Rat Penat” a omplir i buidar als atres. Arriba... el Sr. Fontelles a dir que dita Comissió de Cursos “es incompetent, a excepcio del Sr. President i Sectarari...”⁹⁹

El tema de la Revalida fon un atre assunt a tractar i l’informe de la directora Rosa Armiñana era alentador respecte de l’exit dels cursos intensius i dels professors de E.G.B. que s’acollien a les nostres ensenyances per a obtindre el titol de Professor de Llengua Valenciana. La seua intervencio no acabà fins a deixar patent, en dirigir-se al Sr. Fontelles “referent al senyor Martínez, Professor que era de la clase infantil, puix que li consta que el senyor Fontelles, enemic declarat de la dita classe, l’incitava (directa o indirectament), en les seues crítiques, a abandonar el càrrec...”¹⁰⁰.

Sobre els cursos d’estiu se decidix no continuar convocant-los ni realisant-los.

La memoria llegida a la fi d’este Curs informa, com en les dels precedents, de l’alumnat que ha seguit les ensenyances sobre la llengua valenciana, un total de 423 inscrits, pero a mes resenya l’organisacio d’un “curset accelerat per a mestres” aixina com que part del claustre donà classe fora de Lo Rat Penat (destaca el curs realiat en Catarroja).

L’activitat era plural i la propia Seccio propicià la participacio dels alumnes en una serie de conferencies sobre temes humanistes i historics: “L’expulsió dels moriscs”, “Penó, escút i bandera”, “Reflexions del valencià” i el “Botànic de la ciutat de València”.

Els Concursos Infantils de Llectura i d’Escritura es convocaven i tingueren un espectacular exit en la resposta, participant en ells un total de 244 chiquets i chiquetes.

Maria-Agnes Muñoz Puchalt, clausurava l’acte en la conferencia *El jueus i el Regne de Valencia, des de Jaume I fins el Renaiximent*.

D’igual manera que en l’edicio anterior es feu sentir i constar, en la correponent memoria, el malestar dels membres del Claustre i tambe de Lo Rat Penat davant els atacs a la personalitat i cultura valencianes, els quals ya no cessaran i inclus seran consentits quan no coprotagonisats, inexplicablement, des de les mateixes institucions “oficials” (politiques i culturals). Resenyem la següent cita:

“Eixa LLENGUA VALENCIANA, de la qual es just i obligat d’insistir ara i sempre, que, cert i ben cert, es la llengua dels valencians, ya que valencians foren els MESTRES que la cultivaren i convertiren les seues LLETRES en OR PUR, per a honra i orgúll de tots els valencians de sempre”¹⁰¹.

10.3.2. L’ADOPCIO DE L’ORTOGRAFIA DE LA REAL ACADEMIA DE CULTURA VALENCIANA. ELS CURSOS EN LA NORMATIVA D’EL PUIG.

Respalades les Normes Ortografiques de l’Academia de Cultura Valenciana, que havien emanat de la seua Seccio de Llengua i Lliteratura, en el Real Monasteri d’El Puig —el 7 de març de 1981— en un acte academic, al que s’adheriren notables personalitats del mon de la cultura valenciana i diferents entitats civiques i

⁹⁸ *Ibidem*, p. 8.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 8.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 9.

¹⁰¹ Cronica-memoria, inclosa en el nº 39 de Cursos: *Els jueus i el Regne de Valencia des de Jaume I fins el Renaiximent*. Muñoz, M.ª Agnes. Lo Rat Penat. Valencia, 1979, p. 5.

culturals¹⁰², Lo Rat Penat entre elles, era necessari haver modificat i modificar alguns plantejaments per a adequar-se i secundar l'acort.

L'any 1979 supongue un virage en el valencianisme llingüístic, definitivament Lo Rat Penat deixà de banda la fabrista normativa ortografica que utilisava, emanada de l'Institut d'Estudis Catalans i retocada en les Bases Ortografiques de 1932, per a, després d'algunes assemblees, per majoria dels seus socis adoptar definitivament en la del 24 d'octubre de 1979¹⁰³, la Normativa de l'Academia que s'havia fet publica eixe mateix any. Este codic es veyia com el mes adequat per a escriure el valencià i estava, per una atra banda, proxim a les propostes que en son dia fera el Pare Lluís Fullana. Esta situacio i el posicionament que havia mantingut Lo Rat Penat d'aferrar-se a les Bases del 32, a juí d'un soci, en la propia assemblea manifestà que eren el motiu pel qual el Conseller Sr. Peris no s'atrevera a demanar, en una reunio del Consell, que es reconegueren els títuls de professor otorgats per Lo Rat Penat.¹⁰⁴

En la Seccio de Cursos, com en Lo Rat Penat, es van viure tensions¹⁰⁵ i precisament el Curs 1979-80 fon un any de canvis produint-se el relleu en els carrecs directius de la referida Seccio¹⁰⁶, passant a ocupar la Direccio Antoni Fontelles i Fontestad, i la Presidencia Joaquim Lanuza i Ortuño. En la propia memoria del curs es pot llegir:

“Este curs 79-80, tanca una década, la dels setanta. Un anàlisis per damunt damunt nos mostra respecte a anys anteriors un baixó de matrícula, pero sent fidels a nosatres mateixos, he de dir que les cifres d'atres cursos a on les matrícules pujaven a 1000, 1200, 1500 alumnes, donaven un rendiment —alumnes que acabaven— molt inferior a l'actuaal o siga que s'ha perdút en quantitat pero s'ha guanyàt en aprofitament. Sincérament es bo.

El curs actuaal,... ha segút “mogudet”, per utilizar un qualificatiu familiar: canvi de Junta de Govèrn, canvi de normativa ortogràfica, reestructuració del cursos, etc...”¹⁰⁷.

La reflexio com en anteriors edicions tambe estava servida i si les posicions “anti” podien omplir espais i temps, des de la Seccio de Cursos, que tambe havia canviat de nom (acort arreplegat en l'acta de la Seccio de Cursos de 27 de juny de 1978), ara Seccio de Llengua i Cultura Valencianes, el seu director manifestava:

“No es precis anar en contra d'una idea o moviment, es suficient treballar en ganes per la nostra, que es tan digna com les atres i en la mida que li fem costàt triumfarà o no. Cal

¹⁰² Entre els noms de les personalitats que podem llegir en la corresponent acta notarial de la qual dona fe el notari de l'Ilustre Colege de Notaris de Valencia, en residencia en Massamagrell, Esteban Moliner Pérez, figuren: Julià San Valero i Aparisi, Lluís B. Lluch Garín, José Luis Manglano de Mas, Manuel Giner Miralles, Rafael Ramos Fernández, Miquel Adlert Noguero, Xavier Casp, Josep Palau Queralt, José A. Gil Albors, Emili Panach Ramos (Milo), Baltasar Rull Villar, Vicent Giner Boira, Ramon Ferrer, Desamparados Cabanes Pecourt, Juan Ferrando Badía, Josep Alminyana i Vallés, Joan Gil i Barberá, Josep M^o Boluda i Sanambrosio, Josep Boronat Gisbert, José Esteve Patuel, Rafael Vilar, Ricardo Garrido, i un llarguissim etc. de titulats mijos i superiors, especialment mestres i llicenciats. Entre les entitats que s'adheriren cal destacar: Lo Rat Penat, Agrupacio Valencianista “El Cano”, Grup d'Accio Valencianista, Grup Cultural Illicita “Regne de Valencia”, Patronat Historic d'Elig. A.D.I.A.(Alacant), Associacio Provincial d'Ames de Casa “Tyrius” i la Delegacio de Massanassa, Associacio Cultural Unio Valencianista Independent de Burriana, Amics de Valencia, Associacio de Mestres i Llicenciats del Regne de Valencia, Associacio Cultural “Lliria XXI”, Colectiu d'Estudiants Universitaris de la Nacio Valenciana, Associacio Cultural carrer Lorca, Ballesters del Centenar de la Ploma, Agermanar de Godella, Grup Editor “PARAVAL S.A.”

¹⁰³ L'Assamblea fon llarga i tensa i la majoria dels presents acusaven a la Presidencia de falta de voluntat en col·laborar en l'Academia (Seccio de Llengua i Lliteratura) per a elaborar les normes de les quals ara se discutia i li demanaven que Lo Rat Penat acceptara. El Sr. Beüt afirmava tot lo contrari i que era l'Academia qui, durant mes d'un any, no havia donat resposta a varies sollicituts i demandes de Lo Rat Penat en crear una comissio ampla i representativa, cridant i convidant a unes atres entitats, per a abordar eixa redaccio de le normes ortografiques mes adequades per a la llengua valenciana.

¹⁰⁴ Intervencio del professor Fermin Juanto Manrique, arreplegada en l'Acta del 24 d'octubre de 1979, en les pp. 54 i 55.

¹⁰⁵ Veja's el capítol VI de la present obra.

¹⁰⁶ En l'Acta de Sessio Ordinaria, celebrada el 6 de novembre de 1979, el President Sr. Beüt i tota la Junta de Govern presentaren la dimissio, encara que seguiren en funcions fins al 11 de febrer de 1980 en que s'elegi nova Junta de Govern.

¹⁰⁷ Antoni FONTELLES. “Memoria”, inclosa en el n° 40 de Cursos: *Valoració de lo intel·lectual en la formació humana, el papèr de la llengua valenciana*. Peiró, Salvador. Lo Rat Penat. Valencia, 1981, pp. 7-8

fer un anàlisi de la situació valenciana i buscar solucions adequades. Per això més que queixes i bones intencions...hem d'obrir noves vies de progrés i enteniment en el valencianisme i entre els valencians mirant sòlament a València”¹⁰⁸.

En l'anunci de noves idees, noves propostes i una recomanació “-sobre tot a aquells que havent acabat-que la faena es molt gran i més ara que ja es va a donar valencià en l'escola, i que esperem la vostra col·laboració”, venien a tancar la memòria d'un curs a on es relacionaven també les localitats de procedència dels alumnes a més dels components del claustre.

En el curs 1980-81 fou important l'organització i la realització de cursos, especialment dirigits a mestres, en diferents poblacions valencianes: Alberich, Benifayo, Gandia, Tavernes Blanques, Burjassot i Elig. Açò es feu per tal de preparar als docents en uns coneiximents que d'immediat havien de traslladar als alumnes en introduir-se el valencià com a matèria curricular¹⁰⁹.

En el Decret de 19 de juliol de 1982 s'establirien quins eren els professors facultats per a l'ensenyança de l'Idioma Valencià. En l'article primer, apartat b, es pot llegir: “Els posseïdors de diplomes de l'Institut de Ciències de l'Educació, de l'Universitat de València, Lo Rat Penat i el Grup d'Acció Valencianista, conforme a la proposta de la Comissió Mixta de Bilingüisme”. En este sentit l'expansió dels Cursos de Lo Rat Penat, i els de caràcter intensiu per a professors de E.G.B. es repetiria també en la propera edició, en el curs 1981-82, celebrant-ne en localitats com Alzira, Llíria, Ribarroja, Sagunt, La Vall d'Uxo, Algemesi i Xativa.

Pero seguint en l'edició de 1980-81, lo més important a nivell de funcionament fou la modificació, quan es complia el 30 aniversari de les activitats formatives dels cursos, dels plans d'estudi, no sense haver d'aclarir més d'un “mal entès” respecte de la direcció anterior. S'arreglaren, en l'acta del 26 de febrer de 1980, una sèrie de midos urgents per tal de donar marxa a la Secció i informar als alumnes de la situació. Entre elles destaca la dificultat que entranyava superar la “Revalida” per la falta d'un correcte seguiment en els cursos anteriors, així com la necessitat d'un reciclatge als qui la superaren. S'entenia que el curs d'ortografia “és moralment obligatori, el fer-lo, per als alumnes”. Hi hagué més d'un encontre en l'antiga direcció puix que s'havien firmat una sèrie de títols per l'anterior Junta de Govern i Cursos i que en qualsevol cas un alumne matriculat en el present curs devia tindre la titulació expedida per l'actual Junta i direcció de Cursos. Era un problema —d'usurpació de funcions— a resoldre.

El president de la Secció, en la mateixa reunió, explicava la nova planificació que es perfeccionaria de cara al curs 1980-81.

“...la línia directiva es la dignificació del títol de professor mitjançant una ensenyança més qualificada i un nivell de coneiximents superiors. Així hi haurà dos nivells o etapes: el primer constarà de tres cursos —bàsic, mig i elemental—, aclarint que el bàsic serà especialment per a castellarparlants, passant els valenciàparlants —mitjançant una prova— al curs mig, el segon constarà -possiblement- de dos cursos contant entre les “assignatures”: fonètica, morfologia, sintaxis, lingüística, dialectologia, literatura, etc. En els diferents cursos s'establiran proves o controls també se vol que hi haja un horari més ample, així l'alumne tindrà més facilitats, açò depèn en gran part del professorat que tingam. —Un membre del claustre— pregunta si hi haurà dos classes de “classes” (per a docents i no docents) i dos classes de titulacions, se li contesta que no, títol i classes únics. El Sr. Fontelles li diu que la discriminació la farà el decret de bilingüisme, no nosaltres.”¹¹⁰.

¹⁰⁸ *Ibidem*, pp. 8-9.

¹⁰⁹ “(Real Decreto 2003/1979, de 3 de agosto, por el que se regula la incorporación de la Lengua Valenciana al sistema de enseñanza del País Valenciano -Boletín Oficial del Estado, 23-VIII-1979)”. Ad este Decret seguiria una Orde Ministerial que el desenvolupava, de 7 de juliol de 1980, publicada en el “Boletín Oficial del Estado” 14-VII-1980.

¹¹⁰ *Llibre d'Actes de la Secció de Cursos de Llengua Valenciana*. Acta del 26 de febrer de 1980, p. 12.

En esta mateixa reunió es tantejà al claustre i la continuïtat dels seus membres:

“El Sr. Lanuza pregunta en quina gent contém per a continuar el curs, es dir que estiguen dispostos a acceptar les normes( ). El Sr. Faus pregunta si no hi ha mes opció que acceptar-les o anar-se’n. Se li respón que així es, es un acòrt de l’assemblea, no de Cursos; el Sr. Alcocer diu que ho pensarà. Els altres presents —s’enten que el silenci era signe d’afirmació— ho accepten. Es mes el Sr. Antoni Solér s’oferix com a corrector i la Sra. Zomeño diu que tambe —encara que ella ya estava l’any passat i no se l’havia cridada per a res—”.¹¹¹

Es feren necessaries unes sessions per als propis professors del claustre per tal d’actualisar-se i posar-se al corrent de les normes, es celebraren els dies 12, 13 i 14 de març. Esta informació arrellegada en l’acta del 26 de març de 1980 va acompanyada de varis punts interessants respecte del funcionament, de l’assistència d’alumnes a les classes de revalida i de l’acceptació de les noves normes i inclus s’atenen algunes propostes dels alumnes fruit d’una reunió, en les que destaca el que s’explique la Gramatica, cosa que abans no se fea en massa profunditat.

La reunió donà per a mes i per a comprovar que les gents que havien eixit de llocs directius de Lo Rat i de Cursos —anterioris carrecs directius— s’atribuien competencies que ya no els corresponien, aixi en el punt 3-5 es pot llegir:

“El Sr. Fontelles comença informant de la situació: es llig la carta que una suposta “direcció de cursos de llengua valenciana” ha enviàt als alumnes no sabem a quins, pero supòn un entrometiment en l’actuàl Secció que no es pot tolerar. La Junta de Govèrn tractà el problema de la existència de tituls de professor firmats per l’anterior Junta de Govèrn que no en serien mes de 8 o 10. Havent pogut comprovar que la data d’expedició dels tituls es el 19 d’octubre de 1979.”¹¹²

S’acordà igualment enviar una circular als alumnes explicant-los la postura de la Secció sobre els fets i que era convenient donar temps als alumnes per a que normalisaren la seua situació fins al 30 de maig de 1980 i aconsellant i possibilitant vies per a seguir els seus estudis atenent a les noves normes ortografiques, acceptades per Lo Rat Penat. En este sentit es propon fer un curs d’estiu unicament per ad aquells alumnes que estagueren matriculats i no hagueren acabat els seus estudis, en l’intenció de regularisar esta situació (Acta de la Secció de Cursos de 12 de maig de 1980, p.21). Tambe a rant de tot aço, es donaren de baixa del claustre en l’acta de 2 de setembre, de 1980, encara que no assistien des de febrer d’eixe mateix any, al Sr. López Sancho i a Rosa Armiñana.

En l’acta del 29 d’abril se presentava la nova planificació per al venider curs 1980-81, la qual queda com seguix, i citem l’acta en el seu punt 3.1:

“...la planificació del pròxim curs; dos nivells. El primér es compon de tres cursos, i el segón de dos. Explica les assignatures d’eixe segón nivell; els diplomes a donar en seran dos, u en acabar el primer nivell — Diploma de nivell mig— i l’atre en acabar el segon nivell—Titul de professor— Volem que hi haja un primer nivell en un horari mes flexible, si es pot dos hores, a mes es podrà fer per correspondència; pero el segón nivell no, hi haura

¹¹¹ *Ibidem*, pp. 12-13.

¹¹² *Ibidem*, Acta del 26 de març de 1980. pp. 15-16.

modalitat d'oficial o lliure. Una faena a fer serà la distribució de professors orals del primer nivell, ya que en el segón, la quasi totalitat de les matèries les donaran el Sr. Lanuza, la Srta. Laura García i el Sr. Fontelles.”¹¹³

La propia memoria¹¹⁴ del curs detalla, mes si cap, esta planificacio que es completa en el nivell de professorat per al que s'establien dos cursos, que haurien de fer-se necessàriament en dos anys naturals (acta del 20 de giner de 1981).

Revisar les Memories dels diferents cursos, es no unicament descobrir part de l'activitat prioritaria que Lo Rat Penat ha realitzat en el seu afany de divulgar, potenciar, protegir i usar la llengua valenciana, labor feta en solitari i sense interrupcions fins als nostre dies, inclus en la represiva epoca de la dictadura franquista. Es tambe una resenya de la situacio i plantejaments i sobre esta part fonamental del llegat i patrimoni dels valencians i sobre aquelles situacions que l'afecten. Aixina ocorre en la Memoria de 1984-85 a on es fa reso de la labor realitzada per la malograda associacio Valencia 2000 i Taula Nova Valenciana¹¹⁵ sobre la convergencia social-politica valenciana¹¹⁶ i la necessitat de que esta tematica s'ampliara a l'aspecte cultural per a conseguir vertebrar al poble valencià.

Es feya una crida a les diferents entitats valencianistes per a plantejar una proposta d'accio conjunta, per a coordinar esforços i activitats, inclus es resenyava la celebracio del I Congrés de Llengua Valenciana, celebrat en Elig els dies 17,18 i 19 de maig. “La continuïtat seria molt important si es fera com cal. Un congres es una cosa de molta trascendencia per a fer-la, com qui diu, en “tres dies”; com a minim s'ha de començar en un any la preparacio, s'ha de contar en un equip responsable de l'organizacio i control, s'ha de tindre un convocant, a partir d'ara permanent, s'han de triar temes que promoguen l'investigacio i l'estudi, i mes coses.”¹¹⁷

La preocupacio per l'integracio i el compromís de tants i tants que creuen en la llengua i en la cultura valenciana, en definitiva que poden practicar el valencianisme compromes es fa notar quasi en tots els comentaris personals, del director o/i president de la Seccio de Cursos, fent d'ells una crida a les consciencies i a l'activisme. La situacio de la llengua valenciana amenaçada, no sols per la castellanizacio de la mateixa, un mal que ya s'arrossegava des de feya temps, ho era ara tambe per la substitucio de les seues formes per vocables i construccions estranyes que, com les modes, s'imponien especialment en una poblacio que no tenia a penes ninguna consciencia llingüística.

Cipria Ciscar, Conseller de Cultura, Educacio i Ciencia, des de decembre de 1982, havia posat en marcha de manera efectiva l'ensenyança del valencià en l'escola a partir del 10 de giner de 1983¹¹⁸. El Decret que ho regulava es publicava el 3 de decembre de 1982, despres d'aprovat l'Estatut, el qual venia a substituir al Real Decret 2003/1979, de 3 d'agost, de caracter transitori. Si en est ultim es facultava als professors, en títuls de

¹¹³ Acta del 29 d'abril de 1980. p. 19.

¹¹⁴ Antoni FONTELLES. “Memoria”, inclosa en le nº 41 de Cursos: *Perspectives per a una nova visio de la Reconquista del regne de Valencia*. Ferrer, Ramon. Lo Rat Penat, Valencia, 1982, p. 10.

¹¹⁵ Taula Nova Valenciana, entitat juvenil que naixque a l'ampar de Valencia 2000 inicià una ambiciosa campanya de difusio de la llengua valenciana organisant diferents cursos en lo que se denominaren “Escoles Valencianes de Resistencia”, i ho va dur avant a través del seu Secretariat de Proteccio Llingüística (anys 1983 i 1984). Este secretariat tambe es marca com objectius dur avant una campanya de sensibilizacio o crida per la llengua a banda d'informar i coordinar a associacions de pares d'alumnes, encarrilant numerosos protestes i denuncies d'estos, per la catalanizacio sistemática del valencià que s'ensenyava, davant la Conselleria. “Fulls 2000”. Bolleti Intern de Valencia 2000, nº 9. Valencia, juny de 1984.

Resulten tambe interessants en este sentit la “Crida per la Llengua Valenciana”, el “Manifest de les Escoles de Resistencia” (s'arrepleguen en “Fulls 2000”, nº8) i la cronica de l'Aplec que es realisà en Naquera el 8 d'abril de 1984.

¹¹⁶ Sobre esta labor, en la que tambe juga un paper important la llengua i cultura valencianes es realisa un cicle de conferencies durant l'any 1985 que s'arrepleguen en el llibre, editat en 1995 per l'Associacio Valencia 2000, *¿Es possible una Convergencia social i politica valenciana?*. Intervingueren destacades personalitats com Emilio Attard, Enrique Monzonís, José Luís Manglano, Ignacio Gil Lázaro, Vicente González Lizondo, Vicente Garrido... i membres de Taula Nova Valenciana (Angels Ramón-Llin, Juli Moreno, Joan Segrera, Josep A. Pelejero, Joan Salvador López i Vicent Sanç)

¹¹⁷ “Memoria”, inclosa en el nº 44 de Cursos: *El valencià: Llengua viva*. Costa, Joan. Lo Rat Penat, Valencia, 1986. p.9.

¹¹⁸ Revista *Escola Valenciana* nº 0. Monografic dedicat a l'incorporacio del valencià a l'ensenyança. Conselleria de Cultura, Educacio i Ciencia. Valencia, 1983.

Lo Rat Penat, per a ensenyar valencià, en este nou Decret este reconeiximent havia desaparegut. Esta accio fon denunciada i reclamada a la Conselleria. En este sentit durant l'any 1988 (7-4-88) es produí una nova, sería ya l'ultima, reunió en la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència per a tractar de l'homologació dels títols que expedia Lo Rat Penat¹¹⁹, homologació que encara no ha aplegat. Abundant en el tema el President de la Secció de Filologia en maig de 1988 cursava una carta al Conseller atenent a la promesa realitzada en esta reunió aludida sobre l'homologació dels professors titulats per Lo Rat Penat, a la que s'adjuntava una primera relació de 34 sol·licitants. Esta petició no tingue cap resposta.

El Curs 1988-89 supongue un manteniment, un punt d'inflexió en les matricules que, a partir d'eixe moment, s'aniran recuperant i creixent, a pesar del no reconeiximent oficial dels Títols expedits per Lo Rat Penat i de la posició de "enfrentament" en l'oficialitat respecte a l'identitat de la llengua valenciana i la seua ortografia. La Conselleria s'havia decantat per les tesis catalanistes que ya no abandonarà i que no sempre procurarà disfressar, encara que sí jugar en els vocables i en els diferents nivells de missatges i interlocutors per a no crear un rebuig frontal entre els pares i mares.

La dècada dels anys 90 s'inicià en una continuïtat en lo que a plans d'estudi comportava i en l'absorció per la Secció, durant alguns anys, de la modalitat que es denominà "Modalitat II" i que incloïa les classes i matèries impartides per la Secció de Dansa i Cultura Popular: balls populars, indumentaria, costumisme.

En el Curs 1989-90 hi hagué renovació en l'equip directiu i, en este quarantè aniversari que es complia del seu funcionament, la responsabilitat recaigué en l'equip directiu format per: President, Joan Salvador López Verdejo; Director, Juli Moreno i Moreno; i la Secretària la duria avant Vicenta Salvador i Estellés

Respecte a la política lingüística de la Generalitat en la Memòria del Curs 1990-91, es fa el següent comentari:

“Segons un estudi realitzat en 1980-81 baix la direcció de J. Francesc Mira, un 60% de la població de la zona valencià parlant parla o sap parlar valencià, es dir només un 54'8% de valencians.

Uns anys més tard, en 1985 un "Estudi Sociolingüístic Valencià" fet per les Universitats de València i Alacant baix la direcció de Rafel Ninyoles dona els mateixos resultats, lo que fa pensar que els estudis són correctes i que la situació no millora.”¹²⁰

En dades que en 1994, referides a 1991, publicava l'Institut Valencià d'Estadística, esta situació, després d'una dècada no havia variat massa i entre els qui no entenen el valencià (16'8 % de la població total) i no el parlen (32'1%) suponen que quasi la meitat de la població valenciana no usa el valencià com a llengua de comunicació.

“Ni la política lingüística, tímida i bilingüista de la Generalitat Valenciana, ni la llei d'Us i Ensenyança del Valencià han conseguit un canvi en la línia descendent de l'ús del valencià.

Ad açò s'afeg que la norma i model lingüístic que s'impon no s'adapta a la realitat lingüística valenciana i crea importants dificultats entre els parlants i la llengua escrita i normativa.

Els valencians no s'identifiquen en la llengua que impon l'actual Conselleria de Cultura, fet indispensable —el de l'identificació— per a mantindre una fidelitat en el seu ús.

¹¹⁹ Acta del 7 d'abril de 1988.

¹²⁰ J. Salvador LÓPEZ I VERDEJO. "Memòria" inclosa en le nº 50 de Cursos: *Del prestigi de la llengua*. Lo Rat Penat. Lanuza, Chimo. València, 1992, p.6.

Este model llingüístic elimina totes les peculiaritats llingüístiques valencianes i complica perillosament el seu aprenentatge, inclús per als valenciaparlants, que necessiten realitzar un gran esforç per a dependre la norma i aço, evidentment, va contra la recuperació del valencià”.¹²¹

El president de la Seccio també mostrava la seua preocupació, una constant que, com ja s’ha dit, s’observa en moltes memòries dels Cursos. En este sentit i per la seua relació en lo anteriorment dit citem les següents paraules:

“El temps que m’he dedicat a la docència, a l’ensenyança del Valencià tant aci en Lo Rat Penat com en algunes altres entitats i en Coleges m’ha anat demostrant una cosa. Les gramàtiques, les ortografies, els diccionaris... ensenyen un idioma, donen unes regles per al seu ús correcte, però difícilment infonen estima i amor a la llengua.

Desgraciadament són molts els alumnes, sobre tot en els col·legis valencians, que acaben els cursos tenint unes nocions gramaticals bàsiques i un lèxic suficient per a utilitzar el valencià, però no han après a estimar-lo ni es decidixen a utilitzar-lo normalment. Podem pensar que el valencià que s’ensenyava en els nostres col·legis està de tal manera catalanitzat que els nostres alumnes no s’identifiquen en ell i inclús el consideren un atentat contra la seua identitat llingüística, en alguns casos així és, però també he pogut comprovar que quan se’ls ensenya un genuí valencià simplement per a complir l’expedient el resultat és generalment el mateix, aço és símptoma de que alguna cosa falla.

Ben diferent és el cas dels nostres Cursos de Lo Rat Penat, molts dels nostres alumnes després de passar per ells s’han incorporat decididament a la defensa de la llengua, a una defensa real feta des de l’ús, perquè utilitzar el valencià és la millor manera de defensar-lo”.¹²²

Arribat el curs 1992-93 podem destacar que tímidament s’incrementà la matrícula i que novament s’organitzaven cursos fora de l’entitat seguint les directrius de la Seccio, en este cas hi hagué classes també en Burjassot, en col·laboració en l’entitat cultural “El Pilo”, en la que se celebrarien cursos en diverses edicions. Ben positiu resultava també l’aparició del *Diccionari* de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana, com a aïna de treball, en la confecció del qual havien participat molt activament, a més de la R.A.C.V., membres de les seccions de Filologia i Cursos de Lo Rat Penat.

Els Cursos s’obriren a noves possibilitats i l’expansió i captació d’alumnes es feia possible també a través de les Universitats Populars i a l’implicació de molts professors que allí podien impartir ensenyances sobre llengua i cultura valencianes i trobaven entre els alumnes ad alguns que desijaven formalitzar la matrícula en Lo Rat Penat i obtenir el certificat que esta entitat expedia quan quedava la corresponent suficiència demostrada.

El curs 1995-96 fou èxit sobre tot en matrícula i a la vegada cal resenyar que s’havien produït una sèrie de canvis en l’equip directiu, constituït únicament per la secretària, Vicenta Salvador i el director, Juli Moreno. S’havia cregut convenient substituir alguna figura en est equip directiu per falta d’implicació.

Esta decisió presa des dels Cursos coincidí també en el temps en un canvi en la Junta de Govern, s’havien produït eleccions en febrer de 1996 i Enric Esteve i Mollà ocuparia el càrrec de President de Lo Rat Penat des d’aquell moment.

---

¹²¹ *Ibidem*, p. 11.

¹²² *Ibidem*, pp. 10-11.

En la corresponent Memòria del curs encara s'arplega una ressenya sobre el Concurs de Narrativa Infantil en llengua valenciana, era l'últim que es convocaria. El món infantil estava ja massa "normalitzat" llingüísticament com per a que des de Lo Rat Penat es premiara el "catalanisme llingüístic" producte de l'ensenyança rebuda en les escoles, i a més per un altra banda calia centrar esforços en uns altres temes dins la pròpia Secció, de manera especial en l'organització de cursos fora del propi domicili social.

L'expansió dels cursos durant 1995-96 fora de Lo Rat Penat fou important encara que no es traduïra massa en un notable increment d'alumnes matriculats. Els cursos celebrats en diferents localitats o en unes altres entitats no suposaven la matrícula obligatòria, dels alumnes que els seguien, en Lo Rat Penat. Esta qüestió quedà com a secundària i alguns dels qui assistien ad estos cursos accedien, previ el pagament d'unes taxes d'examen, a realitzar les proves dels nivells elemental o mig, segons els casos i circumstàncies. Estos cursos s'organitzaren en Gandia, Sueca, Paiporta i en l'Universitat Politècnica, sent atesos pels professors del claustre, en la major part dels casos els dissabtes. Tingueren continuïtat en posteriors edicions, aixina durant el curs 1996-97 se'n celebraren en Gandia, Sueca, Paiporta, Catarroja, Castello i en l'Universitat Politècnica (ací organitzats per E.V.P.—Estudiants Valencianistes de la Politècnica—); i lo mateix ocorreria durant el curs 1997-98 i 1998-99.

En el curs 1996-97 hi hagué una sèrie de fets de notable importància que també es ressenyaren en la memòria corresponent. Es el cas de l'edició des de la Secció de Cursos de la *Gramàtica de la llengua valenciana* de A. Fontelles, L. García, i Ch. Lanuza, manual bàsic per a l'ensenyança en els diferents nivells dels Cursos, o també la manifestació celebrada el 13 de juny de 1997, vespres de la clausura del curs, en favor de la llengua valenciana, que donaria peu a que el president de la Secció centrara part del seu discurs de clausura sobre el conflicte llingüístic.

Per l'ambigüïtat calculada del nou Govern, els polítics buscaren una manera de resoldre la "problemàtica" sobre el valencià; aixina les Corts Valencianes encarregaren al Consell Valencià de Cultura l'elaboració d'un dictamen.¹²³ Per ad açò est organisme sollicità informes a diferents entitats acadèmiques i culturals. Membres de la Secció de Cursos, Antoni Fontelles i Chimo Lanuza, havien rebut l'encarrec de la Junta de Govern de Lo Rat Penat d'elaborar l'informe sollicitat a l'Entitat pel Consell Valencià de Cultura. L'informe s'elaborà, es presentà en la forma que el Consell havia proposat i es feu la corresponent llectura davant del dit organisme el dia 25 de març de 1998, inclús s'edità per a donar-li la màxima difusió.

El comentari del president de la Secció, en la clausura del curs 1997-98 es centrà en el Dictamen del Consell Valencià de Cultura sobre la llengua, encara que com ya hem vist Lo Rat Penat ya s'havia pronunciat com a institució i havia preparat el corresponent i documentat informe al respecte. En el punt tercer de la seua intervenció el qualificava de representació farsica:

“...es una farsa perquè hi ha notables similituds conceptuals i estructurals i perquè es la repetició d'un altre fet —en l'ample sentit en que es pot considerar que l'Història es repetix— com va ser el —ara nomenat— “acort civil” de les Normes del 32. Com va dir Hirschman (Hirschman, *Retòriques de la intransigència*, 1994, 160): este segon acontentiment deu molt al primer que ya va obrir el camí i la seua condició imitativa, derivada i epigònica explica i justifica que ad esta reiteració se la qualifique de “farsa”.”¹²⁴

I seguix:

“... el dictamen hauria d'estar fonamentat en criteris científics i històrics. Açò aparentava serietat i rigorositat i li donava una certa infula de tractament científic al problema.
...//...

En estos últims dies, quan pareixia que el procés anava a encallar-se... apareix la ciència travestida en converses de despaig —suponc que científics— entre polítics i encara en

¹²³ Resolució de les Corts Valencianes de 17 de setembre de 1997.

¹²⁴ Antoni FONTELLES I FONTESTAD. “Clausura del curs 97-98”, publicada en el nº 57 de Cursos: *Actituds i Acció (Acostament a un conflicte psicossocial)*. Masiá, Jesualdo. Ed. Lo Rat Penat. València, 1999, pp. 15-16.

els maxims dirigents del PP i del PSOE, que com tot lo mon sap -i tambe “la romanística internacional” son experts en filologia, aspecte este que tambe es pot predicar —com tot lo mon sap— dels membres del CVC en la seua totalitat.”¹²⁵

Sobre la proposta del Dictamen, que anava a votar-se s’havia fet un avanç del document en la premsa (*Levante*, el dia 26 de juny i *Las Provincias* dia 27 de juny) i l’interés suscitat per lo que es dia no podia escapar al comentari que es resumia en :

- “a) Denominació de la llengua: en el marc institucional s’usarà llengua valenciana, pero se’n permeten unes atres porque esta no te caracter excoent...
- b) Oríge: es recorre a una perifrasis a on s’omet el catala explicitament... El circumloqui de filiación del valencià es referix, per exclusio, indirectament, a que la llengua forma part del sistema “propi dels territoris hispanics de l’Antiga Corona d’Arago”; els coneiximents historics i llingüístics nos diuen que els principals sistemes idiomáticos de l’espai mencionat son: el catala i l’aragones, per eliminació, el valencià no forma part del sistema aragones, ¿quin sistema queda del qual el valencià puga ser part? El catala.
- c) Normativisació: els dos aspectes principals son el codic gràfic i l’organisme normatiu. Respecte al codic gràfic, les Normes del 32 son el referent basic —i explicit— que s’haura de “preservar i enriqueir”...
Respecte a l’organisme normatiu, es propon la creació d’una “Academia Valenciana de la Llengua”. De la personalitat jurídica, independència i capacitat eixecutiva que tindra est organisme i de les relacions que podra establir...es deriva la possibilitat ...d’assumir totalment i absolutament la doctrina llingüística de l’Institut d’Estudis Catalans”.¹²⁶

En esta situació gens clara, pero conscients de que la tasca dels Cursos no havia de parar i que en ells s’instruïa a valencians i valencianes en la llengua valenciana, segons les normes ortogràfiques que es creïen mes adequades per a l’idioma valencià, les normes d’El Puig (o de la R.A.C.V.), s’incia el nou curs, el qual segui la tonica dels precedents.

En el moment en que s’estava escrivint este capítol, s’afrontava una nova edició dels cursos que coincidia en el cinquanta aniversari del seu funcionament. La Secció se venia preparant des de la clausura de l’edició de 1998-99 per al curs 1999-2000 i en la que a mes de mantindre el pla vigent d’estudis sobre la llengua valenciana, s’anava a iniciar un nou curs, en fase experimental, sobre Cultura Valenciana, en un bloc temàtic que incloïa matèries com Geografia, Historia i Art de València, a mes d’una serie de charrades d’especialistes sobre diferents temes culturals, sociològics o de la tradició i cultura popular; la proposta sorgia de la Direcció, una atra vegada afrontada per Juli Moreno, baix la Presidència en la Secció de Marivi Ferrandis.

Alguns acontentyiments vespres de les eleccions municipals i autonòmiques —unes declaracions del President de Lo Rat Penat en favor del President de la Generalitat o la firma d’un manifest -en el mateix sentit—, que aparegue el dia de reflexió en el diari decà, diluida entre declarats “valencianistes” i acadèmics de la Real Academia de Cultura Valenciana- motivaren que determinats professors decidiren abandonar el claustre dels Cursos i convertiren, lo que podia ser una situació d’actitut personal respecte del president de l’Entitat, en una qüestió que trascendia i anava a afectar, en tot cas, als possibles alumnes. Res d’aço impediria que la Secció inaugurara el curs oficialment, en un acte public celebrat en la R.A.C.V., el dia 18 d’octubre de 1999 i que els projectes concebuts s’afrontaren perfectament, sense cap trauma, per un equip de professors que antepugueren la seua professionalitat a actituts que, per una atra banda, en res havien fet virar a Lo Rat Penat dels seus objectius basics.

¹²⁵ *Ibidem*, p.16.

¹²⁶ *Ibidem*, pp.17-18.

Marivi Ferrandis, en el discurs d'inici del curs dia lo següent:

“Un any mes, Lo Rat Penat obri les seues portes a la transmissio de la cultura i a l'ensenyança de la llengua, fidels als principis i objectius basics de la nostra entitat, dins la qual i des de sempre s'ha tractat en especial preferencia a la nostra llengua valenciana, com aixina ho expressava, en 1878, el primer president de l'Entitat Feliu Pizcueta quan dia: “*el naixent organisme desijava l'exaltacio de l'història i de la llengua de Valencia*”, i Constanti Llombart apuntava: “*hem de donar lo gran impuls que hui en dia necessita la nostra abandonada lliteratura valenciana*”.

...//...

Enguany, la nostra seccio de cursos es congratula en celebrar el cinquanta aniversari de la seua creacio. Fon en 1949 quan el mestre Carles Salvador i Gimeno, inaugurava dins de Lo Rat Penat esta seccio, que ha continuat en plena vigencia fins als nostres dies. Han segut cinquanta anys d'esforç, de lluita, de reivindicacio, d'entrega, pero tambe hi ha hagut anys d'oblit, de marginacions, d'impotencies. Hem vixcut anys durs perque des de les institucions no s'ha reconegut el nostre treball i hem segut marginats i quasi oblidats.

Lo que realment nos resulta especialment gratificant es l'entusiasme dels nostres alumnes. Entusiasme pel propi afany de l'aprenentage. Entusiasme per haver elegit unes aules, que oferint una autentica cultura i llengua valencianes, no otorguen, molt al nostre pesar, una titulacio que podriem considerar “oficialista”. Tal vegada enguany, quan es complix el cinquanta aniversari de la creacio dels nostres cursos, podria ser una bona ocasio per a conseguir este fet que tant significaria per a tots nosatres.”¹²⁷

En esta actitud positiva s'afrontava l'edicio del cinquanta aniversari del funcionament dels Cursos de Llengua i Cultura Valencianes en Lo Rat Penat, i que a mes es reivindicava novament el reconeiximent oficial d'esta labor academica, reglada i duta avant per mig d'un seriós programa i d'unes persones absolutament competents en lo que a la seua titulacio respecta. Esta aspiracio la feya tambe publica en un articul publicat en *Las Provincias*, el 1 d'octubre de 1999, el President de Lo Rat Penat, titulat “Una prova de valencianisme” i del que citem els següents paragrafs:

“Senyor conseller: tenim recent en la memoria l'ultim Congrés del Partit Popular de la Comunitat Valenciana. En eixe congrés es va dir clarament que s'anava a ocupar l'espai politic del valencianisme. Especial atencio mereix que la ponencia d'Alejandro Font de Mora, en la que es va fer una defensa de la llengua valenciana.

...//...

En 1982, el conseller de Cultura en aquells moment, Cipria Ciscar -en una accio sense precedents- va llevar l'oficialitat als títols de llengua valenciana de Lo Rat Penat. Ficava en marcha el primer eslabo de l'engranage de la normalisacio catalanista en l'administracio i en el sistema escolar.

...//...

¹²⁷ Marivi FERRANDIS I OLMOS. “Discurs Inauguracio dels Cursos de Llengua i Cultura de Lo Rat Penat”, ponunciat el 18 d'octubre de 1999, en el Salo d'Actes de la R.A.C.V.

Des de que n'hi ha consellers del Partit Popular en Educació i Cultura, hem continuat reivindicant el més que just dret de reconeixement oficial i historic dels Cursos de Llengua Valenciana de Lo Rat Penat. Però fins ara, inexplicablement, no hem rebut més que bones paraules, però cap de fet concret i efectiu.

Ha arribat l'hora de la veritat, senyor conseller. Si n'hi ha correspondència entre el valencianisme que es respirava en el Congrés del PP i l'acció de govern, es el moment de que els Cursos de Lo Rat Penat tornen a tindre l'oficialitat.

...//...

Senyor conseller, es imprescindible que el Partit Popular done una prova de valencianisme efectiu i no retoric, tornant als Cursos de Llengua i Cultura de Lo Rat Penat la validesa oficial i l'homologació a efectes docents.”

Com s'extrau de lo citat en l'article anterior i de la realitat, no res havia canviat, si exceptuem l'imatge, la pantalla, a base del maquillatge en que s'intenta vendre i disfrassar la més pura realitat, i es que el catalanisme llingüístic, que no la correcció i puretat del valencià, triomfava en l'administració, en el sistema educatiu i com no, en els mitjans de comunicació del Govern Valencià, i també en tots aquells que esperaven o sol·licitaven alguna subvenció en el programa d'ajudes a la difusió del valencià que cada any convocava la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència.

Les posicions del catalanisme llingüístic seguien fermes i, des de que s'iniciara el procés del Dictamen, advocant per que fora l'Institut Interuniversitari de Filologia Catalana el qui tinguera les competències que se li pretenien otorgar a la futura acadèmia (Acadèmia Valenciana de la Llengua). Encara que, quan la creació d'esta fon un fet consumat, els esforços es dirigiren per a obtenir el total control de la mateixa i les pressions des de l'Estudi General es succeïran. *Las Provincias*, en la seua edició del dimarts, 9 de novembre de 1999, donava la següent notícia: “Piden que la AVL reconozca la unidad del catalán. El Claustro de la Literaria aprobó con 133 votos esta propuesta”.

A pesar d'esta situació, com indicava la Presidenta de la Secció de Cursos de Lo Rat Penat, en la sessió inaugural del curs 1999-2000, el treball s'afrontava en renovades energies i l'Entitat i la Secció obrien “les portes a la transmissió de la cultura i a l'ensenyança de la llengua valencianes”. La matrícula es mantenia respecte a edicions anteriors, i les expectatives de realització de cursos en Castelló, en Albal i en l'Universitat Politècnica anaven confirmant-se, i a més se sumaven unes altres iniciatives, per una banda la realització d'un curs de nivell elemental en la ràdio (*Radio Luz*, 99.9 FM) els dilluns a les 21'30 h. i per una altra l'era de la tecnologia feya que s'inaugurara el primer curs de llengua valenciana per Internet.

10.4. EVOLUCIO PEDAGOGICA DELS CURSOS. ELS PLANS EDUCATIUS.

10.4.1. ELS PLANS D'ESTUDI. NIVELLS I MATERIES.

En els primers moments dels Cursos resulta un tant difícil d'abordar el tema de la planificació, entenent-la esta en la complexitat que tindria en èpoques més recents a on es combinaven nivells, matèries i inclús modalitats diferents.

De les consultes realitzades en les memòries i en les actes, des de l'inici de l'activitat docent en els Cursos fins a l'any 1978, es segueix un senzill pla d'estudis a on la Gramàtica, i en definitiva la *Gramàtica Valenciana* de Carles Salvador es la matèria bàsica i sobre ella s'estructura el seu estudi en dos nivells.

Del Curs 1949-50 únicament arrebeguem la notícia de l'existència de dos classes una d'Ortografia i una altra de Morfologia.

En el fullet de propaganda i inscripció publicat ya conculos el Curs 1956-57, i en el que s'arregleguen dades d'este i de l'anterior curs, s'especifica al voltant de la planificació dels Cursos de Gramàtica i Literatura Valenciana¹²⁸:

“-Cursos Orals: Dos Cursos elementals, de 3 mesos de duració cada un: D’*Octubre a Desembre* i de *Gener a Març*.

Un Curs d’ampliació d’*Abril a Juny*.

-Curs per Correspondència: La “GRAMÀTICA VALENCIANA” de Carles Salvador conté els exercicis”

A mes hi ha que tindre en conte el Curs Infantil (iniciat en l’edició de 1956-57) i el que correspon a Professorat, títol el de professor que s’obtenia en superar la Revalida¹²⁹, programa que constava de: “a) cent punts o temes a resoldre; b) cent exercicis de pràctiques gramaticals consistents en la correcció gramatical i lexicogràfica de textos defectuosos; c) treballs originals de composició o redacció en prosa o en vers i, finalment d) traducció al valencià de textos castellans”.¹³⁰

En el Curs 1959-60, concretament l’any 1960 se celebra un Curs d’estiu per correspondència per a qui no disponga de temps durant la celebració del curs oficial .

En el follet editat en 1974, motiu del XXIV aniversari dels Cursos de Llengua Valenciana, i en memòria del que fora el seu President Ricart Sanmartín i Bargues, a banda de la memòria-resum del Curs 1973-74, s’especifica també el pla d’estudis. Es resenya la Classe Oral (presencial i tres classes a la setmana), el Curs per Correspondència, el Curs d’Estiu per Correspondència i la Classe Infantil (esta presencial, dos classes a la setmana, i per a xiquets entre 7 i 14 anys). Esta planificació es mantindrà fins a 1979, en que desapareixera el Curs d’Estiu i la Classe Infantil¹³¹. Des de l’inici dels Cursos el material bàsic per a l’ensenyança fon la *Cramàtica valenciana, amb exercicis pràctics* de Carles Salvador. La Secció deixà esta de banda en editar, com a llibre de text oficial en els seus cursos, la *Gramàtica de la llengua valenciana, amb activitats*, en 1976 i la Secció de Pedagogia el llibre *Arrels*, de Rosa Armñana per a les classes infantils en 1978.

L’any 1980, en el Curs escolar 1979-80 es planteja una nova planificació per als Cursos, a proposta del llavors president de la Secció, Chimo Lanuza, que seria d’aplicació en el Curs 1980-81¹³². Esta proposta es concretisa en la creació de dos nivells o etapes. La primera constaria de tres cursos: Bàsic (per a no valenciaparlants), Elemental i Mig. La segona etapa, una volta superats els cursos resenyats, consistiria en la superació de dos nivells més, integrats estos per matèries com: fonètica, morfologia, llingüística, dialectologia, literatura...¹³³. En el follet informatiu es resenyava el Pla d’Estudis d’esta manera:

“-Curs Bàsic: Per a castellarparlants (necessàriament oràl). Superat l’examen s’obté certificat acreditatiu.

-Curs Elemental: Gramàtica elemental. Superat l’examen, certificat acreditatiu.

-Curs Mig. Ampliació gramatical. Superat l’examen, títol de diplomada en llengua valenciana.

¹²⁸ En la memòria “Crònica” del Curs 1955-56, llegim en les pp. 6 i 7 “El claustre de professors, d’acord en l’experiència adquirida, va decidir el que el curs oral es dividixca en tres curssets intensius de tres mesos de duració cada un, essent de caràcter elemental els dos primers i d’ampliació el tercer. Igualment va establir començar el curs per correspondència per la primera lliçó de l’Ortografia.”

¹²⁹ En la memòria “Crònica” del Curs 1957-58, llegim en la p.5: “...establiment d’una revàlida per als qui, havent acabat els exercicis amb nota d’aprobat, han desitjat obtenir el “Títol de Professor”, etc.”

¹³⁰ *Qüestionari de la Revàlida*. Cursos de Llengua i Literatura de Lo Rat Penat. 2ª edició. València, 1963.

¹³¹ *Llibre d’actes de la Secció de Cursos de Llengua Valenciana de Lo Rat Penat*. Acta del 10 d’abril de 1979, p. 9.

¹³² *Ibidem*. Acta del 26 de febrer de 1980, p. 12.

¹³³ *Ibidem*. Acta del 29 d’abril de 1980, p. 19 i Acta del 2 de setembre de 1980.

- Professorat 1: Diverses matèries. Superà l'examen, certificàt acreditatíu.
- Professorat 2: Diverses matèries. Superà l'examen, títol de professor en llengua valenciana."¹³⁴

“Estes diverses matèries s'establiren per al curs 1982-83 de la següent manera. Per a Professorat 1: Fonetica-Fonologia, Morfologia-Sintaxis, Historia del valencià, Dialectologia i Historia de Valencia o repas de gramàtica. Per a Professorat 2 Didàctica de la llengua, Sociologia del llenguatge, Literatura Valenciana, Comentari de texts, Cultura Valenciana, Traducció, Semàntica.”¹³⁵

Algunes de les matèries s'impartien durant un trimestre, mentre que altres s'impartien a lo llarg de tot el curs escolar.

També el material docent canvià i la *Gramàtica de la Llengua Valenciana. Nivell elemental* de Fontelles, A. García, L. i Lanuza, J.; d'acord en els criteris de la Secció de Llengua i Literatura de l'Acadèmia de Cultura Valenciana, serà la que se seguirà en els cursos, a banda de tot aquell altre material específic de cada disciplina i que cada professor s'encarregarà de proporcionar.

En 1983 hi hagué una nova modificació, en funció dels interessos de l'alumnat que es faria efectiva en el curs 1983-84. Les propostes fetes es concretisaren en:

“a.-Els nivells seran quatre i la seua nomenclatura es: Basic, Elemental, Mig, Superior i Professorat.

b.- Es mantenen les quatre hores setmanals per cada nivell (excepte basic que continua en les tres hores) durant un curs escolar.

c.- S'introduiran en els nivells d'elemental, mig i superior, continguts d'art, geografia, història, baix l'epígraf de Cultura I,II, III, (segons la proposta de Juli Moreno). Es considera que estos continguts els done un professor.

d.- En el quart nivell hi haurà dos opcions: Opció A, optar per Superior, i Opció B, optar per Professorat.

e.- Les titulacions corresponents són: Opció A, Diplomàtic; Opció B, Professor”.¹³⁶

De nou, en el curs 1989-90, quan es complia el XL aniversari del funcionament dels cursos, es modifica el Pla d'Estudis en el qual apareixerà la mateixa estructuració que en el de 1983 en lo que a matèria de llengua es referix, però incorporant una II Opció (Cultura i Etnologia) en el sentit d'aunar esforços entre les dos seccions de Lo Rat Penat que impartien magisteri, açò és entre la de cursos i la “Escola de Dansa Mª Teresa Oller”. En esta segona opció s'impartia a més de llengua valenciana, en el grau elemental, Indumentaria i Costumisme i Dansa. Este pla duraria poc i afectava més a l'organització per a compartir alguns serveis i promocionar l'ensenyança de la llengua valenciana a qui no tenia el seu aprenentatge com a primera motivació.

En el curs 1991-92 desapareix l'Opció II del Pla de 1989 i es contemplarà la necessitat de reestructurar els estudis, fent obligatori els cursos de Basic (exclusivament per als no valencià parlants), Elemental, Mig i Superior. Els cursos d'Elemental i Mig inclouen com a matèria bàsica la gramàtica, correcció i traducció de texts; el curs Superior inclou diferents matèries (Sociolingüística, Història del Valencià, Dialectologia, Comentari de Text, Literatura). A la fi de cada curs i després d'aprovar les corresponents proves s'obté un certificat que acredita la seua superació. Els alumnes que desegen obtenir el Títol de Professor de Llengua Valenciana poden optar entre dos possibilitats per a aconseguir-lo: a) Realitzar un curs de practiques docents com a professor en el nivell Elemental dels cursos, o b) Realitzar un treball d'investigació tutorat per un professor del Claustre.

¹³⁴ Follet de propaganda i d'orientació per als alumnes matriculats. Secció de Cursos de Llengua i Cultura Valencianes de Lo Rat Penat. No figura any d'edició, però segurament correspon a 1981.

¹³⁵ *Llibre d'Actes dels Cursos de Llengua Valenciana de Lo Rat Penat*. Acta del 2 d'abril de 1982, p.44.

¹³⁶ *Ibidem*. Acta del 29 de juliol de 1983. pp.67-68.

En el Curs 1999-2000 es complix el L Aniversari de la creacio del Cursos de Llengua i Cultura Valencianes de Lo Rat Penat, i en este curs la Seccio, a mes de mantindre el Pla d'Estudis de 1991-92, en el seu afany de donar cobertura a unes atres inquietuts ha organiat el I Curs de Cultura Valenciana, en el que s'impartixen materies com Geografia de Valencia, Historia de Valencia, Art Valencià i Cultura Popular, invitant per a determinades materies especificues a especialistes en les mateixes que, a través de conferencies, coloquis i visites, contribuixen a enfocar els temes des de distintes optiques i perspectives.

No cal dir que les modalitats de cursos orals i per correspondencia s'han mantingut a lo llarc de l'història d'estos Cursos, en els seus diferents Plans d'Estudi, i encara en l'actualitat.

10.4.2. DIRECCIO I CLAUSTRES DE PROFESSORS.

Diferents equips directius i professors han passat en estos cinquanta anys dels Cursos per la Seccio i tambe per les aules. En uns casos destacades personalitats, en uns atres professionals de l'educacio menys coneguts, pero en totes les circumstancies esforçats valencianistes i sobre tot enamorats de la llengua i de la cultura valenciana s'han fet carrec d'ensenyar l'idioma valencià.

Els equips directius han segut els que se resenyen, tenint en conte que se presenten encapçalats pel curs en que desempenyaren per primera vegada els referits carrecs i que estos estagueren en vigencia fins a l'atre any que se resenya.

- Curs 1949-50: President i Director: Carles Salvador i Gimeno, fins a 1955, any en que mori.
Secretari: Enric Matalí i Timoneda, fins a 1971.
- Curs 1961-62: President de la Seccio: Ricart Sanmartí i Bargues fins a 1971.
Secretari: Enric Matalí i Timoneda.
- Curs 1971-72: President de la Seccio: Ricart Sanmartí i Bargues, fins al 1973-74.
Director: Enric Matalí i Timoneda.
Secretari: Antoni Belloch i Hurtado. Este carrec l'ostentaria a partir del Curs 1973-74
Marius Ballester i Pérez.
- Curs 1974-75: President: Enric Matalí i Timoneda, fins al 1976-77.
Director: Josep Cervera i Grifol.
- Curs 1976-77: President: Enric Matalí i Timoneda, fins al 1977-78.
Directora: Rosa Armiñana.
- Curs 1978-79: President: Pasqual Barrachina i Guaita.
Directora: Rosa Armiñana.
- Curs 1979-80: President: Joaquim Lanuza i Ortuño.
Director: Antoni Fontelles i Fontestad.
Secretari: Antoni Soler i Mataix.
- Curs 1980-81: President i Director: Antoni Fontelles, fins a 1984-85.
Secretari: Antoni Soler i Mataix.

- Curs 1984-85: Hi hague canvi en la Secretarí, fent-se carrec Heliodor San Francisco.
- Curs 1986-87: President i Director: Manuel Gimeno i Juan, fins a 1987-88.
Secretari: Heliodor San Francisco.
- Curs 1988-89: President: Manuel Gimeno i Juan.
Director: Juli Moreno i Moreno.
Secretaria: Vicenta Salvador i Estellés.
- Curs 1989-90: President: Joan Salvador López i Verdejo, fins a 1994-95.
Director: Juli Moreno i Moreno.
Secretaria: Vicenta Salvador i Estellés.
- Curs 1995-96: No hi hague Presidencia de la Seccio, mantenint-se els atres carrecs.
- Curs 1996-97 President: Antoni Fontelles.
i 1997-98. Director: Juli Moreno i Moreno.
Secretaria: Vicenta Salvador i Estellés.
- Curs 1998-99: Secretaria: Vicenta Salvador i Estellés.
No hi hague Presidencia ni Direccio, pero coordinaren el curs
Marivi Ferrandis i Juli Moreno.
- Curs 1999-2000: Presidenta: Marivi Ferrandis i Olmos.
Director: Juli Moreno i Moreno.
Secretaria: Vicenta Salvador i Estellés.

El Claustre de professors es sense dubte el puntal d'estos cursos que han segut el referent, i encara ho son, de l'ensenyança de la llengua valenciana i de la cultura que el poble valencià ha anat protagonisant a través del temps. Com a docents, per les seues aules, han passat un gran numero de mestres, en la majoria dels casos, i de llicenciats. Necessaria es la relacio i esta, atenent a l'orde en que s'ha anat consultant documentacio i els seus noms han aparegut, se plasma com a testimoni a qui treballà i treballa de manera altruista per difondre els coneiximents que posseix sobre gramatica valenciana i diferents disciplines llingüístiques i humanístiques. Esta relacio cal començar-la pels protagonistes de la creacio dels Cursos, aço es per Carles Salvador i Gimeno, Josep Giner Marco, i seguir-la per Enric Valor i Vives, Francesc Ferrer Pastor, Mn. Vicent Sorribes i Gramatge, Ismael Rosselló i Zurriaga, Josep Joaquim Sanchis i Zabalza, Gil i Genís, Pere Queralt Ferràndis, Vicent Martí i Miñana, Mn. Frederic Morcardó i Cervera, Jesus López Sancho, Tomas Sánchez i Pastor, Vicent Ferrís i García, Rafael Tomás Bernia, Josep Cervera i Grífol, Josep Albero i García, Mn. Lluís Alcón i Edo, P. Guillem i Nicola, Josep V. Maroto i Borrego, Josep Martí i Bodí, Marius Ballester i Pérez, Antoni Belloch i Hurtado, Francesc Chapa i Montalván, P. Enric Ferrer i Solivares, Alfret Gómez i Fajarnés, Emili Martí i Gómez, Rosa Armiñana, Mn. Xavier Tomás i Miralles, J. A. Gosàlvez i Sánchez, Lluís Aviñó, Juli Villaplana i Raro, Purificacio Zomeño i Calatayud, Ampar Cervera i Fornás, Vicent Puertes i Moreno, Mn. Antoni d'Alfons i Gaullart, Antoni Fontelles i Fontestad, Josep Lluís Fontelles i Fontestad, Josep Gaspar Patiño i Álvarez, Mª Carme Andreu i Peris, Tomas Martínez i García, Josep Vives i Bravo, Salvador Faus i Sabater, Vicenta Gimeno i Olmos, Vicenta Peris i Puchades, Joan Alcocer i Casadella, Antoni Alfons i Agustí, Joaquim Lanuza i Ortuño, Miquel Peris i Casades, Mn. Ricart Puig i España, Andreni Roselló, Antoni Soler i Mataix, Ampar Navarro i Cuesta, Marivi Ferrandis i Olmos, Laura García i Bru, Antonia Vila i Ferri, Aureli López i Muñoz, Vicent

Xavier Navarro i Pastor, Manuel Gimeno i Juan, Remigi Pons i Tudela, Carles Pitarch, Vicent Sanç i Sancho, Josep Pelejero i Vila, Angels Lozano, Juli Moreno i Moreno, Joan Salvador López i Verdejo, Ana Dolors Carrasco, Ampar Ros i Biot, Ampar Ferrer, Artur Ahuir i López, Enric Chiralt, Joan Victor Pascual i Gallart, Enric Martí i Mora, Magda Vila, Vicenta Salvador i Estellés, Miquel Castellano i Arolas, Mª Pilar Prosper i Soriano, Joan Batiste Sancho i Gea, Bernardi Gosp i Martínez, Mª Angels Cebrià i Montesinos, Enric Santacatalina, Jesualdo Masià i Alamar, Josep Lluís Pascual i Muñoz, Josep Puchades, Rafael Medina i Ferrandis, Voro Vendrell, Joan Ignaci Serrano i Sánchez, Josep Bruixola, Francesc Alonso, Joan Carles Prósper i Marta Lanuza.

El llistat correspon, si exceptuem algun erro o omissio involuntaria, als professors que han ates les classes des de la creacio dels Cursos fins a l'actualitat, i com ya s'ha avançat l'orde en el que apareixen es el de la seua incorporacio ad esta tasca docent tal i com figuren en les diferents memories de clausura consultades.

El claustre mes recent que deura afrontar el curs 1999-2000 es:

- Presidenta de la Seccio: Marivi Ferrandis i Olmos (mestra i llicenciada).
- Director: Juli Moreno i Moreno (mestre i llicenciat).
- Secretaria: Vicenta Salvador i Estellés (professora de llengua valenciana).
- Claustre:

Remigi Pons i Tudela	Curs Basic
Josep Lluís Pascual i Muñoz	Curs Elemental-oral.
Miquel Peris	Curs Elemental-correspondencia
Vicent Xavier Navarro	Curs Mig-oral
Josep Puchades	Curs Mig-oral
Vicenta Salvador i Estellés	Curs Mig-correspondencia
Marivi Ferrandis Olmos	Curs Superior i Professorat
Juli Moreno i Moreno	Curs de Cultura i Professorat (Curs Elemental en Castello)
Joan Carles Prósper	Curs Elemental en Albal
Joan Batiste Sancho i Gea	Curs Elemental a través d'Internet
Marta Lanuza	Curs Elemental a través de la radio.

10.4.3. UN ALUMNAT MOLT DIVERS.

Els archius, de 1949 fins a 1979 practicamente no es poden consultar, en algun cas perque les fiches dels alumnes foren tutelades pels dirigents anteriors a 1980 i no es conserven en la secretaria dels Cursos, ni en els archius d'esta seccio.

Sí que podem afirmar que en els ultims anys l'alumnat es molt divers, tant en edats com en preparacio i bagage cultural o procedencia. Tambe es cert que les classes estan orientades a adults des del curs 1979-80 en que se decidí no organirsar ningun curs especific per a chiquets com es feu fins al curs 1978-79 en el qual encara el seguiren 20 alumnes, i aço ha llimitat d'alguna manera per baix l'edat dels alumnes.

A banda de lo ya citat que motiva la dificultat de fer cap estudi global hem de dir que en alguna memoria o fullet de propaganda s'ha inclos el llistat d'alumnes que han acabat satisfactoriament el curs i en molts casos s'indica la seua procedencia. Atenent a les fonts disponibles citarém lo que s'arreplega en la Memoria del curs 1955-56, encara que siga com a una mostra:

Matriculats: Totals 228 .

D'estos obtingueren

- Diploma de primer curs: 19 alumnes.
- Diploma de primer i segon curs: 4

-Diploma de segon curs:	14 alumnes
-Títol de professor:	3 alumnes

La relació de professions que nos dona es la següent: 39 estudiants, 34 administratius, 21 metges, advocats, ingeniers, llicenciats, 19 obrers manuals, 12 mestres, 9 dependents de comerç, 9 sacerdots, 6 llauradors, 4 professors mercantils, 4 funcionaris, 2 industrials, 1 militar i 56 per determinar, puix no comunicaren la seua professio.

Atenent al sexe dels qui acabaren estudis, 31 homes i 9 dones i respecte a la procedencia 16 eren de Valencia ciutat i el restant de localitats com Picassent, Alzira (6), Madrit, Alcoy (5), Benilloba, Almenara, Sagunt, Blanes (Girona), Fuensanta (Albacete), Benimarfull, Bocairent, Castello, Vinalesa, Albal i Vilarreal. El 60% per tant eren de fora de la ciutat de Valencia.

Possiblement citar un curs siga una qüestio anecdotica pero si tenim en conte els matriculats per correspondencia en cada any escolar, esta sifra sempre ha superat de manera molt notoria als que ho han fet en les classes orals, per tant resulta evident la gran labor educadora d'estos cursos per tot arreu de les terres valencianes.

Lo mateix hem de resenyar respecte de les professions dels alumnes; un gran percentage son estudiants o de professions lliberals, esta tonica s'ha mantengut en l'ultima decada. Des d'universitaris a persones en estudis basics han passat i passen per les aules de Lo Rat Penat, la qual cosa no crea serios problemes en el funcionament i aprofitament de les mateixes. Els professors, en este cas, a través de la seua experiencia i capacitat pedagogica fan possible els seguiment de les materies per part de tots.

Mes facil resulta fer un seguiment de quina ha segut l'evolucio numerica d'alumnes inscrits i matriculats en els Cursos de Llengua i Cultura Valencianes de Lo Rat Penat, al menys des del curs 1954-55, puix es precisament en la memoria d'esta edicio a on apareix per primera vegada la relació d'inscrits i tambe la d'aprofitament de les classes orals i per correspondencia. No busquem elevadissimes sifres porque no les trobarém, en un primer moment porque seguir l'ensenyança del valencià implicava conscienciacio, voluntarietat i disposicio absolutament personal per part de l'alumne/alumna i en segon lloc, porque quan es feu obligatoria l'ensenyança del valencià passaren les escoles a suplir la missio que altruistament havia realisat Lo Rat Penat durant tant de temps, i a mes els plantejaments sobre la concepcio i identitat de l'idioma dels valencians diferien absolutament dels de l'oficialitat.

L'evolucio a la que aludim la podem seguir a través de les Croniques i Memories dels diferents cursos fetes pel corresponent secretari o director de la Seccio, depenent dels casos.

Del Curs 1949-50 unicament arrepleguem la noticia de l'existencia de dos classes una d'Ortografia i una atra de Morfologia i que se seguiren en gran exit. El curs 1950-51, 1951-52, supongueren un exit puix el seguiment de les classes fon elevat i es constatà l'aument de "cursetistes" fent-se necessaria inclus la reedicio de material per a seguir les classes. Com ya s'ha alvançat, en la "Cronica" del Curs 1954-55 es fan constar els 202 inscrits i els 30 diplomes concedits que acreditaven la suficiencia en els dos nivells (10 de II Curs i 20 de I Curs) a mes de dos títols de professor. Des d'este curs es pot fer ya un seguiment precis respecte de les sifres. Per una banda es senyalaran els matriculats i per una atra els totals de títols o diplomes, independentment del nivell, concedits en cada curs.

En este sentit la maxima inscripcio es produi en el curs 1974-75, en 1351 matriculats i 301 títols expedits, mentres que la mes baixa correspongue al curs 1990-91 en 60 matriculats i 23 certificats i títols expedits. Estes dades marquen els dos picos, maxim i minim, de l'evolucio de les matricules en els Cursos de Lo Rat Penat, els quals contarien en un promig, uns anys per uns atres, de 367 alumnes.

10.5. DOCENCIA I PROMOCIO DE LA LLENGUA.

Els Cursos de Llengua i Cultura Valenciana no han costrenyit la seua tasca de manera exclusiva a la docència en les seues aules i a trasmetre diferents coneiximents als alumnes que ad elles han acodit. La Seccio organisa des de temps primerencs un curs específic d'ensenyança del valencià per a infants, un Concurs Infantil de Lectura, que després es complementaria en un Concurs Infantil d'Escritura, fins a que es convocarien de manera conjunta, un Concurs de Narrativa Infantil en Llengua Valenciana, i també des de la Seccio dels Cursos s'han promogut visites, excursions, cicles de conferències —molt prolífics en els primers anys—, festes literàries-musicals —organisant alguns concerts, com el de Nadal en 1956—, entrega de llibres als alumnes. Tot açò s'ha fet des d'una òptica de complementarietat al propi treball docent o bé en el sentit de la promoció del valencià, i el seu ús entre les generacions més joves.

Pero este treball no ha quedat reflexat en els arxius únicament, la Seccio en gran esforç, i contant en moltes ocasions en el patrocini de notables personalitats, ha editat la memòria de cada curs escolar. Una memòria que arreplega l'activitat de la Seccio i la Conferència de clausura dictada cada any per una destacada personalitat del món cultural. I, en esta tasca editora també ha dut avant la publicació de material didàctic per als cursos: gramàtiques, llibres de lectura o de geografia.

10.5.1. EL CONCURS INFANTIL DE LLECTURA I ESCRITURA EN LLENGUA VALENCIANA.

El Concurs Infantil de Llectura i Escritura en valencià es va concebre en l'objectiu de potenciar el coneixement i l'amor per la llengua valenciana entre el món infantil. En un primer moment es tractava únicament d'un concurs de llectura¹³⁷. La primera convocatori es realisà per part de la Seccio, encara que podríem trobar precedents similars un tant més remots¹³⁸, en el curs escolar 1956-57 i participaren 14 concursants. La dotació de premis estague a càrrec de l'escriptora Beatriu Civera i de Lisard Arlandis Corral protector de la tasca que duya avant els Cursos.

Els patrociniadors anirien canviant en el temps i als particulars que respongueren a les primeres convocatories se n'anaren sumant uns altres (Beatriu Civera, Lisard Arlandis, Ampar Soriano Pina, Successor de Vives Mora, Marieta Beüt, Enric Villalonga Villalba, Antoni Senet i Micó, la Regina dels Jocs Florals, Marí Montañana, Emili Beüt i Rosa Armiñana entre una altres. També s'anaren afegint editorials i publicacions com "Sicània" "Maestrat" i "Diccionari de la Rima" (1959), "L'Estel" (1963), Calendari Senyera (1976), cases i empreses comercials —Gallina Blanca (1963), Maria Maqueda, Iris Folia, El Corte Inglés (1978)—, o fàbriques de joguets i unes altres entitats com: bancs, caixes d'aforros, diaris, falles, fundacions (Recasens, Huguet, Villalonga), institucions (Ajuntament de Gandia, 1977 i 1978, Ajuntament de Valencia, Diputació de Valencia). Diplomes, llibres, premis en metàl·lic —especialment per als centres i mestres que preparaven als chiquets— i joguets s'entregaven de mans de la Regina dels Jocs Florals en l'acte de clausura dels cursos.

¹³⁷ En el curs 1960-61 trobem resenyat lo següent respecte del Concurs. "Vetlant pel millorament de totes les nostres iniciatives hem decidit, a l'objecte que els infants disposen de temps lliure durant les vacances de Nadal per a preparar-se degudament, celebrar, a partir del present curs 1960-1961, el Concurs Infantil de Lectura en el mes de gener, efectuant el repartiment dels premis el dia de Reis en Lo Rat Penat, amb un acte que ha de proporcionar als nostres infants unes hores d'esplai. El nombre de premis serà notablement augmentat amb joguets que donaran les cases comercials de nostra ciutat. Poden concorrer nens i nenes de 8 a 14 anys i el concurs consistís en la lectura d'un fragment en prosa triat pel Jurat que ha de concedir els premis."... Material de promoció dels Cursos de Llengua Valenciana 1960-61, editat per la Seccio de Propaganda de Lo Rat Penat en 1960.

¹³⁸ Un precedent similar, encara que remot, es el "Concurs Infantil de Llectura Valenciana" organiat per les Joventuts de Lo Rat Penat, les bases del qual es publiquen en la revista *Germania* el 15 de setembre de 1925. p. 9. L'acte el tenim en el que s'organisà en 1932. Vore cita 60 d'este capítol.

Si be en un primer moment els participants ho feyen pel seu conte i de manera individual, molt pronte començaren a presentar-se a proposta de diferents professors i mestres des de diferents centres escolars, com ocorrerà ya des del curs 1961-62.¹³⁹

Durant el Curs 1963-64 es convocava per primera vegada, i de forma conjunta al Concurs de Llectura, el “Concurs d’Esriptura en Llengua Valenciana” tambe en gran exit. Des d’ara la convocatoria es fara com a “Concurs de Llectura i Esriptura en Llengua Valenciana” i donat l’exit i el numero de participants pronte es feu necessari convocar un acte, a banda del de la Clausura oficial dels Cursos, per a entregar els diplomes i premis als concursants¹⁴⁰. Est acte es procurà, especialment a partir de la convocatoria del concurs en la seua XVI i IX edicio respectivament —Curs 1971-72—, acompanyar-lo d’algun atractiu infantil: llectura de poemes o narracions infantils, actuacions corals en cançons populars, escenificacions, actuacions de macs, bere-nars. El Curs 1987-88 fon l’ultim en que es convocaria.

10.5.2. EL CONCURS INFANTIL DE NARRATIVA EN LLENGUA VALENCIANA.

Els concursos anteriors se suspengueren per les interferencies que la “normalisacio de la llengua” tenia en els escolars en lo qual els objectius no se podran complir. En el desig de mantindre activitats dirigides als chiquets des de la Seccio, formada per professors, no es creia convenient seguir convocant una activitat que poguera interferir en el proces educatiu dels chiquets i que creara en ells un conflicte a l’hora d’acostar-se a la llengua escrita. Es per això que s’acordà pel Claustre¹⁴¹ que en el Curs 1988-89 es convocaria el I Concurs de Narrativa en Llengua Valenciana, en el qual primaría la creativitat sobre l’ortografia a l’hora de valorar els treballs que concursaren.

S’establiren tres categories, de manera similar a les que regien l’anterior concurs, atenent a les edats; la primera comprenia a chiquets de 8 i 9 anys, la segona de 10 i 11 anys i la tercera de 12, 13 i 14 anys. Els treballs havien de ser originals, escrits en llengua valenciana i d’una extensio minima que oscilava entre 2, 4 i 6 folis atenent a les categories, respectivament.

El Concurs tingue una duracio prou curta perque es cregue convenient, i despres d’uns anys d’experien-cia, no tornar-lo a convocar. L’ultima convocatoria, la que feya VIII, correspongue a la del Curs 1995-96 i les raons de suprimir-lo foren les mateixes que les anteriors, i que el llavors director resumi en la corresponent memoria¹⁴².

Les col·laboracions en esta ultima etapa tampoc faltaren, ben al contrari, continuaren rebent-se ajudes de Fills de Fransec Recasens i Mercadé, Mª Fernanda Manglano, Josep Domingo, Agustí Bou i Tort, Vicent Ramon Calatayud, Aureli López, Juan Boluda S.A., Banc de Valencia, Caixa Rural de Torrent, Ajuntament de Valencia (Regidoria de Cultura), de la Junta Municipal de Ciutat Vella, de la Real Academia de Cultura Valenciana, de l’Editorial del Senia al Segura, de Coca-Cola, La Casera, Orchateria Daniel i Fartons Polo. Els premis com en anteriors ocasions es traduien en l’entrega d’importants lots de llibres i tambe en una dotacio en metalic.

¹³⁹ “De 19 participants a l’any anterior havem passat a 50 en el que comencem. Aquests concursants han estat presentats per Mn. Vicent Faus i Beltrán (antic cursetista) que presentà un grup de 15 xiquets, deixebles de les Escoles Pies; per la Sra. Maria de les Mercés Segovia, amb 8 xiquets de l’escola unitària de Sant Miquel de Soternes, i pels Srs. Josep Cervera Grífol i Josep Escrivà.” “Memoria” del Curs 1961-62. Lo Rat Penat. Valencia, 1963. p. 5

¹⁴⁰ “El Concurs Infantil de Llectura i Esriptura ens dóna una participació més nombrosa cada vegada... El repartiment de premis es va celebrar dissabte 25 de juny [1966], per primera vegada a part de l’acte de clausura dels Cursos de Llengua Valenciana. El gran número de xiquets i xiquetes que acudixen a pel premi obtingut i la gran concurrència de familiars, ens va decidir a dedicar un acte exclusivament dedicat a ells.” “Crònica” del Curs 1965-66. Lo Rat Penat. Valencia, 1967. pp. 6-7.

¹⁴¹ *Libre d’Actes de la Seccio de Cursos de Llengua Valenciana de Lo Rat Penat*. Acta del 22 de decembre de 1988.

¹⁴² “El concurs es convocà en el mes de març, atenent a les mateixes bases i enfocat a chiquets entre 8 i 15 anys agrupats en quatre seccions. L’exit de la convocatoria ha segut nula degut a que no s’han premiat els treballs. Es ben cert que en edicions anteriors es va primar la creativitat sobre la forma i ortografia en que estaven escrits. Enguany s’ha considerat que no deuen de fer-se mes concessions, ni portar-nos a engany”. Juli MORENO. “Memoria” inclosa en el n° 55 de Cursos: *Referencies mitològiques i animalístiques en l’obra d’Ausias March*, Artur Ahuir i López. Lo Rat Penat. Valencia, 1997. p. 7.

La Seccio cregue que els esforços havien d'orientar-se cap a persones adultes, en capacitat de discerniment i que voluntariament triaven l'opció que oferixen els Cursos respecte de l'aprenentatge de la llengua valenciana. Possiblement s'ha abandonat este sector poblacional, el dels chiquets, durant alguns anys, pero en epoca actual des de la Seccio de Publicacions s'ha procurat cobrir-lo editant llibres, comics i distint material didactic com quaderns per a pintar i colorejar.

10.5.3. LES CONFERENCIES DE CLAUSURA DE L'ANY ACADEMIC.

La clausura de cada curs escolar venia sempre programada en temps, i la seua celebracio ha oscilat en funcio de l'acabament de les classes, realisant-se sempre en la segona quinzena de juny, durant molt de temps l'ultim dumenge d'este mes. Un acte que es celebrava pel mati i en el que, a mes de la llectura de la corresponent memoria escolar, es lliuraven els diplomes, certificats i tituls als alumnes que havien superat satisfactoriament el respectiu nivell formatiu. Est acte s'ha realisat normalment en el Salo de Regines de la propia seu social, pero en algunes ocasions ha tengut uns atres escenaris: el Salo de Corts del Palau de la Generalitat ho fon durant varies edicions (1968-69, 1969-70, 1971-72, 1972-73, 1973-74, 1974-75), en el Salo del Consolat del Mar en la Llonja, en motiu del XXV Aniversari (1975-76), i ya en epoca mes recent tambe en este Salo (1994-95, 1995-96 i 1996-97), donat l'estat ruinos de la seu social, i en el Palau de la Musica en els ultims cursos.

En cada acte de clausura hi ha tambe una atra part que es fonamental i es la de la conferencia que dicta una important persona del mon cultural valencià. En estes conferencies s'han abordat temes molt diversos, pero en especial pes i elevat percentage els temes historics i llingüistics son els que mes abunden. El llistat es ample i la tematica es pot adivinar pel propi titl dels treballs que la Seccio, en algun esforç economic, editava i solia repartir als cursetistes i als assistents a la clausura de l'any següent. Estos tituls i autors es troben relacionats en l'apartat que es dedica a les publicacions de la Seccio de Cursos.

10.5.4. LES PUBLICACIONS DE LA SECCIO.

Les publicacions de la Seccio han segut sempre prou modestes, fullets de propaganda, fullets d'orientacio per a seguir per correspondencia l'activitat docent, cartells anunciadors dels que destaquen els elaborats per Josep Lacreu en 1990 o per Enric Calvo en 1993, i especial mencio, entre algunes atres edicions de caracter didactic, mereix la publicacio de les conferencies de clausura les quals s'acompanyaven de la corresponent memoria anual del curs, apartat en el que es resenyen les activitats mes importants dutes a terme durant el corresponent periodo escolar.

10.5.4.1. LES CONFERENCIES DE CLAUSURA.

Totes les publicacions editades per la Seccio de Cursos porten una numeracio, i si be aquelles de caracter didactic, que en un primer moment tambe eren editades per la referida seccio, a partir de 1983 en posar-se en marcha la Seccio de Publicacions, passaran a dependre d'ella. Ara be, les conferencies excepte en una ocasio (nº 43) seguiran sent editades per la seccio de Cursos.

S'ha de fer notar que el numero de les conferencies no es correlatiu, perque entre estes publicacions s'intercalaven unes atres de la Seccio. La relacio de les edicions es tot un elenc de les mes destacades personalitats de la cultura valenciana.

Conferencies de Clausura i conferenciant:

1. *Els valencians pre-romans*, Doménech Fletcher Valls (1954).
2. *Panorama històric de la literatura valenciana*, Francesc Almela i Vives (1955).
3. *El món literari de sor Isabel*

de Villena, Joan Fuster (1957). 4. *La llengua materna*, Antoni Igual i Ubeda (1957). 5. *Virgili i nosaltres*, Miquel Dolç (1958). 8. *El cronista Desclot i el Regne de València*, Miquel Coll i Alentorn (1959). 9. *Els primers periòdics valencians*, Enric Soler i Godes (1960). 10. *Mossèn Alcover i el País Valencià*, Francesc de B. Moll (1962). 12. *Els Viciana i la nostra literatura*, Angel Sànchez Gozalbo (1963). 13. *Estil literari dels documents i formularis diplomàtics durant els segles forals*, Felip Mateu i Llopis (1964). 14. *Eduard Escalante l'home i el saineter*, Rafael Ferreres (1965). 15. *Viatgers literaris a València*, Lluís Guarner (1966). 17. *La Música i els estils en les Belles Arts*, Manuel Palau Boix (1967). 18. *Les Generacions literàries en la Renaixença Valenciana*, Manuel Sanchis Guarner (1968). 19. *La València pre-romàntica d'Alexandre de Laborde*, Santiago Bru i Vidal (1969). 20. *Les comarques valencianes*, Emili Beüt i Belenguer (1970). 22. *La representació de la Catedral de València*, Joan Segura de Lago (1971). 24. *Carles Salvador: un moment de la poesia valenciana*, Vicent Andrés Estellés (1972). 25. *Idees en memòria de Nicolau Primitiu*, Xavier Casp (1973). 27. *D'Alzira...(Sense plors, però)*, Eduard Soleriestruch (1973). 29. *La gastrosofia valenciana en Blasco Ibañez*, Vicent Ll. Simó Santonja (1974). 31. *La Universitat de València segons les Constitucions de l'any 1611*, Rogeli Sanchis Llorens (1975). 33. *Poble, Cultura i Llengua*, Julià San Valero i Aparisi (1977). 34. *Raó i característiques diferencials de la Regió*, Baltasar Rull Villar (1977). 38. *Pere III i València*, Amparo Cabanes Pecourt (1978). 39. *Els jueus i el Regne de València des de Jaume I fins el Renaixement*, Maria-Agnés Muñoz i Puchalt (1979). 40. *Valoració de lo intel·lectual en la formació humana, el paper de la llengua valenciana*, Salvador Peiró i Gregori (1981). 41. *Perspectives per a una nova visió de la Reconquesta de València*, Ramon Ferrer i Navarro (1982). 42. La conferència que corresponia ad este numero no es va publicar. Es tractava d'un treball de Leopolt Penyarroja sobre les seues ultimes investigacions al voltant del mon mossarap. 43. *Humanistes valencians del segle XVI*, Miquel Llop i Català. (Es publicà en una nova coleccio: "Quaderns 9 d'Octubre", a carrec de la Seccio de Publicacions en 1983). 44. *El Valencià: Llengua viva*, Joan Costa i Català (1986). 45. *El Valencià: Fonètica verbal*, Josep Mª Guinot i Galán (1987). 46. *València, mosaic maravellos*, Joan Lluís Corbín Ferrer (1988). 47. *El Justicia de València i el Dret de família en l'Epoca Foral*, Francesc Roca Traver (1989). 48. *El Pare Lluís Fullana. Home d'estudi*, J.Benjami Agulló Pascual (1990). 49. *La Decadència valenciana: Historia i llengua*, Marivi Ferrandis i Olmos (1991). 50. *Del prestigi de la llengua*, Chimo Lanuza i Ortuño (1992). 51. *El parlar apichat de la comarca de L'Horta de València: Característiques i estat actual*, Manuel Gimeno Juan (1993). 52. *Els mijos de comunicació: formadors, informadors i deformadors de la realitat*, Antoni Fontelles i Fontestad (1994). 53. *Cristians valencians baix l'Islam: de l'any 1000 a la Conquesta*, Leopolt Penyarroja i Torrejón (1995). 54. *El Sigle d'Or: realitat o ficció*, Ramon Ferrer i Navarro (1996). 55. *Referències mitològiques i animalístiques en l'obra d'Ausias March*, Artur Auhir i López (1997). 56. *Panoràmica de la canço i de la dansa tradicionals*, Mª Teresa Oller i Benlloch (1998). 57. *Actituts i acció (Acostament a un conflicte psicosocial)*, Jesualdo Masià i Alamar (1999).

10.5.4.2. PUBLICACIONS DIDACTIQUES.

L'atre grup de publicacions son obres de caracter didactic les quals molt be podien ser usades, i de fet ho eren, com a material complementari en els Cursos de Llengua i Cultura Valencianes. En alguns casos, ya hem dit que fins a 1983, porten tambe un orde numeric que indica el que ocuparia en la llista d'edicions realisades,

i per tant intercalat en les conferències anteriorment resenyades, en uns altres no duen cap ordenació numèrica i ja en posterioritat, este grup d'edicions ha passat a formar una nova col·lecció dins del conjunt de publicacions que edita Lo Rat Penat titulada "Colecció Didàctica".

D'entre estes edicions es necessari transcriure les següents:

6. *Qüestions de la revàlida*. 1958 (1ª edició). 7. *Gramàtica valenciana, amb exercicis pràctics*. Carles Salvador i Gimeno, 1960 (3ª edició). 11. *Qüestions de la revàlida*. 1963 (2ª edició, revisada) 16. *Gramàtica valenciana, amb exercicis pràctics*. Carles Salvador i Gimeno, 1967 (4ª edició). 21. *Geografia del Regne de València*. Emili Beüt i Belenguer, 1971. 23. *Veus de xiquets (poemes infantils)*. Maria Mulet, 1972 (2ª edició). 25. *Gramàtica valenciana, amb exercicis pràctics*. Carles Salvador i Gimeno, 1972 (5ª edició) -Esta gramàtica i la conferència de Xavier Casp porten la mateixa numeració, segurament es tracta d'un error i la conferència deuria d'haver dut el nº 26 que no s'adjudica a cap publicació. 28. *Nadal al cor (poemes per a xiquets)* Maria Mulet, 1974. 30. *Gramàtica valenciana, amb exercicis pràctics*. Carles Salvador i Gimeno, 1974 (6ª edició). 32. *Gramàtica de la Llengua Valenciana amb activitats*, Secció de Cursos de Llengua Valenciana, 1976.

Sense numeració també s'editaren:

La conjugació verbal valenciana. Ricart Puig. De l'obra se feren fins a cinc edicions (1ª-1971, 2ª-1980, 3ª-1981, 4ª-1981 i 5ª-1983).

Ortografia de la llengua valenciana. Secció de Cursos de Llengua i Cultura Valenciana. València, 1980.

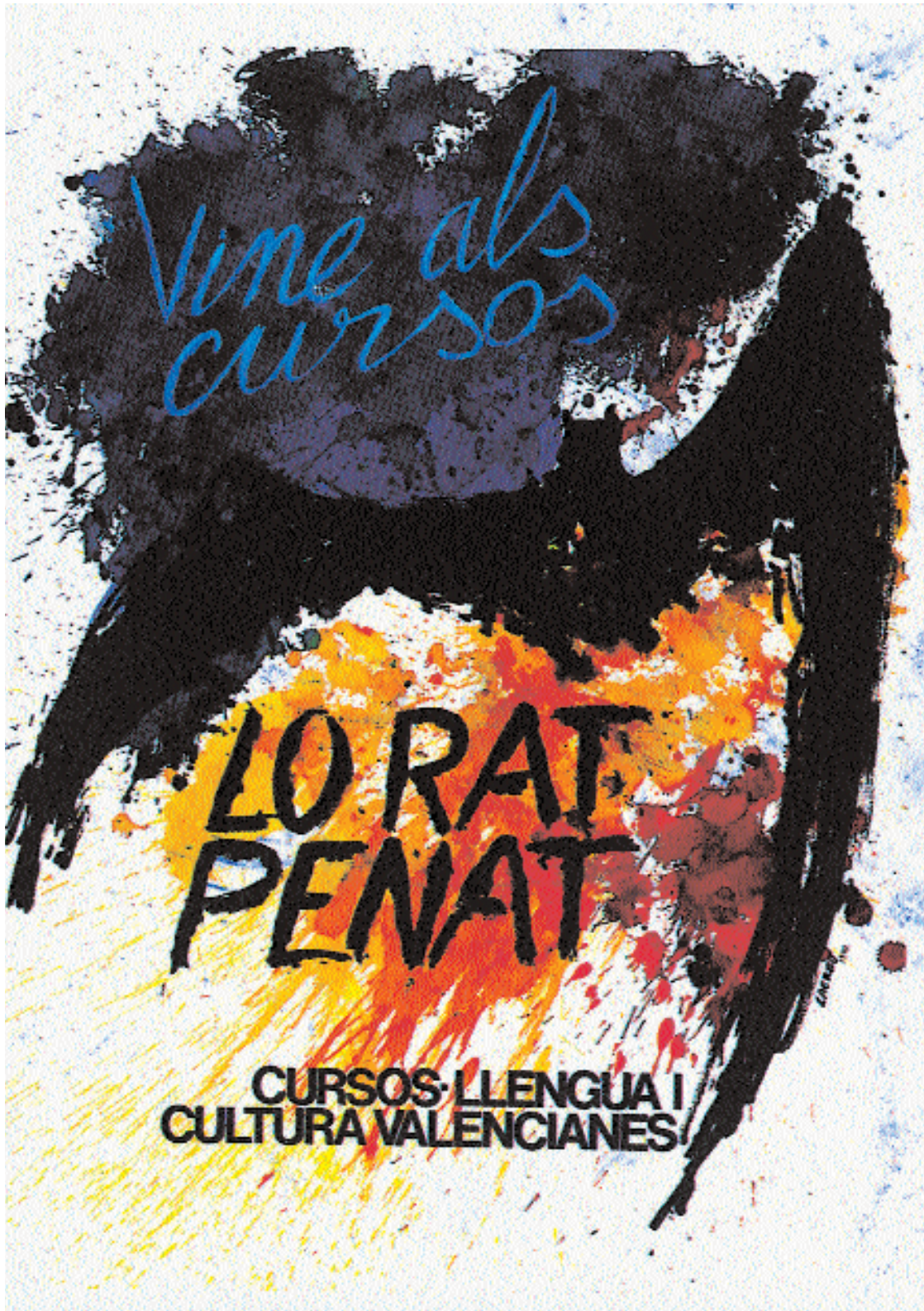
Informe sobre la llengua de R.T.V.V. Secció de Cursos i de Filologia de Lo Rat Penat. València, 1990. Se feren fins a tres edicions.

Gramàtica de la llengua valenciana. A. Fontelles, L. García i J. Lanuza. València, 1996.

A partir de 1996 totes les edicions es coordinen des de la Secció de Publicacions, en la col·lecció Didàctica.

Entrega de títuls i certificats del curs 1996-97 en Castello de la Plana.
Entrega el certificat Josep Maria Guinot, acompanyat del President de Lo Rat Penat,
Enric Esteve i del Director dels Cursos, Juli Moreno

Cartell, de Josep Lacreu, anunciador dels Cursos de Llengua i Cultura Valencianes de Lo Rat Penat, editat en 1990.

Na M.ª Teresa Oller i Benlloch

Presidenta de la Seccio de Musicologia de Lo Rat Penat.
L'Escola de Dansa porta el seu nom, per la seua dedicacio al Grup de Danses.